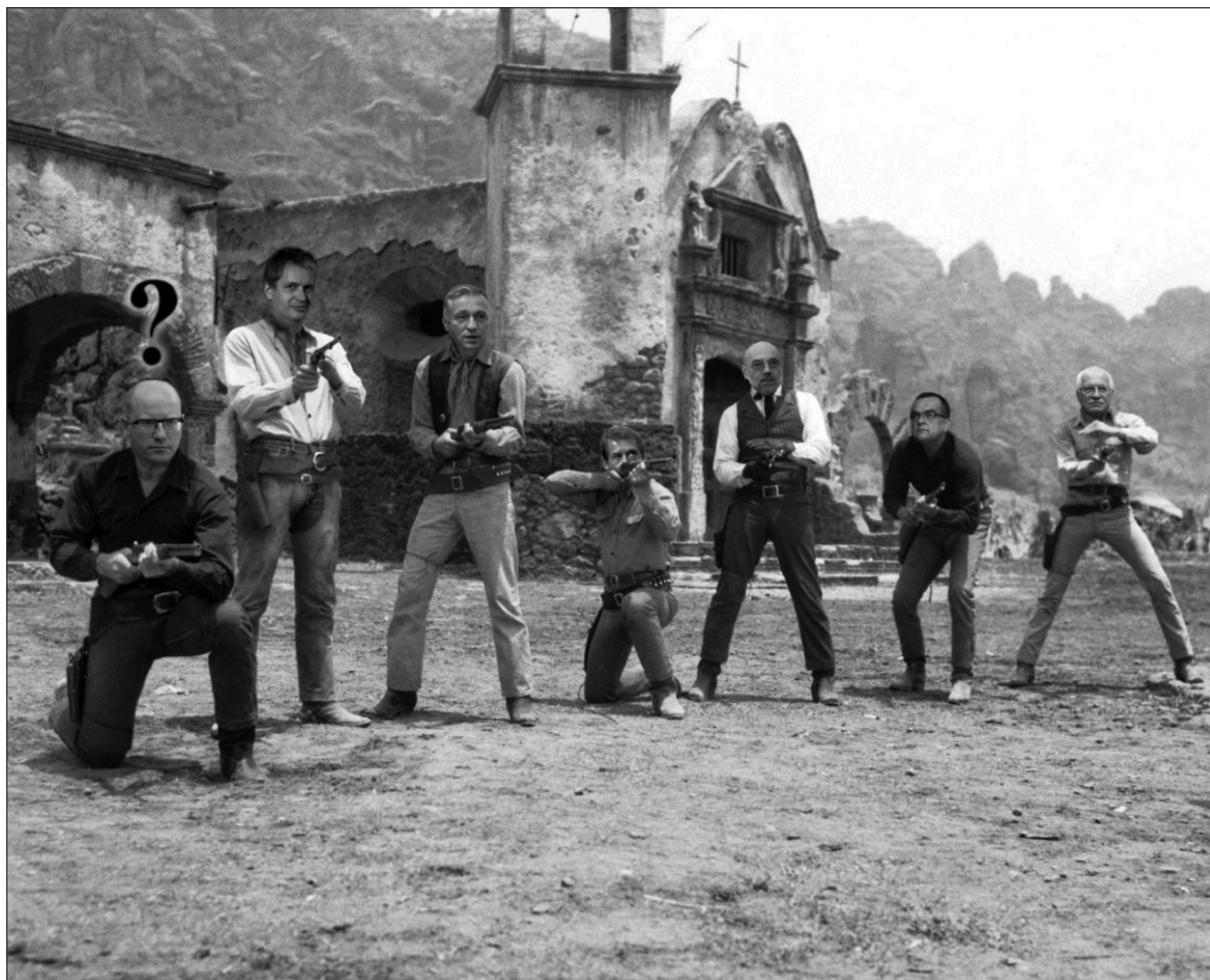

Demokratický střed

Nezávislý čtvrtletník o střední Evropě

1. číslo, ročník IV., únor 2015, cena: 25 Kč

■ Možná máte o sedmi statečných jinou představu... Proč právě tito chlapíci? Dozvíte se uvnitř čísla v článku Profily odvahy na český způsob.
Fotomontáž: Pavel Lukáš

Přečtěte si v čísle:

- ☞ **Téma: Česko po 25 letech svobody**
- ☞ **Zraněná města: Od Lembergu po Lviv**
- ☞ **Osudy zvonářské rodiny Pernerů**

● Úvodník	
Desítka pro žíznivé čtenáře (Tomáš Fošum)	3
● Téma: Česko po 25 letech svobody	
Takoví jsme (byli) podnikatelé (Tomáš Orlík)	4
Profily odvahy na český způsob (Tomáš Fošum)	7
Češi a cizinci v posledních 25 letech (Marie Bydžovská)	10
Čeští katolíci: po čtvrtstoletí opět na rozcestí (Josef Mudra)	12
Pohľad zo Slovenska: Rizikové Česko (Martin Gonda)	15
Česká identita pod lupou (Jan Holovský)	16
● Politika a společnost	
Chybující Viktor a dvouocasý pes (Petra Pásztorová)	18
Bronisław Komorowski – prezident všech Poláků (Kateřina Hamatová)	20
Slovenské referendum o rodině nastartovalo veřejnou debatu (Martin Petr)	22
Intelektuální slalomáři (Jaroslav Šonka)	24
Tak to neřeš. Neřeš? (Marie Medková)	25
● Demokracie s otazníkem	
O české oligarchii aneb musíme je přinutit (Jan Jüptner)	26
● Historie a současnost	
Středoevropské osudy zvonařského rodu Pernerů (Jiří Fošum)	27
Adam Czartoryski: polský vlastenec v ruských službách (Jan Škvrňák)	29
● Kultura	
László Németh a jeho „Hřích“ (Alena Mikolášková)	30
Jak zhmotnit vizi aneb když se projekty dělají dobře (Kateřina Hamplová)	32
V útrobách německého parlament(arism)u (Jana Růžičková)	34
● Zraněná města	
Od Lembergu po Lviv – příběh středoevropského města (Michal Lebduška)	35
● Životní styl	
Vnímat všemi smysly (Marie Medková)	37
● Připravujeme	40
Zelená politika ve střední Evropě	
Rozhovor s Milanem Horáčkem	
Čeští oligarchové	

● Demokratický střed ●

1/2015, vydáno v únoru 2015, ročník IV.

adresa: Petr Zenkner, Koněvova 240, 130 00 Praha 3,
e-mail: redakce@demokratickystred.cz, web: www.demokratickystred.cz

šéfredaktor: Tomáš Fošum

zástupce šéfredaktora: Petr Zenkner

redakční rada: Tomáš Chlum, Marie Bydžovská, Marie Jüptner Medková,
Jan Jüptner, Kateřina Hamplová, Tomáš Orlík, Jan Holovský

grafická úprava: LUSEL, kresby, fotomontáže: Pavel Lukáš

vydavatel: občanské sdružení Demokratický střed

č. účtu: 2400332468/2010

registrační číslo MK ČR E 20906, ISSN 1805-6202, vychází 4x ročně

Desítka pro žíznivé čtenáře

Do rukou se Vám dostalo již desáté číslo Demokratického střed(t)u. Náš čtvrtletník tak slaví malé jubileum, což je důvod k jakémusi bilancování. Když jsme během roku 2012 začali v úzkém kruhu časopis připravovat, mnozí nám nevěřili. Rozmlouvali nám především rozhodnutí vycházet i na papíře. „Zkuste to jen na internetu a uvidíte“. Jenže při vší úctě k různým skvělým internetovým projektům, papírový časopis je z našeho pohledu něco víc. Ne nutně z hlediska obsahu, ale určitě z hlediska formy. S poskládáním článků v rámci časopisu si musíte dát práci, nutí Vás to k nějaké koncepci, je třeba plánovat. Není to prostě tak snadné, jako pověsit článek na web. A my nechceme být spolkem bloggerů, kteří si píšou, co jim slina přinese na jazyk. I když nikoho z nás Střed(t) neživí, snažíme se k práci na něm přistupovat profesionálně. Ne vše se daří, ale tím, že o časopise i jednotlivých článcích v rámci redakční rady diskutujeme a že se nám daří rozšiřovat okruh autorů, se – byť možná malými krůčky – posouváme dopředu. K tomu nám pomáhá i zpětná vazba od čtenářů. Někteří nám občas napíší na redakční mail. Ať už se jedná o pochvalu nebo „konstruktivní“ kritiku, jsme za to vděční.

S novým rokem chystáme některé změny. Dosud byl časopis distribuován převážně zadarmo – v papírové podobě po školách, knihovnách, čajovnách a kavárnách, v elektronické verzi pak byl ke stažení na našich stránkách. Jelikož nežijeme z grantů a časopis financujeme z vlastních zdrojů, musíme do budoucna tento „free“ model opustit. Začneme tím, že od příštího čísla budou

nová vydání na internetu zpoplatněna. Pro ty, kteří si nás zvykli číst na internetu zdarma, nabízíme však kromě bíče i cukr. Nejpozději od března zahájíme psaní denních glos, jež zpoplatněné nebudou. Navíc, náš web už brzy odstartuje v nové, slušivější podobě. Mimo jiné zde začne fungovat e-shop, jenž zájemcům o předplatné umožní jednoduchou cestou dosáhnout svého cíle. Jak jsem už naznačil, každý předplatitel je pro nás povzbuzením, a to zdaleka nejen z finančního hlediska.

Náš časopis nese ve svém názvu slovo „demokratický“. Znamená to pro nás – i přes náš relativně nízký náklad ve výši 1 000 výtisků – velký závazek. Už jen proto, že od doby, kdy náš časopis začal vycházet, to u nás jde s liberální demokracií s kopce. V roce 2012 totiž ještě neseděl na Hradě nevkusný pán a oligarcha z Průhonice teprve vystrkoval růžky... Demokracie se zkrátka znovu stává tématem. I proto, a to už se ve stručnosti dostávám k aktuálnímu číslu, jsme se rozhodli diskutovat o demokracii věnovat novou rubriku. Hlavní téma desátého čísla je navíc zaměřeno na 25 let svobody v naší zemi. Jinak se i nadále hodláme specializovat na střední Evropu, neboť o dění v okolních zemích často víme méně než například o Francii. A to je škoda, protože s našimi sousedy (i těmi vzdálenějšími) nás mnohé spojuje. I proto také v tomto čísle na Vás čekají články týkající se Polska, Maďarska, Slovenska nebo Německa. Nezapomínáme ani na těžce zkoušenou Ukrajinu. V rubrice Zraněná města si můžete přečíst o ukrajinském Lvově, jehož unikátní atmosféru nelze popsat slovy, ale, jak konstatuje autor článku, „je třeba ji zažít na vlastní kůži“. Příjemné čtení!

Tomáš Fošum

Demokratický střed

Nezávislý čtvrtletník o střední Evropě

Nejsme financováni z grantů, každý předplatitel je pro nás důležitý!

- **Roční předplatné (4 čísla) i s poštovním za 150 Kč**
- **Objednávejte na mailu: redakce@demokratickystred.cz**
- **Číslo účtu: 2400332468/2010**

Takoví jsme (byli) podnikatelé

Sametová revoluce úplně změnila také ekonomický model společnosti. Od nadšených začátků v 90. letech je dnes naše podnikatelské prostředí evropsky standardní. Se všemi klady, ale i zápory. O další části svobody podnikání se pod záminkou EU asi brzy sami připravíme. Pak budeme stejní jako západní Evropa. Což nemusí být nezbytně špatně.

Sametová revoluce vyústila zvolením Václava Havla naším prezidentem. Začali jsme přemýšlet, jaké to asi bude, když ve státních podnicích postupně uplatníme některé principy sociálně-tržní ekonomiky, jak vytrvale nabízel Valtr Komárek. Reálně to v podnicích a malých provozovnách v tu chvíli vypadalo na změnu rétoriky ze stejných úst na stejných pozicích, tu a tam snad došlo ke změně (ne)stranického trička. „Více práce než předtím,“ říkají ti, co drží pozice. „Snažme se, třeba se začnou sledovat výsledky práce,“ říkají ti, co právě začínají. Na první tiskárně si vyrábíme diplom „BKP“ (přece Brigáda kapitalistické práce)!

Klaus to táhne dopředu, Havel to jistí

Vedle vždy vynikajícího, i když tu a tam chyby dělajícího, Havla sledujeme Václava Klause. Plný energie, jasně zacílený, soustředěný, pracovitý, mimořádně nadaný. Že bychom přece jen směřovali ke kapitalismu? S jakou tváří? Sousedé a známí privatizují obchody a malé provozovny. Začínáme slyšet o lidech, kteří úspěšně rozbíhají podnik na dvorku, v garáži, na chatě nebo dokonce doma v obývacím pokoji. Tedy vlastně v kanceláři. Zkusme zprivatizovat svůj podnik! To je ono! Euforie, nadšení je více než jakékoliv zkušenosti. Pracujeme od rána do noci, připravujeme projekty, nabídky, objíždíme zákazníky a první obchodní partnery. Ta nová, už jen Česká, republika je tak velká. Není nadto relevantním zákazníkům v celé zemi sdělit, jak vynikající nabídku pro ně máme.

Je tady pocit, který většina našich rodičů nepoznala: přímá úměra mezi pílí, nasazením a výsledkem i finančním ohodnocením na straně druhé. Za jediný rok od pomocného programátora k řediteli divize. Za jediný rok z místní kancelářské myši k světoběžníkovi, pokud za svět považujeme teritorium postupně se rodícího českého hospodářského zázraku.

Jak to jen ten zkušený a otřelý právník dělá? Už má svou praxi, zprivatizoval také velký regionální podnik. Rychlost, s jakou se před našima očima mění známí, kamarádi či ředitelé našich podniků v podnikatele (v tom nejlepším slova smyslu), bere dech. Že, Tomáši Ježku!

Najednou máme společníky, partnery, obchodní partnery a jsme spolumajitelé podniku. Známe jiné podnikatele, vyměňujeme si zkušenosti. „A zjistili jsme, že podnikání není nic těžkého.“

„Kde má, ksakru, ta ODSka účet? Pošlu tomu Klausovi pár set tisíc, ať to dělá nadále tak dobře!“ Tak řekla řada z nás, těch již v 90. letech naplno podnikajících.

Jde to! Pojdme vyvážet zboží a služby! Říkáme si ve druhé polovině nebo koncem 90. let. Zpočátku jako subdodavatelé, pak větší subdodavatelé a někteří pak i jako hlavní dodavatelé zahraničních zakázek.

Zemanovi natruc

Na domácí scéně však přichází snad poprvé od revoluce chvíle, kdy politické dění a procesy ve společnosti přestanou vzbuzovat nadšení a elán. Ve volbách roku 1998 vítězí Miloš Zeman a jeho ČSSD. Jeden z viditelných mužů Listopadu 1989, tehdy objekt obdivu studentů za svůj článek v T-Magazínu, se stává premiérem i pomocí nenávislné rétoriky a slibů korekce polistopadového směru. Nastává chvíle, kdy politické dění začínáme sledovat méně, a svou

energii soustředíme hlavně na úspěch své firmy. Sledujeme však, zda nám nová politická garnitura podnikání nezkomplikuje. Celkem to jde, vypadá to rozumně. Pak přichází investiční pobídky pro zahraniční investory, krok, který je de facto přímo namířen proti domácím podnikům, jejich zaměstnancům a majitelům. Představte si, že máte malou firmu například s 20 zaměstnanci v oblasti „high-tech“. Pracujete od rána večera, vaši lidé také. Pravidelně platíte sociální a zdravotní pojištění za zaměstnance a veškeré daně. Stát, kterému daně posíláte, jich část předá zahraničnímu investorovi například formou příplatku na vytvoření jednoho pracovního místa (až 1 milion CZK na jedno pracovní místo). Dále má zahraniční firma nejčastěji desetileté daňové prázdny. Jde většinou o velkou nadnárodní a již v té chvíli u sebe doma velmi ziskovou společnost. Ta poté po příchodu do ČR také díky všem výhodám nasadí minimálně dvojnásobné platy. Na konci kruhu od vás odejde váš zaměstnanec právě k této daňovým poplatníkem spolufinancované firmě. Miloš Zeman již tehdy ukázal, že pohrdá domácími šikovnými lidmi. Pravděpodobně vůbec nechápe, že v zavedených západních zemích je přibližně 70 % HDP produkováno živnostníky a malými či středními firmami do 100 zaměstnanců. Samozřejmě jsme se státu v té době průběžně ptali, jaké investiční pobídky, daňové prázdny a jiné benefity má pro české podniky. Bohužel žádné, maximálně zvýšenou frekvenci daňových kontrol. A tak jsme začali tušit, že společnost se skládá nejen z podnikatelů a jejich výborných zaměstnanců polistopadovému vývoji fandících a pilně pracujících, ale také z těch, pro které je státní sociální jistota dovezená třeba z Číny hlavním životním cílem. Že tato „jistota“ je dočasná, maximálně desetiletá, nám všem bylo jasné. A následné krachy podniků v období po Zemanovi nás nijak nepřekvapily. Budeme čekat až na premiéra Mirka Topolánka, který nakonec tuto hanebnou formu investičních pobídek zruší. Ta dobová smluvně-opoziční ODS se o to ani náznakem nesnaží.

Přichází nové tisíciletí a počítače, světe div se, fungují i nadále. Podnikání se standardizuje. Firmy jsou již klasickými podniky, kde je část nadšených pracovníků, část rutinních a část znuřených chodících do kanceláří a hal „jen“ kvůli obživě. Řada firem se vydala do zahraničí, zakládá i pobočky a vysílá své pracovníky do západní Evropy, Asie či (již putinovského) Ruska.

Finanční úřady se stávají profesionálnějšími, komunikace je rozumná a podnikatel si tu a tam připadá jako partner státní správy (když už ne její zákazník spolufinancující si ji). Podobný pocit je ze spolupracujících právních kanceláří. Stát nás nechává podnikat, i když hluboce nesouhlasíme s jeho rozdělením části našich daní.

Ze světa přichází Internet a s ním spojeny nové formy podnikání, nové obchodní modely. V Praze jsou první venture kapitálové zahraniční společnosti (někdy také nepřesně tzv. fondy rizikového kapitálu). Kromě klasických podniků, které již velmi dobře prosperují, se tedy objevují nové možnosti, jak z ČR podnikat v nadnárodním, nebo dokonce světovém měřítku.

„Panebože, kdo to všechno zaplatí?“ ptá se na schůzce pražský obchodní partner studující programové prohlášení vlády Vladimíra Špidly. První deficitní rozpočet sice prosadil keynesián Zeman, ale toto je začátek další

nové éry: Česko se učí žít na dluh vůči příštím generacím. Ale Špidla nás tuzemské podnikatele alespoň verbálně tak neponižuje jako Zeman. Pro podniky se toho zatím moc nemění, některé z nich však začínají hledat cesty, jak přes své zahraniční pobočky a subdodavatele snížit objem v ČR placených daní. Komplikuje se daňový systém, výjimky, novely, začínají časté změny.

EU nás prý měla kultivovat

A jsme v EU! Podnikatelská společenská vrstva se předtím rozděluje na fanoušky a odpůrce vstupu. Ti druhí většinou argumentují nechutí mít jednou Euro a obávají, že dluhové nákazy západoevropských zemí se jednoho dne logicky rozšíří i k nám. Často diskutovaný ekonomický zázrak v Irsku má také různé interpretace – dočasná bublina, nebo skutečný úspěch? Uvidíme v budoucnu.

Velké firmy jásají, řada malých a svobodně přemýšlejících firem se trochu obává socialismu. Máme přece na Západě obchodní partnery, jsme tam často a začínáme tušit, kam směřujeme.

A je huře. Od otázek z 90. let „Ty máš také svou firmu? Nebo pracuješ jako zástupce zahraniční?“ se

pokračování na straně 6

■ Dějiny českého podnikání v kostce.

Fotomontáž: Aleš Orlík

dokončení ze strany 5

posouváme ke zvolání „Ty máš jakési dotace nebo státní podporu firmy? Copak se Ti stalo, nešlo to dobře?“ Intuitivně tušíme, že se něco stalo nebo brzy stane těm z nás, pro které není dotace slušné slovo. Trh se začíná křivit, prudce akcelerují korupční sítě. Obchodní aktivity v ČR jsou více vztahové a řada z nás dává přednost svým zahraničním aktivitám.

Deficit rozpočtu se vlastně rovná procentům našeho růstu, opticky se máme stále lépe. Koruna je mimořádně silná. Kdeže jsou ty loňské sněhy, kdy kurz byl 42 CZK za EUR?

Druhý pokus

K vládě se vrací ODS. Personálně a myšlenkově oslabená, ovšem slibující a posléze realizující změny správným směrem. Daně jdou lehce dolů, jsou zde stropy pro sociální a zdravotní pojištění, rozumně začíná vypadat zdravotnictví, končí nesprávné investiční pobídky. Pro běžný provoz firem se toho však moc nemění. Ale vždyť to je dobře! Že bychom konečně byli v situaci, že ekonomika a společnost fungují samostatně jen s malými korekcemi směru od vlád? Mimo jiné podle chování mezinárodních finančních trhů se dá tato myšlenka potvrdit. Už nejsme tak revoluční a volající po změnách, asi jsme standardní západoevropskou ekonomikou a demokracií.

Přichází velká světová ekonomická krize a recese. Náš bankovní sektor je stabilní a velmi dobře regulovaný, krizí procházíme relativně dobře. Následně přichází vláda, která dokáže rozumně hospodařit a šetřit i v krizovém období.

Komunikujeme mezi sebou. V roce 2010 jsou už běžné podnikatelské kluby a jiné platformy. Mluvíme i s politiky. Podporujeme neziskový sektor a charitativní organizace. Někteří z nás v nich i pracují.

Řada našich domácích firem se stává světovou špičkou ve svém oboru (antiviry, e-commerce, mikroskopy, elektronika, lokomotivy, auta a jiné a jiné).

Nyní, v roce 2015, diskutujeme, co se vlastně stalo a jak půjdeme dále. Z velmi dobře fungující demokracie a ekonomiky jsme se (ústavním karambolem) dostali do nastupující socializace, stádnosti, oligarchizace, kdy pravidla podnikání a slušnosti přestávají na té nejvyšší úrovni platit. Dříve bylo nemyslitelné, že bychom se stali řediteli státní organizace a zadávali zakázky své vlastní firmě. Nebo ji přímo dotovali. Nyní to minimálně polovině podnikatelské vrstvy nevadí, nebo nevadí zatím tolik, aby protestovala. Ve společnosti je mimo jiné díky takto zvolené vládě obrovský tlak na další korporativizaci, novou kolektivizaci. Buďme všichni

zaměstnanci velké firmy zvané oligarchický stát. Malé firmy a živnostníci vidí na Hradě zase toho, který již jednou ukázal, co si o nich myslí. Zemanovy věty o výši „dovezených“ čínských investic budí hrůzu. Mnohem horší je však privatizace části státu zahraničním podnikatelem Andrejem Babišem.

Snad jde o období temna, které za pár let skončí. Snad jde o zkoušku, kterou jsme si zasloužili kvekulantstvím a znevažováním předchozích úspěchů. Jen málo podnikatelů má dnes takovou radost a energii jako v neopakovatelných 90. letech.

Jsme úspěšnou zemí a dobrým místem k podnikání

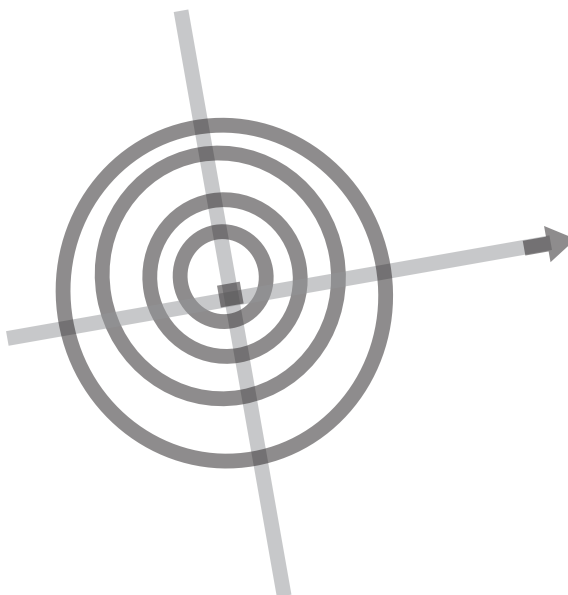
V současnosti je Česká republika (stále ještě) standardní demokratickou zemí s fungující ekonomikou. Logicky jsme se, jakožto malá země, stali nedílnou součástí západoevropského sociálně-tržního modelu. Společenský konsensus ještě hledáme a dlouho hledat budeme. V západních zemích je 50 % výtěžku distribuováno zpět do společnosti se souhlasem vydělávajících a s náznakem díky a pokory přijímajících. U nás tu druhé zatím v této míře chybí. Daňové kvóty máme podobné, právní rámec se srovnal. Administrativní náročnost podnikání je u nás v evropském kontextu velmi nízká.

Spolu se západní Evropou musíme najít také způsob, jak hospodářství učinit trvale udržitelným. Vzhledem k poměrně nízkému státnímu dluhu ČR máme stále dobrou výchozí pozici.

Byli jsme draví, plni energie a plánů. Nyní jsme úspěšní, ale řada z nás, podnikatelů, uvízla v pasti dotací a regulací. Je to jiné, než jsme si představovali. Snad to v dané vývojové epoše je takto nutné.

Tomáš Orlík

Autor je členem redakční rady a podniká v ČR od r. 1991.

Profily odvahy na český způsob

Politiku si málokdy spojujeme s něčím tak ušlechtilým, jako je statečnost. Že politika může být strhujícím dobrodružstvím, dokázal třeba John Fitzgerald Kennedy ve své knize Profily odvahy pojednávající o statečných amerických senátorech. Pokud by někdo chtěl napsat „profily“ o českých polistopadových politikách, nabízím pár tipů.

Je jasné, že přesná definice politické odvahy neexistuje, neboť každý politický čin lze hodnotit z různých úhlů, navíc jeho motivace nemusí být vždy úplně čitelná. Při snaze politickou odvalu nějak vymezit představuje vhodnou pomůcku zmíněná kniha: Kennedyho hrdinové se zpravidla rozhodli čelit své straně, svým voličům či většinovému veřejnému mínění, protože byli přesvědčeni o správnosti svého stanoviska a zároveň věřili, že společnost jim dříve či později dá za pravdu. Kompasem jim bylo vlastní svědomí, jemuž se nehodlali zpronevřit, přičemž vědomě riskovali další kariéru.

Následující výběr českých politiků je ryze subjektivní a neznamená, že dotyční jsou hrdinové každým coulem. Někteří dokonce bývají svými odpůrci líčeni jako ztělesnění zkorumpovanosti. Ostatně, i jeden z Kennedyho senátorů byl zvyklý brát „všimné“, přesto se v důležitý moment zachoval čestně a statečně. Zkrátka, nejde tu o celkový morální profil toho kterého politika, ale o různé odstíny, záblesky politické odvahy. Ve slavném westernu bylo statečných sedm. Při výběru politiků jsem se tudíž omezil na tento počet - s tím, že ten sedmý na svůj hrdinský zápis již nějaký čas čeká.

Příběh první: Rudolfinská ruleta Václava Havla

První český prezident Václav Havel prokázal odvahu během svého života mnohokrát, asi je zbytečné zmiňovat jeho roky strávené v komunistickém kriminále. V demokratických časech

běžně vykazoval politickou statečnost v zahraniční politice – například když krátce před svým odchodem z prezidentského úřadu v roce 2003 podpořil americkou vojenskou intervenci v Iráku, která byla, nejen u české veřejnosti, velice nepopulární, Havel však byl přesvědčen o její správnosti.

V domácí politice lze za odvážný čin označit například jeho kontroverzní Rudolfinský projev z prosince 1997. Dodnes převládá interpretace, že tehdy Havel zbaběle kopal do svého rivala Václava Klause, jenž se po pádu své vlády ocitl na politickém dně. Jenže je si třeba uvědomit, že Havel tenkrát riskoval své další působení na Pražském hradě. Za pár týdnů se totiž konaly prezidentské volby, přičemž tehdy ještě hlavu státu volil parlament. Havel tedy v Rudolfínu mluvil ke svým voličům, přičemž hlasy Klausovy ODS mohly vzhledem k rozložení sil v obou sněmovnách sehrát klíčovou roli. Havel byl tak nejspíše veden poctivou snahou odhalit karty. Než být prezidentem z Klausovy milosti, to raději jím nebýt vůbec. Risk vyšel a Václav Havel v tajné volbě uspěl.

Havlovi bývá přičítána k dobru omluva vyhnaným sudetským Němcům z prosince 1989. Jenže Havel svůj – zpočátku ukázkově politicky odvážný – postoj postupem času poněkud relativizoval. Zarážející bylo, když se před sněmovními volbami v roce 2002 přihlásil k parlamentnímu prohlášení o neměnnosti výsledků druhé světové války. Na místě by bylo spíše důrazné odmítnutí kolektivní viny, která byla u nás na Němce po válce uplatněna, a vymezení se vůči populistickému strašení „německým živlem“ v předvolební kampani.

Příběh druhý: Hvězdný rozvod Václava Klause

Václav Klaus se vždy rád styloval do role rebela, který tu bojuje s přesilou fanatických „ekologistů“, tu zase stíná hlavy bruselské hydry. Tyto libůstky mu ovšem u většiny voličů neškodily. Přesto svého času Václav Klaus ukázal, že má opravdovou politickou kuráž. Nejde ani tak o reformy na počátku 90. let, které zaštitil a o jejichž prospěšnosti dokázal veřejnost, natěšenou na západní blahobyt, přesvědčit. Politickou odvalu projevil především v roce 1992 při dělení

pokračování na straně 8

■ Toto není Lánský puč!

Zdroj: Vláda.cz

dokončení ze strany 7

Československa. Jedinou alternativu totiž představovala nefunkční federace a neustálé výčitky, kdo komu brání v rozletu. Dnešní bezproblémové vztahy Čechů a Slováků, daleko lepší než za federace, dávájí Klausovi a spol. zpětně za pravdu. Jenže tehdy vůbec nebylo jasné, že to tak dopadne. Dělení státu představovalo velký risk, a kdyby se nepovedlo, Klaus by skončil na smetišti dějin o 20 let dříve. Tady je třeba se smutkem konstatovat, že žádný velký politický čin už Václav Klaus od rozdělení Československa nepředvedl. Spíše naopak. Svůj politický odkaz neustále rozměňoval nepřilíš chvályhodnými kousky typu opoziční smlouvy nebo házení klacků pod nohy svým nástupcům v čele ODS.

Příběh třetí: Poslední kovboj Jan Ruml

Asi už nikdy nebude ministrem vnitra chlapík, jenž v mládí pásl krávy na slovenských horách. Jan Ruml měl před listopadem 1989 díky své příslušnosti k disentu vůbec dobrodružný život. Určitě měl tedy pro strach uděláno. Na podzim 1997 na vnitru dobrovolně skončil a byl na odchodu z politiky. Měl v plánu dohnat věci, které za komunismu nemohl, například vystudovat vysokou školu. Právě v ten okamžik se však nechal strhnout do nečekaného politického dobrodružství, když společně s Ivanem Pilipem vyzval Václava Klause, aby odstoupil z funkce předsedy ODS kvůli nejasnému financování strany. Premiér Klaus byl tehdy na služební cestě v Sarajevu, což Ruml ve chvíli, kdy plánoval své veřejné vystoupení, nevěděl. Poté, co byl o Klausově nepřítomnosti informován, mu alespoň do Sarajeva zavolal. Klaus odstoupit odmítl a jeho vláda padla. Jan Ruml náhle získal punc zrádce, který zbaběle vrazil dýku do předsedových zad.

Jenže Ruml, v rámci ODS tehdy všeobecně uznávaná morální autorita, se podle dostupných svědectví

Klause rozhodně nebál. Spíše v reakci na zprávy o tajném stranickém kontu a chystaném odchodu lidovců z vlády podlehl dojmu, že je třeba okamžitě jednat, a vzal to na sebe. Pilip se přidal, ale iniciátorem byl Ruml, jehož kroky v tu chvíli bezpochyby nevedl osobní prospěch ani touha po pomstě – chtěl zachránit vládu, v níž on sám už nebyl. Myslel si, že jde o hodiny, proto se rozhodl na Klausův návrat nečekat. Rozpadu vládní koalice se obával i kvůli pravděpodobnému nástupu Miloše Zemana k moci, u něhož údajně spatřoval riziko kvůli ruskému vlivu v jeho okolí. Rumlova záchranná mise však selhala, vláda padla. Ironií osudu se navíc „atentátníkům“ povedlo zachránit Klausovu skomírající politickou kariéru. Klaus se mistrně prezentoval jako oběť spiknutí (Havla, Rumla, lidovců a dalších), navíc se brzy překvapivě spojil se svým někdejší úhlavním nepřítelem Zemanem, jehož nástupu do čela vlády tak Jan Ruml stejně nezabránil. Rumlovi už se nikdy nepodařilo obnovit „předsarajevský“ vysoký kredit a z politiky se časem vytratil. Minimálně v jedné věci mu však historie dala za pravdu – stačí se podívat na dnešní prokremelské taneční kreace prezidenta Miloše Zemana.

Příběh čtvrtý: Hereze Mirka Topolánka

Málokdy se dnes o expremiérovi Mirku Topolánkovi dočtete něco pozitivního. Přitom přese všechny své kontroverzní kroky si zaslouží ocenění, jak svého času uhasil „občanskou válku“ na pravici, která vypukla po výše zmíněném „Sarajevu“. Když v roce 2002 stanul v čele ODS, očekávalo se, že bude víceméně pokračovat v Klausově politice. Jenže Topolánek se od Klause, jenž se v roce 2003 stal prezidentem, začal emancipovat. Nesdílel jeho předpojatosti vůči Evropské unii, zeleným, katolické církvi, sudetským Němcům a Václavu Havlovi. Navíc si dovolil kritizovat opoziční smlouvu z dílny dua Klaus-Zeman. Topolánek byl

v dobrém slova smyslu pragmatik, chtěl dělat praktickou středopravicovou politiku bez prázdného ideologizování. V roce 2006 byl ochotný vzít do vlády Zelené, navíc jim kývl na Karla Schwarzenberga coby ministra zahraničí. Klaus zuřil: „Rakušan“, šlechtic a Havlův kamarád k tomu v čele diplomacie!

Topolánkův kabinet začal chystat nepopulární reformy, nebál se řešit ani neustále odkládané církevní restituce, jež však i díky Klausově páté koloně v ODS parlamentem neprošly. Čím dál otevřenější spory s „otcem zakladatelem“ se Mirku Topolánkovi nevyplatily. Klaus si takticky počkal na prezidentské volby v roce 2008, kdy ještě hlasy Topolánka a spol. potřeboval. Po svém znovuzvolení ovšem premiérovi víceméně vyhlásil válku. Demonstrativně se vzdal funkce čestného předsedy ODS a v březnu 2009 měl prsty v pádu Topolánkovi vlády uprostřed českého předsednictví EU.

I přes neslavný konec Mirka Topolánka v politice je mu třeba přiznat, že se svého času zachoval politicky odvážně, když smířlivě natáhl ruku k příznivcům Václava Havla, které Klausova ODS po roce 1997 považovala za smrtelné nepřátele. Politicky na svou „herezi“ doplatil, alespoň načas však z ideologické sekty udělal středopravicovou stranu ochotnou hledat širší podporu pro prosazení nutných změn.

Příběh pátý: Jak Miroslav Kalousek vylezl ven

Politická odvaha může mít spoustu podob. Jednou z nich je ochota čelit sám rozbouřenému davu. Když v červnu 2011 před ministerstvem financí rozrušení odboráři skandovali, aby tehdejší ministr Miroslav Kalousek „vylezl“, asi nečekali, že se tak stane. Kalousek je svým příchodem zaskočil, navíc v klidu reagoval na urážky a spílání. Jako mistrný diskutér si náhlou bezmocnost davu užíval a z celé situace vyšel jako vítěz. Ne všechny kroky

Miroslava Kalouska lze samozřejmě označit za vzorové. Například jeho salto mortale v srpnu 2006, kdy ještě coby šéf lidovců byl ochotný uzavřít koalici s ČSSD za tiché podpory komunistů, dodnes postrádá racionální vyjasnění. V paměti zůstává jen nezvykle bledý Kalousek s třesoucíma se rukama. Pokud byl k tomuto kroku dotlačen spolustraníky, on, který se před tím dlouhé měsíce vymezoval vůči parlamentní spolupráci sociálních demokratů s komunisty, měl raději rezignovat. Tenkrát z hlediska politické statečnosti jednoznačně selhal. Třeba si z toho vzal ponaučení a nikdy už nepůjde proti svému přesvědčení, a tudíž například neuzavře v budoucnu mesalianci s Andrejem Babišem.

Příběh šestý: Splněný slib Jiřího Dienstbiera

Jiří Dienstbier junior má ve své ČSSD pověst solitéra, s nímž se obtížně spolupracuje. To je docela dobře možné, ale ono solitérství může v některých případech vyplývat z jisté zásadovosti a neochotě porušovat sliby. V roce 2010 učinili sociální demokraté Jiřího Dienstbiera svým kandidátem na pražského primátora. Ačkoli se ČSSD v kampani ostře vymezovala vůči „kmotrovské“ ODS, po volbách se právě s ní rozhodla udělat koalici, přestože se nabízelo přirozenější spojení s vítěznou a hlavně nezkompromitovanou TOP 09, což prosazoval právě Dienstbier. Ten nehodlal porušit dané slovo voličům a pražská ČSSD ho odstavila od rozhodování.

Další střet s vlastní stranou čekal Jiřího Dienstbiera při prezidentských volbách v roce 2013. Dienstbier tehdy v barvách ČSSD sám kandidoval, nicméně do druhého kola se nedostal. Strana najednou řešila dilema, koho z finalistů podpořit. Nakonec pragmaticky vsadila na svého bývalého předsedu Miloše Zemana, ačkoliv s ním byla už deset let na kordy. Vlastně ho podpořit musela, pokud se nechtěla dostat do rozporu s většinou svých voličů, kteří by Zemana podpořili tak jako tak.

Jiří Dienstbier se ovšem stranickému rozhodnutí odmítl podřídit a prohlásil, že Zemana z dobrých důvodů volit nemůže. Dva měsíce na to se novopečenný prezident dočkal ovací na sjezdu ČSSD, kde zároveň Dienstbier přišel o funkci místopředsedy strany. Na jeho varování, že Zeman se na prezidenta nehodí a sociálním demokratům škodit nepřestane, však brzy došlo. Při tzv. Lánském puči se v říjnu 2013 pokusil prezident odstranit z funkce šéfa ČSSD Bohuslava Sobotku oslabeného nedobrym výsledkem ve sněmovních volbách. Tehdy se Dienstbier za Sobotku důrazně postavil a pomohl mu puč odrazit. Příliš velkého vděku se zato nedočkal. Sobotka, jenž se i díky němu stal premiérem, sice vzal Dienstbiera do vlády, ale jeho kandidaturu na funkci prvního místopředsedy ČSSD nepodpořil. Nejspíše k tomu přispěla událost z loňského léta, kdy Dienstbier odmítl přistoupit

na kompromis s opozicí ve věci služebního zákona, a dostal se tak se Sobotkou do sporu. Zde se ukázal typický Dienstbier, který odmítá hájit něco, o čem není přesvědčen.

Příběh sedmý: Věčný čekatel Bohuslav Sobotka

Dlouhodobým čekatelem na politickou odvahu je již zmíněný Bohuslav Sobotka. Přitom v létě 2013 měl obrovskou příležitost vysloužit si ostruhu. Tehdy se sociální demokraté přeli, zda podpořit Rusnokovu vládu, nebo ne. Připomeňme, že Rusnokův kabinet si najmenoval prezident Zeman bez ohledu na parlament a notně tak pošlapal dosavadní ústavní tradice. Prezident utržený ze řetězu potřeboval zkrotit, což si uvědomoval i Sobotka, který před novináři přesvědčivě argumentoval, proč si prezidentská vláda nezaslouží důvěru. Jenže v momentě, kdy zjistil, že většina vedení ČSSD bude prosazovat, aby strana vládu podpořila, měl Sobotka dvě možnosti: Buď jít do vnitrostranického střetu a ohrozit před blížícími se sněmovními volbami své předsednické a potenciálně i premiérské křeslo. Anebo se podvolit a doufat, že se tím premiérem přece jen nějak stane. Bohužel pro naše demokratické tradice si vybral tu druhou možnost. Premiérem se s odřenýma ušima sice stal, ale pomohla mu jen souhra náhod, nikoli politický um, natožpak odvaha.

Netřeba ovšem nad Sobotkou úplně lámat hůl. Zdá se, že ještě dostane příležitost své selhání napravit. Ve vládě se totiž ocitl s nevypočitatelným Andrejem Babišem, jenž postupně přebudovává naši liberální demokracii v oligarchii postsovětského ražení. Sobotka nebezpečí spojená s Babišem vnímá, čas od času o nich na veřejnosti otevřeně mluví a... A nic. Dál sedí s Babišovým ANO ve vládě. Možná chce stejně jako v případě Rusnokovy vlády problém vysedět. Jenže podruhé mu stejná taktika asi nevyjde. Měli bychom proto ve vlastním zájmu Sobotkovi přát, aby, až se začne zase lámat chleba, našel sílu jít s oligarchou do střetu, a to i za cenu konce vlády. Možná už pak nikdy nebude premiérem, ale dějiny ho třeba ocení daleko více, než kdyby seděl ve Strakovce osm let.

Cílem tohoto článku rozhodně nebylo povýšeně hodnotit politiky, zda vykazují rysy hrdinství, či nikoliv. Na politiky bývá jen více vidět, ale boj s vlastními strachy, pohodlností nebo sebestředností svádí každý z nás. Jak ostatně píše Kennedy, „příležitost prokázat, co v nás vězí, dostaneme dříve či později všichni“. Čili odvahu bychom měli po politicích vyžadovat jen v případě, pokud se o ni budeme pokoušet i ve svém soukromém životě.

Tomáš Fošum

Češi a cizinci v posledních 25 letech

Do plánů napsat text o roli cizinců v české společnosti v posledním čtvrtstoletí silně zasáhly teroristické atentáty ve Francii, a rozvrátily tak celý koncept článku. Po událostech, které šokovaly celou společnost, vystávají do popředí muslimští přistěhovalci a zdá se, jako by byli nejdůležitějšími imigranty, jež musí Česko řešit. Přesto nechci psát jen o nich.

Strach z přistěhovalců a nelibost velké části české populace nad příchodem cizinců totiž nesouvisí pouze s problematikou islámských extrémistů. Podívejme se třeba na Eurobarometr, průzkum prováděný napříč všemi zeměmi EU. V jeho podzimním vydání vyšla imigrace jako třetí největší výzva pro evropské země. Předběhly ji pouze nezaměstnanost a ekonomická situace. V Česku imigraci zařadilo mezi dvě největší výzvy pro EU 26 procent respondentů.

Strach z muslimů a především islamistických teroristů je nicméně minimálně v Česku ještě mnohem silnější než obavy z přistěhovalců. Mnohé vypovídá výzkum veřejného mínění, který v září pro deník Blesk vypracovala agentura SANEP. Islamizace české společnosti se podle něj obává 66 procent obyvatel. Přitom nejvíce se bojí zanášení islámského práva do křesťanské kultury (45,8 procenta) a až poté teroristických akcí (22,7 procenta). S výstavbou nových mešit nesouhlasí 75 procent dotázaných.

Další představu o názoru Čechů si můžeme udělat z prosincového výzkumu CVVM, jenž zjišťoval, co považují Češi za nejzávažnější hrozby pro naši zemi. Na první místo se dostal mezinárodní organizovaný zločin (65 procent) a těsně za něj teroristické skupiny či jednotlivci (62 procent). Radikální náboženská hnutí považuje za vážnou hrozbu 47 procent dotázaných. Uprchlíci z jiných zemí a cizinci žijící v ČR jsou velkou hrozbou pro 32 respektive 22 procent Čechů.

Hrozí nebezpečí v Česku?

Muslimové tvoří jen nepatrný díl českých cizinců. Jejich přesný počet je jen těžko stanovitelný, protože při sčítání lidu je vyplnění kolonky náboženské příslušnosti dobrovolné. Při posledním sčítání lidu v roce 2011 se k islámu přihlásilo asi 3 500 osob. 4,5 milionu lidí ale kolonku náboženská víra nevyplnilo vůbec. Neoficiální odhady tedy udávají, že v ČR žije okolo 10 až 20 tisíc muslimů. Kromě několika stovek českých konvertitů pochází většina muslimů žijících v ČR z nejrůznějších severoafrických, blízkovýchodních a asijských zemí, dále pak z postsovětských republik a oblasti Balkánu.

V českých médiích se rychle po šokujících pařížských událostech vyvojily rozhovory s českými muslimy, kteří téměř jednohlasně potvrzují, že teroristické akce odmítají a chtějí žít se svými sousedy v míru. Razantně odmítlo útoky i Ústředí muslimských obcí v ČR: „Co nejostřeji odsuzujeme hanebný útok extrémistů na redakci pařížského satirického periodika Charlie Hebdo a rodinám jeho obětí vyjadřujeme naši nejhlubší soustrast,“ vydalo prohlášení hned v den útoku.

Nic také v současnosti nenasvědčuje tomu, že by se počet muslimů žijících v ČR v blízké budoucnosti měl razantně zvyšovat či že by Česku hrozily útoky ze strany radikálních islamistů. Přistěhovalci z muslimských zemí míří mnohem častěji do západních států, kde mívají již nějaké příbuzné či počítají, že v nich budou žít na lepší materiální úrovni.

Zatím jediný výraznější rozruch související s muslimy způsobil dubnový zásah Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu v objektech Islámské nadace v Praze. Důvodem bylo podezření z vydání a distribuce knihy konvertity Bilala Philipse „Základy tauhídu“, která podle policie šíří rasismus, antisemitismus,

xenofobii a násilí proti takzvaným méněcenným rasám. Po zásahu byl obviněn jeden člověk, pětapadesátiletý arabista Vladimír Šánka. Hrozí mu až deset let vězení.

Přesto i v Česku se mohou objevit muslimové, pro které je radikální islám atraktivní. Vzhledem k možností internetové propagandy, kterou Islámský stát a další fundamentalistické skupiny bravurně ovládají, tak i Česku hrozí akce podnikané zfanatizovanými jednotlivci.

Ještě před pařížskými teroristickými útoky se na webu Česká justice objevila zpráva o navrhované novele zákona o zpravodajských službách. Podle ní se „zpravodajská služba zabývala v České republice pobývajícím osobou, kterou lze označit za islámského fundamentalistu. Veškeré víceméně pravidelné finanční příjmy této osoby pocházejí z některé z arabských zemí a slouží k financování nákladné náboženské a proselytické činnosti,“ cituje Česká justice z důvodové zprávy, jejímž autorem je BIS.

Populisté a velké oči

Otázka muslimských přistěhovalců je mimořádně sledovaná a vyvolává emoce ve všech evropských zemích. Evropané mají oprávněný strach a strach má vždycky velké oči. Je zajímavé, že ať je počet muslimů v zemi jakýkoliv, ostatní obyvatelé se vždy domnívají, že jich je výrazně více. Svědčí o tom graf zpracovaný magazínem The Economist. ČR v něm bohužel není zastoupená, ale stěžejí bude situace u nás jiná než ve zbytku Evropy.

Například ve Francii tvoří muslimové osm procent obyvatelstva, většinová společnost se ovšem domnívá, že jich je 31 procent, v Itálii představují čtyři procenta, ostatní si myslí, že jich je 20 procent. Polsko a Maďarsko mají podobně jako naše země přibližně 0,1 procenta muslimů, ostatní obyvatelé ale věří, že tam žije muslimů pět respektive sedm procent.

Bohužel se tohoto důležitého tématu nejčastěji chápou populisté. V Česku je nejviditelnějším příkladem rétorika Tomia Okamury. Jeho řešení muslimské problematiky působí jak vystříženě z humoristického časopisu. Facebookové doporučení, že „můžeme chovat pejsky a prasátka jako domácí mazlíčky a chodit je venčit do okolí jejich center, mešit a oblíbených piknikovišť, dávat podnikům v okolí jména jako U hodného pejska, U veselého prasátka a podobně,“ snad nelze chápat jako vážně myšlenou radu.

Přestože preference jeho hnutí Úsvit přímé demokracie následně mírně posílily, stále nestačí, aby obhájilo byt' jen jediný mandát ve volbách do Poslanecké sněmovny.

I v tom se zatím značně lišíme od západní Evropy, kde závratně posilují strany, které mají omezení imigrace mezi svými hlavními cíli. Čeští politici mají proto výhodu, že se mohou poučit z chyb západních států. Ignorování problému ze strany mainstreamových politiků bylo důvodem, že na něm mohli získávat politické body populisté.

Proměna české společnosti

Evropa a stejně tak i Česká republika se neproměňují pouze tím, že přicházejí lidé žijící podle cizokrajných kultur, ale mění se samotní starousedlíci, kteří reagují na ať již reálné či zdánlivé nebezpečí, které v příchozích spatřují. Rizikem tak nejsou jen kriminalita, či dokonce terorismus, které přicházejí s přistěhovalci, ale i radikalizace a příklon k extremismu a strachu u starousedlíků.

Islamisty a bojovníky proti nim spojuje snaha omezovat svobody ostatních. Teroristé bojují proti svobodě slova, jak se vyvinula v západní společnosti, proti odpadlictví od islámu a tím i proti svobodě vyznání a proti běžným svobodám třeba pro ženy. Na druhou stranu i antiislamisté by nejradši zakázali Islám jako náboženství a omezili přinejmenším svobodu vyznání.

Za omezování svobod se ale nestaví pouze radikálové. V různé míře si ho ze strachu z terorismu přeje většina populace. Téměř šokující jsou výsledky průzkumu veřejného mínění, který si nechal krátce po pařížských útocích (13. a 14. ledna) vypracovat Český rozhlas od agentury Median. Podle něj by Češi podpořili větší kontrolu ze strany státu. 88 procent se staví za přísnější kontroly na letištích a na hranicích, 74 procent za hustší kamerové pokrytí měst, 64 procent za větší dohled nad bankovními účty, 64 procent za podrobnější monitorování sociálních sítí, 56 procent za větší pravomoci policie při odposleších telefonů a těsná většina za větší kontrolu elektronické pošty.

Česko bralo jako velký úspěch nejen vstup do EU, ale i připojení se v roce 2007 ke státům schengenského prostoru, které zrušily vzájemné vnitřní hranice.

■ Zpřísnění kontrol na hranicích by mohlo vypadat i takto...

Foto: Wikimedia Commons / Harold

Ačkoliv netvoříme s ostatními „schengenskými“ zeměmi jeden stát, žijeme spolu s jejich obyvateli ve společném prostoru bez hraničních kontrol. Kdokoliv se tak může rozhodnout a jet třeba na víkend do Říma nebo na pár dní lyžovat do Alp.

Jenomže tato svoboda má svůj líc i rub. V zóně volného pohybu jsme spojeni se zeměmi, v kterých se demografická a národnostní struktura vyvíjela po Druhé světové válce naprosto odlišně od zemí na východ od Železné opony. Pokud se objeví rizikovní přistěhovalci ve Francii, jsou v určité, i když značně menší míře nebezpečím i pro Česko.

Češi v průzkumech veřejného mínění tvrdí, že svobodu pohybu považují za největší výhodu členství v EU. Vlády, ať levicové nebo pravicové, dlouhodobě zdůrazňují, že volný pohyb po Evropské unii je naše důležitá priorita. Průzkum Českého rozhlasu ale poukazuje na to, že ačkoliv česká veřejnost v klidné době tento zájem sdílí, v době paniky se jej snadno zřekne. 63 procent dotázaných se totiž vyjádřilo, že je pro obnovení hraničních kontrol.

Co se stane s židovsko-křesťanskými kořeny Evropy?

Jak se tedy postavit k cizincům ve světle krvavých událostí z počátku letošního roku? Evropa již nemůže zůstat stejná. Doufejme, že nedojde jen k posunu k nenávisti, nesvobodě a uzavřenosti. Naopak by si Evropa měla uvědomovat své kořeny, a pokud požadujeme od přistěhovalců dodržování našich hodnot a pravidel, měli bychom si je více uvědomovat a více se jich držet my sami. Může to znít banálně, ale když se podíváme kolem sebe, máme sami problémy s dodržováním

pokračování na straně 12

dokončení ze strany 11

pravidel a uznáváním vlastních hodnot. Patří mezi ně jak již zmiňované svobody jednotlivců, ale třeba i právo na usilování o osobní štěstí pro všechny - ať již muže nebo ženy, bílé či černé - nebo snaha chránit za každou cenu lidské životy. Možná by ani nebylo od věci si ujasnit, podle jakých pravidel chceme v naší zemi žít.

Stejně tak si Češi a Evropané musí uvědomovat, že za pokračování našeho životního stylu a udržení našich civilizačních hodnot se neobjeje jen v Evropě. Islamistický terorismus neohrožuje pouze Evropu, ale celý svět. Ve stejný den, kdy teroristé v Paříži zastřelili 12 novinářů, islamistická organizace Boko Haram zaútočila na město Baga, ležící na severovýchodě Nigérie a pozabíjela stovky lidí, některé

zprávy uvádějí dokonce až dva tisíce mrtvých. V médiích se o masakru objevily spíše jen zmínky, a pokud vyšly delší texty, tak nejdříve s několikadenním zpožděním.

V současnosti je nejpronásledovanější náboženstvím křesťanství. V jednadvacátém století je více křesťanských mučedníků než v dobách rané církve, upozornil na konci června papež František. Otázkou pronásledování křesťanů se zabývá křesťanská organizace Open Doors, která mapuje šikanování věřících v padesáti zemích světa, kde se křesťanům žije nejhůře. Podle této organizace bylo v roce 2014 kvůli víře zabito 2 123 lidí, dvakrát více než v roce 2012. Celkový počet pronásledovaných křesťanů humanitární organizace odhaduje na sto milionů. Islámský extremismus byl hlavním zdrojem útisku v 36 z 50 sledovaných zemí.

Mezi nejvíce pronásledované skupiny patří také Židé, a to i Židé žijící v Evropě. Ředitel Židovského muzea v Praze Leo Pavlát poukázal v rozhovoru pro Český rozhlas, že jenom z Francie v roce 2012 do Izraele emigrovalo přes tisíc Židů, v roce 2013 téměř 3 300, v roce 2014 již 7 000. V loňském roce se podle jeho slov přes 30 tisíc francouzských Židů dotazovalo na podmínky emigrace do Izraele.

Mnoho se mluví o Evropě jako o civilizaci s židovsko-křesťanskými kořeny. Pokud opravdu chceme hájit kořeny naší civilizace, nemůžeme zavírat oči ani před pronásledováním Židů a křesťanů. Evropa nebude mesiášem zbytku světa, ale naše solidarita má patřit i pronásledovaným a vyhnaným Syřanům, Iráčanům či Nigerijcům a prchajícím Židům.

Marie Bydžovská

Čeští katolíci: po čtvrtstoletí opět na rozcestí

Katalog kuriálních hříchů papeže Františka by mohl platit jako zповědní zrcadlo i v českých katolických luzích a hájích

Když papež František před Vánoci 2014 před shromážděnými kardinály a dalšími pracovníky římské kurie představil svůj katalog kuriálních nemocí s tím, že „jsou přirozeně nebezpečím pro každého křesťana a pro každou kurii, komunitu, kongregaci, farnost a církevní hnutí a mohou se vyskytovat na rovině individuální i komunitní“, jistě vyvolal pozdvižení nejen v Římě. Malá revoluce smýšlení, kterou římský biskup předvádí již od svého nástupu, byla nyní podána koncentrovaně v podobě, v jaké ji veřejně zřejmě žádný Petrův nástupce neučinil. A setkání, jež mělo být pro vysoké církevní úředníky spíše pěknou předvánoční besídkou s výměnou zdvořilostí a blahopřání, se změnilo v palbu do vlastních řad. Je otázkou, jaký rozruch vyvolalo papežovo vystoupení v českém katolickém prostředí; zejména na oficiálních místech. Mediální mainstream dal Františkovým slovům náležitý prostor, katolické sdělovací prostředky projev hodnotily spíše opatrně a vesměs kopírovaly pozice, jež oproti „církevnímu středu“ dlouhodobě zastávají: liberální a progresivistická církevní média jásala nad prorockým duchem papežových slov, zatímco novináři se sklonem k tradicionalismu až triumfalismu nad vhodností pontifikových výrazů přinejmenším zdvihali obočí.

Vatikánský katalog je bezesporu vhodným zповědním zrcadlem pro českou katolickou církev; pojďme

se prostřednictvím papežského výčtu společně zamyslet nad polistopadovým obdobím a jeho ohlasy v církvi. Nabízíme pohled mírně subjektivní a spíše kritický; ne s úmyslem církev stavět na lavici obžalovaných, ale poskytnout příležitost k reflexi věcí, které se snad spíše nepovedly, než podařily.

Pozor na planý aktivismus

Papež hovoří o absenci kontroly, sebekontroly, pokání; o pocitu nesmrtnosti, nezastupitelnosti, imunity, komplexu vyvolených. Mnohokrát z úst našich církevních hodnostářů slyšíme blahosklonný postoj, že Češi vlastně nejsou ve své většině ateisté, že jsou lidmi hledajícími, že je v nich mnoho dobrého. Tyto výroky však nemohou v citlivém posluchači nevzbudit dojem, že řečník je uvnitř přesvědčen o opaku; lidé zkrátka nepotřebují, aby se duchovní stavěli do role morálních autorit, jež budou – jakkoli shovívavě – hodnotit ostatní. Duchovní totiž buď morální autoritou je přirozeně, nebo je karikaturou, která se o to víc snaží do role mravokárce pasovat. Snad by české a moravské církvi příliš neškodil postoj hříšníků, hledajících, učedníků, poutníků, než těch, kdo diktují pravidla a staví se do nepravdivé a zavádějící role „morálně úspěšných“. Čest výjimkám; zde zpravidla platí, že skutečné autority mají příliš pokory a sebereflexe, než

■ Podle Františka by měla být církev spíše Marií než Martou.

Foto: Wikimedia Commons/Edgar Jiménez

by se pouštěly do laciného blábolu o druhých.

František diagnostikuje v církvi planý aktivismus, církev jsoucí spíše Martou než Marií. Ukazuje se, že katolická církev v českých zemích – snad z jistého sentimentu ze slavné minulosti – nedokázala dostatečně přijmout holý fakt, že je církví malou – nejde tedy o masovou organizaci, která by svými kapacitami mohla konkurovat církvi třeba v Itálii, Polsku nebo Bavorsku. Snad proto mnoho lidí z řad laiků i kléru – vesměs s nejlepšími úmysly – chrlilo nápad za nápadem, projekt za projektem, aktivitu za aktivitou. Často na úkor vlastního duchovního života, za cenu syndromu vyhoření, zahořklosti, zneuznání, neboť kýžené výsledky se i přes veškerou snahu nedostavovaly. Aktivismus byl a je patrný zejména ve snaze církve věnovat se mládeži: akcí je mnoho, stejně jako diecézních center pro mládež; vnějškovosti a masovosti se často dává přednost na úkor niternosti a hloubky. Jak by ne, když mnozí organizátoři akcí neznají ani přirozený odpočinek a tím méně jsou schopni a ochotni spočinout na hrudi Spasitele a naslouchat tepu Jeho srdce. Plo dem takových apoštolů bývá, jak opět

kritizuje římský biskup, teatrální přisnost a neplodný pesimismus, jež jsou ve skutečnosti symptomem strachu a vlastní nejistoty.

Plenární sněm jako švejgovina

Plánování a funkcionářství – další choroba církve, kterou vidí Petrův nástupce. V mnoha českých a moravských společenstvích či spíše vnitrocírkevních organizačních jednotkách – na prvním místě jde o diecéze a následně po jejich vzoru jednotlivé vikariáty a farnosti – se „plnění plánu“, tvorba plánu, výkaznictví stalo samostatným cílem. Pastorační plány, často dobře myšlené, avšak koncepčně zcela nesprávně pojaté, protože malované od zeleného stolu, vycházející z idealismu spíše než z reality, nemohly být pochopitelně v adekvátní míře naplňovány s ohledem na omezené finanční i personální zdroje. Po pětadvaceti letech tohoto přístupu takové dokumenty prakticky nikdo (mnohdy včetně svých tvůrců) nebere vážně a mění se v slohová cvičení vytištěná na křídovém papíře či pečlivě schovaná na církevních webech ve formátu .pdf. Jednoznačným rysem takových postojů a velkým selháním byl tzv. Plenární sněm katolické církve v ČR, který probíhal celých

osm let, v průběhu let 1997 až 2005. Jeho hlavním cílem měla být aplikace závěrů Druhého vatikánského koncilu ve zdejších podmínkách. Plenární sněm církve má své opodstatnění, znaly jej již církve v severní Africe na přelomu starověku a středověku a zná je současné církevní právo. Český sněm, jakkoli navenek vykazoval všechny známky propracovanosti do posledního detailu (a promodlenosti), se změnil v jednu velkou švejgovinu: vznikly sněmovní kroužky a odborné sekce, a to od úrovně farností přes vikariátní a diecézní úroveň až po rovinu celostátní. Jednotlivé stupně spolu však v konečném důsledku příliš nekomunikovaly, mimoděk se ukázaly organizační deficity, komunikační bariéry, odtrženost od církevní i společenské reality, přetrvávala dělicí čára mezi klérem a laiky i intelektuální vyprahlost nemalé části účastníků procesu. Vyvrcholením byla dvě zasedání plenárního sněmu na Velehradě, nejprve v cyrilometodějském oktávu 2003 a poté o dva roky později, kdy byl sněm zakončen. Když po mnoha a mnoha měsících po promulgaci Vatikánem byly publikovány plody celé práce v podobě sněmovních dokumentů, mnozí pozorovatelé byli zaskočeni: kromě klasického církevního ptydepe nevyprodukoval Sněm nic a celá trapná monstakce byla odsouzena k zapomnění.

Na stejné startovní čáře

Papež hovoří o jakési disharmónii či dokonce kakofonii: příčinami mohou být rozdílné ideje, boj o posty, absence ducha společenství, chybějící organická jednota. Mluví o kariérismu v církvi, zbožšťování představených, kurii vytýká mentální a duchovní zkamenění, mechanismy praktik a papírů místo skutečného úsilí „být Božími muži“ (a ženami). Opět lze tyto úvahy vztáhnout na české církevní klima posledních 25 let. Totalitním režimům se podařilo s úspěchem církev rozleptat a vnitřně znesvářit. Pokud byla vůbec nějaká sjednocující osobnost, jejíž morální integritu nikdo uvnitř

pokračování na straně 14

dokončení ze strany 13

církve v oné zlomové době nezpochybňoval, byl to kardinál František Tomášek, ačkoliv jeho hrdinství ve vztahu k minulému režimu (poté, co byl státem uznáván jako biskup) bývá spíše přeceňováno. Po listopadu byli jakoby na jednu startovní čáru postaveni faráři politiky nepohodlní, ale režimem tolerovaní; kolaboranti z *Pacem in terris*; aktivní spolupracovníci StB i jejich oběti; vězni padesátých let i ti, již i v nejtěžších letech působili v pastoraaci; předúnoroví řeholníci i ti, kdo za nejrůznějších podmínek a okolností vstoupili do řehole za komunismu; příslušníci podzemní církve. Obdobná byla situace mezi laiky. Každý si ovšem nesl svou minulost. Nadto za poslední čtvrtstoletí přišla nová generace, ovšem opět formovaná lidmi z generací starších. Svatý otec se rovněž pustil do kritiky stranického smýšlení, kdy příslušnost k určité skupině je stavěna nad přítomnost k církvi, ano i Kristu. V českých a moravských poměrech netřeba chodit pro příklady daleko. Je známo, že biskupské stolce na přelomu režimu byly téměř bez výjimky obsazeny příslušníky a sympatizanty hnutí fokoláre, jehož vliv v českých církevních poměrech, společnosti i politice je dosud enormní.

Svatojánský kýč i duchovní Alzheimer

Papež kritizuje ty, kteří si vybrali prázdnou slávu, vnějškovost, triumfalismus, odznaky cti. Jistá část věřících – a jsme toho svědky zejména v prostředí intelektuálů, namnoze konvertitů z řad mladé generace – tuto vnějškovost přímo vyžaduje. Zhlédla se v austrokatolicismu, oné ideologii jednoty oltáře a trůnu, středoevropské verze caesaropapismu. Tento model uspořádání pochopitelně v naší polistopadové realitě nemůže fungovat a dále vhání církve do ghetta a namísto církve otevřeného dialogu z ní činí skupinku neškodných podivínů, kterým nikdo nerozumí a jejichž v nejpravdivějším slova smyslu folklórních akcí se lid ku svému pobavení

rád účastní; příkladem jsou pompézní a notně zkomercializované kýčovitě nepomucké oslavy – Svatojánské navalis – v Praze.

Papež hovoří o jakémisi duchovním Alzheimeru, ztrátě smyslu pro osobní víru, jež mnohé postihuje pod tlakem povinností. Zde František pojmenovává častý nešvar: část kléru ráda ukládá druhým až nesnesitelná břemena, aniž by se sami jen dotkli tíhy kříže. Takoví lidé rezignují na pravdu a žijí dvojím životem, často velmi cynicky. Příkladem selhání očistných mechanismů je například kauza někdejšího generálního sekretáře České biskupské konference, dnes pracovníka berlínské nunciatury, který uprchl ze země po nikoli věrohodně vyvrácených obviněních z aktivní spolupráce s StB. Na druhé straně papež varuje před terorismem klevet, které jsou v církevním prostředí hojně rozšířeny. Drby, klevety a účelově šířené fámy mohou být jednak prostředkem mocenského boje, jednak pouhé naivní zvědavosti a snahy dokázat, že ten druhý je horší než já. Klevety jsou hojně rozšířeny v českém a moravském církevním prostředí, což svědčí o jistých nezdravých tendencích, nevyrovnání se s minulostí i ochotou mnoha lidí skrývat se za pohodlné masky a morální soudy. O tom, že nepodložená obvinění ničemu dobrému nepřispívají a jako nástroj likvidace protivníků je třeba je odmítnout, svědčí zdravá reakce části české společnosti na nepodložený vynucený odchod trnavského arcibiskupa Bezáka.

Restituce prohloubily zákopy

Papež diagnostikoval rovněž nemoc hromadění majetku. Již nyní se ukazuje, že církevní restituce nakonec nic dobrého nepřinesou, zákopy mezi církví a veřejností se jen prohloubí, antiklerikální propaganda má svou municí na další dlouhá desetiletí. Jsme svědky počínajících nových a nových kol nekonečných tahanic a soudních pří, zpráv o skokovém zvýšení nájemného v objektech, kde jsou poskytovány sociální a zdravotní služby, pro něž tak jako tak nemá církve využití. Ne vždy se totiž majetek dostane

do rukou andělů s čistými úmysly a i v takových případech, kdy tomu tak skutečně je, se jistě naleznou firmy ochotné se správou majetku „pomoci“. Pokud papež kritizuje i kuriální lhostejnost vůči druhým, jde často o rodnou sestru lačnosti po majetku.

Na posledním místě papež zmiňuje chorobu „světského profitu a exhibicionismu, když apoštol svoji službu transformuje na mocenské postavení a svoji moc na zboží, za něž získává světské zisky či větší moc“. Opět se vracíme k pověstnému propojení oltáře a trůnu: česká a moravská církve jako by – opět v očekávání majetků a poct – rezignovala na prorockého ducha výměnou za pakt s mocnými. Na národních poutích ve Velehradě a na Staré Boleslavi byl často vídán prezident republiky Václav Klaus, pastýřské listy českých a moravských biskupů obsahovaly často pouze přítakání transformačním reformním praktikám, naopak kritiky polistopadového tunelování a plíživé dekonstrukce sociálních standardů a s nimi spojeným mravním úpadkem jsme se z jakéhosi důvodu nedočkali.

Na rozcestí

Dvacet pět let po listopadovém sametu stojí česká katolická církev na rozcestí: pokud má hrát jakž takž důstojnou úlohu ve společnosti, je třeba, aby – v souladu s posledním koncilem – měla prst na tepu doby a byla schopná a ochotná tlumočit evangelium lidem 21. století jejich jazykem, vědoma si jejich problémů. Jistě je možná i opačná cesta: postupné uzavření do ulity, tiché schvalování nešvarů vlivných tohoto světa výměnou za účast na jimi pořádaných recepcích; setrvávání v iluzi o vlastních úspěších. Statistika, jak ty ze sčítání lidu, tak ono – pro jistotu již nezveřejňované – sčítání účastníků bohoslužeb – vysílají katolické církvi varovný signál. Papež František hodil svou poněkud nelichotivou předvánoční promluvou pro římskou kurii rukavici i katolíkům v Čechách a na Moravě. Využijí této příležitosti?

Josef Mudra

Pohľad zo Slovenska: Rizikové Česko

Z európskeho pohľadu je Česká republika fungujúca demokracia, ktorá nevyvoláva obavy. V mojich očiach je však na tom Česko zle. Ťažko pomenovať, v čom je problém. Obavu vyvoláva už len to, že Česi vložili príliš veľké nádeje do nových politikov. Konkrétne do novej strany ANO a jej predsedu Andreja Babiša.

Už keď sa Veci verejné sprenoverili základom, na ktorých postavili svoju stranu, aktuálnou sa stala otázka: Koho budú podvedení Česi najbližšie voliť? Ako spracujú takú silnú facku do tváre? Prelomí niekto toto sklamanie?

Ešte pred vznikom strany Veci verejné, som vnímal politický systém Českej republiky ako vyčerpaný. Česko nemá väčšinový volebný systém, ale celá spoločnosť, celý volebný ošial je nastavený tak, ako keby išlo len o víťazstvo jednej z dvoch strán. Štát bol doteraz bojiskom ODS a ČSSD. Nikomu to nevadilo. Prekvapujúco si na to všetci zvykli, aj médiá.

Málo štandardné strany

Proporčný volebný systém môže rozdeliť sily volebných hlasov do dvoch silných straníckych táborov, to nie je neštandardné. Neštandardné je to až vtedy, ak sa tomu pripisuje väčšia váha, ako ju dovoľujú vnímať zákony.

Česko nikdy nemalo, a ani nemá štandardné veľké strany, ktoré by mali odborné kapacity na ovládnutie štátu. Nemá strany, ktoré sú vo svojom vnútri otvorené a transparentné. Ktoré vždy hľadajú demokratické riešenia. Jednoducho povedané, nemáte britských Konzervatívcov a Labouristov. V Čechách máte neprehľadné volebné strany. Pred voličmi sa len nafukujú. Pre svoju slávu neváhajú povolať Topolánka alebo Paroubka. Takýto lídri sú priechodní len v nastavení divokej súťaže, ktorá je nenávisťná, nenávisť panuje aj vo vnútorných štruktúrach. Posledné roky som mal pocit, že v Česku už takmer nikto nevidí, že takáto redukcia politického ringu je veľmi pohodlná a čitateľná pre dvoch hegemonov, pre ČSSD a ODS.

Špinavé volebné kampane boli dobrou motiváciou, aby sa voliči nemali možnosť zaoberať inými možnosťami. ODS a ČSSD mali na seba ťažké srdce, ale ľahké politické podmienky. Na dohodu si stačili sami dvaja. Na veľké utajené dohody sú ideálne dve strany, všetko môže prebehnúť bez zbytočných svedkov. O realite za oponou sa Česi postupne dozvedali nepekne fakty. Zistili, že strany si celkom efektívne podelili jednotlivé sféry, ktoré zastrešujú vplyvní kmotrovia.

Takto vnútorné choré strany, nielen v Česku, sa vrhajú do volieb, po ktorých chcú riadiť štát. A tu je

problém. Pretože, ak sa týmto málo štandardným stranám prideli príliš veľa moci, tvária sa, že to zvládajú. V skutočnosti však musia na pomoc povolať všetko okolité prostredie, ktoré volič vníma negatívne. Systém začnú kolonizovať, lebo ani vo svojom vnútri neprekypujú demokraciou. Ich stabilita je závislá od zákulisného rozdelenia vplyvov. Keď každá skupinka dostane svoje pole pôsobnosti, strana je stabilná. Všetky takéto volebné strany, majú jednu spoločnú charakteristiku. Upadajú podobne. Najprv v morálke, potom v podpore verejnosti. A keďže ovládli štát, ich pád na kolena vyzerá tak, že v troskách je aj samotný štát. Vtedy hrozí, že v ďalších voľbách budú hľadať voliči niečo iné. Niečo nové. To, čo poznajú väčšinou odmietajú. Chuť robiť veci inak je silná.

Bude Česko krajinou Babiša?

Výsledky posledných volieb čítam tak, že Česi v nich hľadali samých seba. Nehľadali Babiša. On si ich našiel. A tu začína problém. V Čechách panuje akási bezvýhradná dôvera voči jeho krokom. Andrej Babiš si vytvára nový svet, ktorý mu vyhovuje. Nakúpil médiá, nestiahol sa s z biznisu a tak si v českej politickej scéne razí svoju vlastnú cestu. V minulosti nepriechodné kroky, dnes vyzerajú ako riešenie. V skutočnosti je Andrej Babiš viac mediálne exponovaný, ale menej kontrolovateľný. Český štát sa môže zmeniť na úspešnú krajinu Andreja Babiša, to je možné. Česko však potrebuje štandardné fungovanie kľúčových inštitúcií, ktoré nedovolia, aby úpadok strán alebo novej politickej ikony opäť znamenal aj úpadok štátu. Zatiaľ to vyzerá tak, že Andrej Babiš berie všetko, čo je voľné. V tomto nastavení sa určite nestane Česko kvalitnejšou demokraciou, skôr zraniteľnejšou. Česko naďalej ostáva rizikové.

Martin Gonda

■ Bude jednou sídlom českého premiéra místo Strakovy akademie tato krabice na Chodově? Zdroj: Wikimedia Commons/ŠJÚ

Česká identita pod lupou

Češi, Češi, Češi. Co jsou zač ti lidé v srdci Evropy? Následující řádky jsou nejen zamyšlením ke čtvrt století svobody, ale rovněž příspěvkem k dnes módní diskuzi o jednotlivých národních identitách ve víceméně sjednocené Evropě a globalizovaném světě. Nebude to pohled vyčerpávající, ale rád bych v něm ukázal hlavní důvody toho, kdo jsme a proč jednáme tak, jak jednáme. Tomu našemu „češství“ jsem „vykopal“ tři základní stavební kameny – polohu, křesťanství a historické události.

Český klín

Prvním základním kamenem naší identity je tedy poloha. Tím nemyslím jen to, že jsme Středoevropané a historická součást Západního světa. Češi jsou, jak známo, Slované, kteří už asi 1 500 let existují v české kotlině, a ta byla až do druhé světové války přímo klínem v německém světě. Německý vliv na nás je proto historicky velmi silný a z německojazyčné společnosti jsme také nejčastěji přebírali nové myšlenky a životní styl. I dnes má náš západní soused nenahraditelný význam pro naši ekonomiku a kulturu a slouží nám i jako nemilosrdné zrcadlo. Ne nadarmo Čechům někteří slovanští sousedé říkají „malí“ nebo „poloviční“ Němci. Upřímně řečeno, mohli jsme dopadnout i hůř. To však neznamená, že v nás není stále přítomná určitá míra slovan-ské citovosti, kterou si ostatně každý rok připomínáme 5. července nejen na Velehradě.

Silný národovotvorný význam má i samotný charakter české krajiny. Náš mytický pohraniční pás hor byl skvělou hradbou proti vpádu nepřátel a jedním z důvodů, proč se Češi udrželi i v německém „obklíčení“. Mohli jsme dopadnout třeba jako Slované kdysi žijící v místech, kde dnes mají Němci hlavní město. Na druhou stranu, spolu se spíše zvlněným a těžko prostupným terénem a absencí velkých splavných řek, nemluvě o moři, naše poloha znamená relativní (nejen) dopravní izolaci. V Evropě se už nejpozději od konce středověku vytvořila tzv. kaskáda obecné kulturní vyspělosti směrem od západoevropských center pokroku k východoevropské periferii. Poloha českých zemí zhruba uprostřed této osy, ještě před silně zaostalými Karpaty, znamenala sice jisté opoždění vývoje, ale zároveň nám pomohla udržet se na ekonomickém Západě (aktivní a silnější střední třída, elity co nemyslí jen na vlastní spotřebu).

Důležitou částí polohy je fakt, že Češi obývali hlavně úrodnější části země, zatímco Němci hornaté pohraničí, takže naše opoždění (a o to úspěšnější) průmyslová revoluce měla silně zemědělský charakter. Stejně tak i naše formativní národní obrození, které tyto zemědělské kořeny vtisklo do umění a kultury vůbec. Dodnes je v nás kus sedláka s jeho pragmatickým pohledem na svět, stejně jako představa idealizované agrární

minulosti. Možná někomu již v době moderních technologií nepřijde poloha tak důležitá, ale jednou rozdáné karty už do balíčku vrátit nejdou, takže dnes je to podobně jako předtím – poloha nás vyděluje i chrání a stále zkusíme dohnat vyspělou západní Evropu.

Křesťanství v nás

Druhým základním kamenem naší identity je – pro mnohé překvapivě, školství se v tomhle za posledních 75 let moc nevyznamenal – křesťanství. A to i dnes. Jeho západní forma nejen uhnětla a rozvíjela kulturní základy státu, ale včlenila nás do Západní civilizace se vším, co k tomu patří. Pokud vám není jasné, co zbylo z křesťanského myšlení a morálky v českých hlavách po více než dvou stoletích zpochybňování a sekularizace, obzvláště v Česku plném „neznabohů“, vězte, že toho není málo. Ústup náboženství z veřejného prostoru, u nás díky historickému vývoji o něco rychlejší, neznamená úplný ústup z našich hlav a mechanismů jednání. Dokonce by se dalo říct, že na křesťanských základech naše společnost stojí a padá.

Leccos je už zpochybněno, ale připomenu několik hodnot, které v zemi svatého Václava ještě pořád visí ve vzduchu. Láska k bližnímu, rovnost, svobodná vůle, pokrok, pokora, desatero, solidarita, odpovědnost. Zajímavostí je i to, že se po ústupu náboženského kontextu s těmito hodnotami celkem vtipně žongluje a díky složitosti a blahobytnosti naší doby vznikají nečekaná spojení. A tak dnes díky původní rovnosti lidí před Bohem máme rovnost nejen před zákonem, mezi státy, kulturami, civilizacemi, ale sílí pokusy ji přenést i na rovnost se zvířaty. O její adaptaci v myšlení socialistů se také popíše ještě hodně stránek. Z křesťanské solidarity se zase stala solidarita automatická – sociální stát, dotace, příspěvky méně vyvinutým zemím, národům, podnikům... K tomu ostatně přispěla i láska k bližnímu, dnes přirozeně rozšířena na celý vesmír včetně zatím tušených mimozemšťanů. A to nemluvíme o dnešní svobodné volbě - jestli Zemana, nebo knížete, Gambrius, nebo pivo, Romana Vaňka, nebo Ládu Hrušku. V každém případě je protiklad původně křesťanských hodnot a jejich reálné naplňování v nábožensky vlašné společnosti pro Čechy typický.

U hodnot ještě chvíli zůstanu. Z užšího pohledu jsou ty naše většinou původně katolické, ale protestantismus také není bez vlivu. Už obnovení husitské tradice v 19. století výrazně pomohlo české skepsi vůči katolictví, vyjádřené následně přímo protestantskými masarykovskými idejemi v opozici proti katolické Vídni. Protestantismus se navíc silně podepsal na zformování liberalismu a celého moderního pojetí kapitalismu, který tu v přestávkách mezi totalitou také občas provozujeme. A tak se u nás původně protestantské hodnoty pracovitosti, střídmosti a přísného individualismu paradoxně potkávají i potýkají s pevně zakořeněným,

původně katolickým náhledem na svět - odděleným veřejným a soukromým životem („Ať si dělají, co chtějí, ale doma!“), menším důrazem na šetrnost a větším na okázalost. Jeden z největších rozdílů pak je princip odpuštění, který je v katolictví benevolentnější a samotným člověkem ovlivnitelnější. To ve výsledku znamená, jak říká Cyril Höschl, shovívavější „odpouštěcí“ společnost. V dobrém i ve zlém. Tak co, už se začínáte poznávat?

Legrace na šachovnici

Třetím a posledním kamenem je pak velká řada určujících historických událostí. I když to dnes dějepis schytává zleva zprava, bez obsahu jeho stránek nepochopíme ani tak přirozenou věc, jako náš smysl pro humor. Jeho výsledné podobě dost pomohl fakt, že jsme menší národ, pravidelně posouvaný po světové šachovnici státy většími. A takový národ má jako hlavní obranu humor. Na tom se asi v době globalizace, kdy už menší stát nemá úplně v rukou procesy, které ho modelují, nic moc nezmění. Taková situace nás vede nejen k humoru, ale též k vynalézavosti, která se nám tolik osvědčila v boji, ve sportu nebo během kupónové privatizace. Veledůležitý je pak fakt, že máme za sebou jedno velmi turbulentní století, ve kterém každý režim zpochybnil ten předchozí. Z milovaného císařpána se stal žalárník národů, druhá republika vymazala ideje té první, nacisté chtěli vymazat všechno, komunistická strana to zase celé několikrát překopala a po roce 89 se vsadilo na materialismus a kulturní relativizaci.

Když to naroubujeme na celkový vývoj současné postmoderní vědeckotechnické civilizace, výsledkem je, slovy Václava Bělohradského, tekutá společnost. A já dodám, že vzhledem k již napsanému skeptická a nedůvěřivá společnost s vyšším „bodem varu“. Když po roce 2008 došly i ty peníze, Češi pomalu zavrhuje etablované politické strany a směry, protože nic jiného než vyšší životní

■ Až jednou zařve český lev, všichni se budou divit.

Foto: Wikimedia Commons /Yathin S Krishnappa

úroveň už ideově vyprázdněné společnosti nenabízejí. A tak jsme v dalším předělovém období, kdy nevíme co dál, takže velká část společnosti hledá moderního mesiáše (další zajímavá ozvěna křesťanství).

Alkoholový multikulturalismus

Ale něco zkvašeného k těm třem základním kamenům ještě chybí. České země mají totiž tu výhodu, že leží na rozhraní třech hlavních alkoholových oblastí – severozápadní pивní, jižní vinné a severovýchodní tvrdého alkoholu. Jak všichni víme, v praxi to znamená, že Čech má většinou dobrý vztah ke všem třem a může si vybírat. Stále rozmanitější pivní kultura tu však bezesporu převažuje a podle mnohých má silný vliv na národní povahu. Za všechny zmíním názor jisté feministky, která si postěžovala, že u nás nemá smysl hlasitě bojovat proti mužskému šovinismu a domácímu násilí, protože české muže už dávno uklidnilo pivo. Opačnou stranou mince jsou každoroční stupně vítězů ve světové spotřebě alkoholu.

Co nás čeká a nemine

„Státy vznikají a zanikají těmi ideály, na nichž byly postaveny“, moudře pravil T. G. Masaryk. Ten

náš stojí na prolnutí české identity a velkých světových událostí. Na tom samém by taky mohl jednou skončit. Před Čechy v roce 2015 stojí taková řada celoevropských výzev, že si to nezádá s někdejší frontou na banány. Deformuje nás zhoršující se demografická krize, protože se každý rok narodí o třetinu méně dětí, než je potřeba k přežití naší stárnoucí společnosti. Do toho vnější problémy bezpečnostní v čele se silícím střetem s islámským světem, pak tu je Čína, Rusko aj. K tomu máme, jako většina vyspělých a všechny postkomunistické země, různé vnitřní problémy, mezi nimiž vyčnívá omezení demokracie a zdrojů rozbujelými zájmovými skupinami. Odborně se tomu říká „distribuční koalice“ a její nezvládnutí je historicky jedna z hlavních příčin kolapsů kultur, států i celých civilizací. To vše jednou budeme považovat za dějinné události, které dále modelovaly naší identitu. A my se uprostřed toho stále hledáme. Přitom se stačí rozhlédnout kolem sebe, na jedno z nejlepších míst k životu. A můžeme směle vztyčit hlavu.

Jan Holovský

Chybující Viktor a dvouocasý pes

Na maďarské politické scéně dochází k zajímavým pohybům. Nejdůležitější změnou je rostoucí nespokojenost s vládou Viktora Orbána. Za zmínku stojí též vznik recesistické partaje.

Za menší Maďarsko

Pivo zadarmo? Nanuk, který nikdy neroztaje? Neubývající klobása, slanina, či dokonce věčný život? Že všechny tyto nápady zní absurdně? Ano, stejně tak, jako mnohé sliby zavedených politických stran, do kterých se takto laděnou kampaní střefovala recesistická Maďarská strana dvouocasého psa (Magyar Kétfarkú Kutya Párt). Nakonec se straně podařilo neobvyklý program před úřady obhájit a byla po osmiletém čekání loni na podzim zaregistrována.

Rozhodnutí o registraci sice padlo v den, kdy byla stanovena uzávěrka pro odevzdání podpůrných podpisů pro stranické kandidátky do komunálních voleb, avšak předseda strany Gergő Kovács, mladý sociolog ze Szegedu, reagoval na toto načasování s humorem. Nasbírat během chvíle dostatečný počet podpisů prý není pro žádnou slušnou stranu problém, a tak si v domněnku, že mají čas nazbyt, zašli před tím na pivo. Čas ale rychle letěl a Kovácsovi se zpozdíly hodinky, takže z toho nakonec nic nebylo.

Na konzervativně orientované maďarské politické scéně je zmíněná strana ojedinělým úkazem. Jak známo, rány z minulosti způsobené Trianonskou smlouvou nejsou zdaleka zahojeny a politická garnitura rekonvalescenci společnosti příliš nenapomáhá, ba naopak jí svým populismem brání. Jak trefně poznamenal slovenský internetový portál Pravda.sk, do maďarské politiky se vrací psina. Strana dvouocasého psa se totiž vydala opačným směrem než politici tesknící po ztracených územích, a odmítá cestovat hodiny na druhý konec vlastní země a mít

hlavu popletenou různými dialekty. Kdepak, nic takového, společně za menší Maďarsko! A aby toho nebylo málo, navrhuji nahradit forint rublem, vždyť Orbánovy zájmy tak či tak směřují na Východ...

Orbánovy chyby: internet a testy

I bez provokací, které s nadsázkou reagují na dění v Maďarsku, není pochyb o tom, že sláva Mladých demokratů (FIDESZ) Viktora Orbána začala koncem loňského roku pomalu žloutnout jako podzimní listí. Pomyslnou poslední kapku představoval pro veřejnost návrh na zdanění internetu, jenž na sebe strhl také zahraniční pozornost, a nakonec byl smeten ze stolu. Nesouhlasně byl přijat také návrh na povinné drogové testy mladistvých ve věku od 12 do 18 let, které je údajně měly chránit před návykovými látkami. Testy se navíc měly týkat rovněž politiků a novinářů.

Maďarskou společnost ale podle toxikologa Gábora Zachera trápí mnoho jiných závislostí. Zmiňuje problémy s alkoholismem, novodobou nemocí se podle něj stává tak zvaný „pracovní alkoholismus“. Ten negativně dopadá zejména na zaměstnance velkých nadnárodních společností, od kterých se očekává příliš vysoké pracovní nasazení, což má za následek rozpad sociálních vztahů a psychické problémy.

Situaci ohledně drog podle Zachera do značné míry zkrslují média, která jsou schopna demonizovat vykouření jediné cigarety marihuany. Přitom závislých na alkoholu je okolo 800 tisíc (pro srovnání: počet drogově závislých se pohybuje okolo 20 tisíc), přičemž na stále stoupajícím počtu má podle Zachera podíl také nedostatečně vypracovaná strategie pro boj s alkoholismem. Jeho slova poukazují na to, jak „účinná“ opatření v souvislosti s omezováním prodeje tabákových a alkoholických

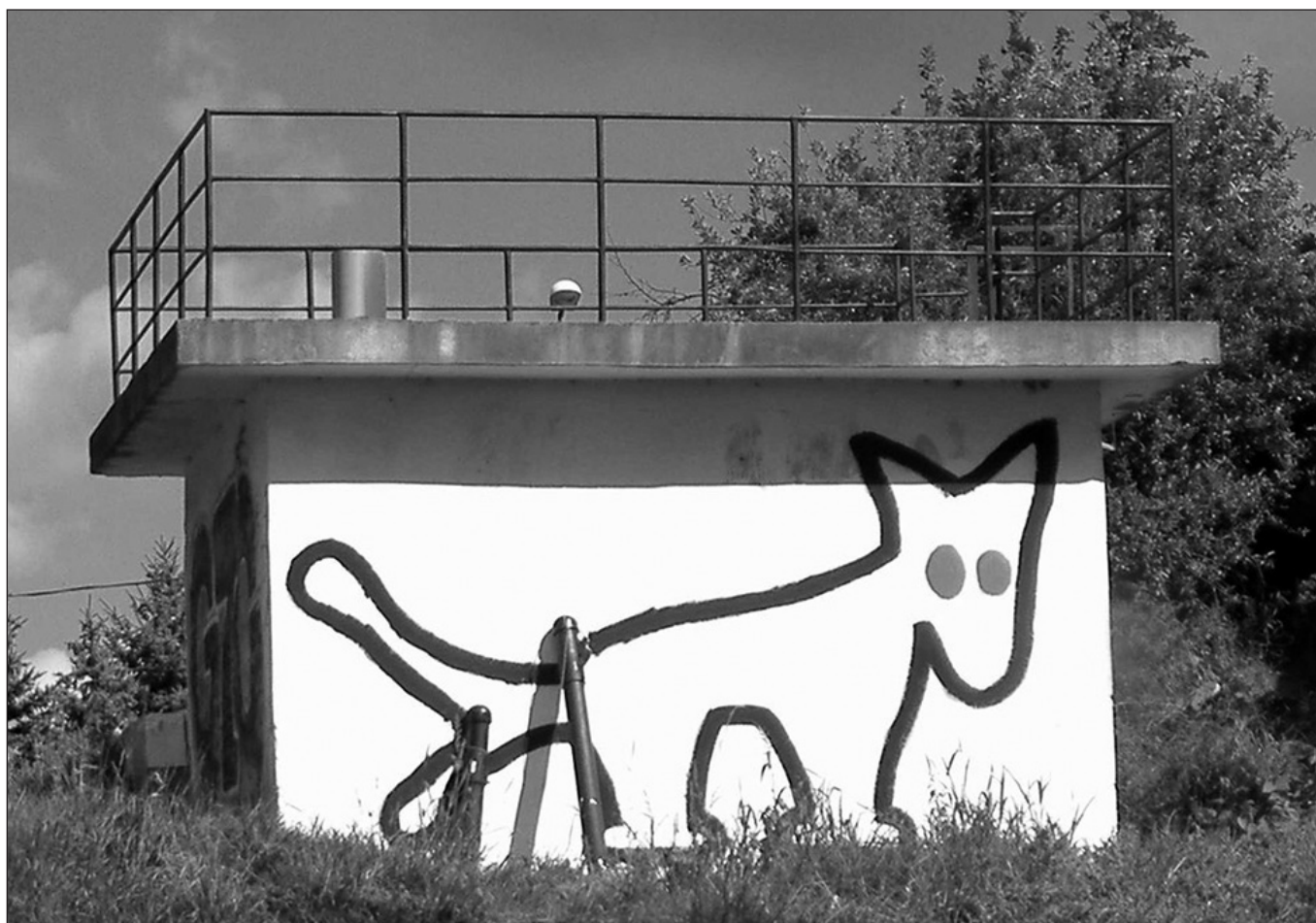
výrobků Orbánova vláda provedla. Podobně zbytečným krokem se jeví i zmiňované krevní testy na drogy.

Malé vítězství

Demonstrace Maďarů proti zavedení internetové daně nebyly ojedinělým projevem jejich nespokojenosti. Zsolt Várady, webový vývojář a zakladatel lokální sociální sítě iWiW, po úspěšném odvrácení přijetí návrhu zákona řekl: „Zvítězili jsme!“ Podle něj lidé získali zpět víru v to, že mohou měnit tvář své země. Za nejdůležitější důsledek protestů považuje probuzení davů z pasivity, dodává však, že nesmí ve svých aktivitách polevit, protože je čeká ještě spousta práce. A nemýlil se. Do konce prvního čtvrtletí chystá premiér Orbán uzavřít debaty o internetu. Postoje vlády hájí tím, že nejsou žádní komunisté, kteří by vládli proti lidem, ale vládnou prý společně s lidmi. Od debat si slibuje zodpovězení otázek ohledně regulace internetu a finančních toků z něj plynoucích, část z nich by totiž rád přesměroval do státního rozpočtu.

V pohotovosti zůstávají také protestující. Již na začátku ledna proběhlo první protestní shromáždění a 1. února, v předvečer návštěvy Angely Merkelové, se někteří Maďaři chystají opět vyjít do ulic. Na demonstraci nazvané „Jaro přichází, Viktor odchází“ hodlají pokračovat v kritice Orbánovy daňové politiky a dalších vládních kroků, jež podle nich zvyšují chudobu a podkopávají demokracii v zemi. Organizátoři demonstrace svolané na budapeštské Kossuthovo náměstí mluví o „Orbánově mafiánském státu a protidemokratickém vládnutí.“ Zároveň neskrývají obavy z omezení shromažďovacích práv.

Politolog Péter Krekó v rozhovoru pro televizní stanici ATV uvedl, že pokud se nepodaří organizátorům protiorbánovských protestů vytyčit jasný cíl a strategii, mohou demonstrace rychle zaniknout a to navzdory tomu, že jsou organizátoři momentálně podstatně

■ Graffiti odkazující na stranu „dvouocasého psa“.

Zdroj: Wikimedia Commons/Burrows

populárnější než politici. Krekó zastává názor, že není možné politizovat a zároveň být politikou nedotčen, každé občanské hnutí by se podle něj mělo časem přetransformovat do politické strany.

Nepřítel před branami

Sympatie neztrácí Orbánova vláda pouze na domácí půdě. Kromě kritiky prosazování neoblíbených návrhů a náklonosti k ruskému prezidentovi Putinovi utržila strana další ránu. Kvůli podezření z korupce odmítla vláda Spojených států udělit vízum šesti vlivným maďarským občanům napojeným na FIDESZ, jedním z nich byl i Orbánův poradce Árpád Habony. Americký senátor John McCain nazval maďarského premiéra neofašistickým diktátorem, od tohoto ostrého vyjádření na Orbánovu adresu se však vládní představitelé USA distancovali.

Nicméně zlepšení vztahů se Spojenými státy v roce 2015 maďarský tisk nepředpokládá. Jedním z důvodů může být i to, že kromě zmíněné Angely Merkelové přivítá Budapešť také ruského prezidenta Vladimira Putina. Ten by měl do Maďarska přijet zřejmě 17. února. Internetová verze maďarského časopisu HVG informovala, že zahraniční politika maďarské vlády nekopíruje postoj společnosti. Uzavíráním cesty na Západ a otevíráním dalších dveří Východu vláda riskuje další ztrátu popularity. V době, kdy stále není vyřešen konflikt na Ukrajině, se návštěva ruského prezidenta v Maďarsku nejeví jako správně načasovaná.

Změna pohledu Viktora Orbána na spolupráci s Ruskem již nějaký čas není žádným tajemstvím, nikoho tedy nepřekvapí, že se nehodlá vzdát plánu na vybudování plynovodu South Stream (jehož podporu Gyurcsányovou vládou mimochodem

považoval za vlastizrada, aby krátce po svém návratu do premiérského křesla změnil názor). Další věc, o kterou usiluje, a zřejmě o ní na setkání s Putinem bude řeč, je zrušení sankcí uvalených na Rusko. V tom je za jedno s českým prezidentem Zemanem i slovenským premiérem Ficem, kteří mají dojem, že sankce našim zemím škodí více než tomu, na koho byly uvaleny. Kritiku ze strany Evropské unie vnímá Orbán jako účelovou a nadále hodlá pokračovat v dosavadním směru. Zmiňovanou návštěvu Vladimira Putina prý chce demonstrovat alternativu k prozápadní orientaci. Historik a někdejší poradce expremiéra Gyurcsányho Zoltán Bíró st. vnímá případné použití veta při jednání EU o prodloužení ruských sankcí jako překročení Rubikonu, kterým maďarská vláda ztratí důvěru svých evropských spojenců, již bude zpět získávat velice těžko.

Petra Pásztorová

Bronisław Komorowski – prezident všech Poláků

Polským prezidentem se Bronisław Komorowski stal v roce 2010 – nejprve z pozice Maršálka Sejmu převzal funkci po tragicky zesnulém Lechu Kaczyńskim, a o několik měsíců později byl v přímé volbě zvolen pátým prezidentem Polské republiky. V letošních prezidentských volbách zatím nemá žádného výrazného konkurenta. I díky své image „prezidenta všech Poláků“ má velkou šanci svou funkci obhájit.

Kdo je Bronek

Bronisław Komorowski se narodil na dolním Slezsku v roce 1952 do rodiny se šlechtickou tradicí významných rodů Korczaků a Dolegasů. Jeho otec Zygmunt byl profesorem na Varšavské univerzitě a v 90. letech krátce zastával post polského velvyslance v Rumunsku. Za druhé světové války se Zygmunt Komorowski stal členem Armii Krajowej a se zbraní v ruce bojoval za polskou svobodu.

Boj za svobodu mají Komorowští pravděpodobně v krvi. Bronisław, který vyrůstal v komunistickém Polsku, se brzy začal zajímat o opoziční aktivity. Již ve skautu se seznámil s Antonim Macierewiczem, jedním ze zakladatelů opozičního KORu (Výbor ochrany dělníků) a odborového hnutí Solidarność (Solidarita), který na něj měl velký vliv a stal se jakýmsi jeho mentorem. Po pádu komunistického režimu se jejich cesty rozešly a Macierewicz od roku 2007 působí v řadách Práva a spravedlnosti (PiS).

Poprvé byl Bronisław Komorowski za svou protistátní činnost zadržen již v roce 1971. Když dokončil studia historie na Varšavské univerzitě (1977), stal se editorem katolicky orientovaného nakladatelství PAX a psal pro časopis Słowo powszechnie. Mezitím se však nepřestával účastnit opoziční činnosti: spolu s Macierewiczem se podílel na vydávání a distribuci podzemního měsíčníku Głos a spolupracoval s KORem. Tím si samozřejmě vysloužil pozornost státních institucí

a v roce 1976 proti němu začalo vyšetřování s krycím názvem „Bronnek“. Na Den nezávislosti, 11. listopadu 1979 zorganizoval společně s aktivisty z Hnutí na obranu práv člověka a občana (Ruch obrony praw człowieka i obywatela) demonstraci, za což byl následující rok odsouzen k měsíci odnětí svobody. Po svém propuštění se začal angažovat v Solidaritě, což mu po zavedení válečného stavu 13. prosince 1981 zajistilo internaci, která trvala do dubna následujícího roku. Zde se seznámil s opozičními lídry Tadeuszem Mazowieckim a Bronisławem Geremekem. Po návratu na svobodu začal Komorowski pracovat jako učitel historie, ale zároveň se podílel na vydávání liberálně demokratického podzemního časopisu ABC.

Politická kariéra

Po pádu komunistického režimu v Polsku se Bronisław Komorowski začal politicky angažovat – nejprve v rámci Demokratické unie, která se v roce 1994 po sloučení s Liberálně-demokratickým kongresem přejmenovala na Unii svobody. Již v prvních demokratických parlamentních volbách v roce 1991 získal post poslance Sejmu, který se mu dařilo pravidelně obhajovat až do roku 2010, kdy na tuto funkci rezignoval. Vedle svého působení v Sejmu zastával rovněž v letech 2000 a 2001 post Ministra obrany ve vládě Jerzyho Buzeka. Rok 2001 se stal pro politickou kariéru Komorowského velmi významným – přešel totiž do řad Občanské platformy (PO), jejímž členem zůstává dodnes. V jejích barvách, jimiž jsou mimo modrá a oranžová, se stal v roce 2005 Vicemaršálkem Sejmu a o dva roky později jeho Maršálkem.

Jeho politická kariéra však nezůstala neposkvěněná – velkým skandálem se stala aféra, která vyšla na povrch společně se zprávou o rozpuštění Vojenské zpravodajské služby (WSI) v roce 2007. V jejím rámci je Komorowski některými opozičními politiky a médii viněn z toho, že ve funkci ministra obrany umožnil

ilegálně vyvádět peníze z Vojenské technické akademie, používal materiály WSI proti podřízeným a dokonce navazoval styky s obchodníky se zbraněmi. Komorowski veškerá obvinění odmítá.

Ve stínu Smolenska

Když 10. dubna 2010 při letecké havárii u Smolenska tragicky zahynul polský prezident Lech Kaczyński spolu s desítkami významných polských funkcionářů, stal se Bronisław Komorowski jakožto Maršálek Sejmu dočasně hlavou státu. Prezidentské volby byly ohlášeny na 20. června. Komorowski v nich startoval jako kandidát PO a jeho hlavním rivalem byl podle očekávání Jarosław Kaczyński, lídr opozičního PiS.

Oba kandidáti vsadili v krátké kampani na smířlivý tón. Popularita Kaczyńského díky jeho umírněné rétorice výrazně stoupla a Komorowski si mnohé získal jako úřadující prezident. První kolo vyhrál Komorowski (41,54% hlasů), druhý Kaczyński na něj ztrácel přibližně pět procentních bodů. Průzkumy veřejného mínění před druhým kolem nedávaly jednoznačnou odpověď na otázku, jestli zvítězí kandidát PO, nebo PiS. V těsném souboji se s 53 % hlasů stal prezidentem právě Komorowski.

Nástup Bronislawa Komorowského do úřadu ale stále provázal stín smolenské katastrofy. Jarosław Kaczyński obviňoval vládu Donalda Tuska z toho, že nechala vyšetřování případu na ruských úřadech, že pátrání nepostupuje dostatečně rychle a že veřejnosti zatajuje informace o tragédii. Některé konspirační teorie, které vycházejí především od příznivců PiS, dokonce tvrdí, že „Smolensk“ byl naplánovaný Ruskem ve spolupráci s vládnoucí PO, k níž patří i Komorowski. Vztahy mezi dvěma nejsilnějšími politickými stranami se výrazně zhoršily, ale i přes četné rozpory se poslanci PiS zúčastnili slavnostní inaugurace prezidenta Komorowského před Národním shromážděním.

■ Bronisław Komorowski je favoritem květnových prezidentských voleb.
Zdroj: Facebook/BronisławKomorowski

Umírněnost jako nejvyšší ctnost

Bronisław Komorowski se brzy stal jedním z nejoblíbenějších polských politiků – jeho popularita prochází napříč celou společností, což je v Polsku jedinečný fenomén. Jak k tomu došlo? Hlavním aspektem je jeho umírněnost a snaha tišit emoce mezi PO a opozičním PiS. Často mírní útočnou rétoriku Jaroslawa Kaczyńskiego, který se mimo jiné stále snaží rozdmýchávat emoce okolo smolenské katastrofy. Ostře se také postavil proti obviněním PiS z toho, že volby do místní samosprávy, které se konaly na podzim minulého roku, byly zfalšované a nedemokratické. Komorowski považuje vyjádření PiS za nebezpečná, protože podkopávají důvěryhodnost polské demokracie, přičemž jsou politicky motivovaná a mají jediný cíl - zdiskreditovat vládu.

Sčítání hlasů provázely neobvyklé technické potíže, kvůli čemuž zveřejnění výsledků trvalo nestandardně dlouho, a navíc bylo 18 % hlasů neplatných. Právě nezvykle velký podíl neplatných hlasů PiS rozladil nejvíce. Podle Komorowského to ale může být ovlivněno tím, že voliči jednoduše nechtěli volit žádnou z politických stran. Navíc vysoký počet neplatných hlasů byl zaznamenán i u předcházejících regionálních voleb, takže na vině může být i volební systém.

Komorowski coby člen Občanské platformy má k jejím vládám přirozeně blízký vztah. Na druhou stranu neměl nikdy problém vládu za její (ne)činnost kritizovat. Například Tuskova vláda nebyla podle něj schopná naplnit reformní program, když jí chyběla politická vůle přijímat „bolestivá“ opatření. Vztahy Komorowského a Tuska se po roce 2010 výrazně zhoršily. Prezident se totiž chová velmi nezávisle na své mateřské straně. Velký rozruch například vyvolalo, když v roce 2011 Komorowski předal zákon o zeštíhlení veřejné správy, který prosadil právě Tusk, Ústavnímu soudu. Jeho rostoucí vliv v Platformě po odchodu Donalda Tuska do Bruselu naznačilo sestavování nové vlády premiérky Ewy Kopacz – ministrem zahraničí se stal Grzegorz Schetyna, který se dříve dostal do ostrého sporu s Tuskem. Jeho jmenování mělo podle všeho uspokojit především Komorowského.

Komorowski se zaměřuje na obecné směřování země, přičemž se mu podle analytiků daří podporovat konzervativní hodnoty (pro-rodinná politika nebo propagace

národních symbolů), aniž by si však zneprátil liberálně naladěnou vrstvu polské populace. Smířlivou politiku oproštěnou od zbytečných emocí a historické zátěže se snaží provozovat také směrem navenek. V rámci vzpomínkových akcí k 75. výročí nacistické invaze do Polska v září 2014 v proslovu k Bundestagu zdůraznil potřebu spolupráce a historického smíření s Německem. Tento přístup orientovaný na současnost je v ostrém kontrastu s politikou vlády bratrů Kaczyńských, která v zahraničních vztazích často hrála na historickou notu.

Komorowského představa o směřování polské zahraniční politiky byla však často v rozporu s linií, kterou v Tuskových vládách prosazoval ministr zahraničí Radosław Sikorski, což vedlo k jejich častým sporům. Když Sikorski v roce 2011 v Berlíně prohlásil, že budoucnost EU spočívá v její federalizaci, Komorowski prý doslova zuřil, protože s ním ministr takové prohlášení nekonzultoval. Konflikt vypukl i v souvislosti s nominací nových velvyslanců a rozpory se projevy i v jedné z nejvýznamnějších oblastí polské diplomacie – východní politice. Politika vůči polské menšině na Litvě tak dostala téměř schizofrenní podobu, stejně jako často zcela protichůdné výroky týkající se Ukrajiny. Před plánovaným podpisem Asociační dohody EU s Ukrajinou v listopadu 2013 Komorowski například vyjádřil přesvědčení, že dohoda bude podepsána. Naopak ministr Sikorski byl značně skeptický a řekl, že „Ukrajina ještě není připravena“, protože se jí nedaří reformovat například volební a soudní systém.

Konkurence v nedohlednu

Najdou se skupiny lidí, které v Komorowském nevidí dobrého lídra. Při příležitosti pochodu PiS 13. prosince 2014 se objevovaly transparenty vyobrazující prezidenta jako generála Jaruzelského, kterak čte rozhodnutí o zavedení válečného stavu. Odpůrcům Komorowského asi nestálo za námahu zjistit si, že 13. prosince 1981, kdy generál Wojciech Jaruzelski vyhlásil v Polské lidové republice válečný stav, byl Bronisław Komorowski jako opoziční aktivista internován. Tyto projevy jsou ale marginální. Podle průzkumů veřejného mínění Komorowskému v roce 2014 důvěřovalo celých 79 % dotázaných. I ke konci svého funkčního období je tak nejlépe hodnoceným polským politikem. Podle průzkumu z konce roku 2014 by Bronisław Komorowski dokonce vyhrál prezidentské volby hned v prvním kole s 56% podporou.

Politologové se shodují na tom, že současný prezident zatím nemá pro nadcházející volby sobě rovného soupeře. Za PiS tentokrát nekandiduje Jarosław Kaczyński, ale europoslanec Andrzej Duda. Do voleb nejdou ani předáci Svazu demokratické levice a Polské lidové strany. To je způsobeno také tím, že Komorowski má natolik silnou pozici, že je obtížné vybrat mu protikandidáta, který by měl šanci uspět. Podle průzkumů by se měl ve druhém kole střetnout s Dudou. Vše zatím nasvědčuje tomu, že „umírněný prezident“ ve volbách uspěje a prodlouží svůj mandát o dalších pět let.

Kateřina Hamatová

Slovenské referendum o rodině nastartovalo veřejnou debatu

Veřejný prostor na Slovensku za posledních pár měsíců nebývale ožil. Po protikorupčním vzepětí, o kterém by se možná ještě dalo konstatovat, že zasáhlo zejména Bratislavu a přilehlé tradičně pravicovější okolí, přišlo 7. února 2015 referendum o rodině. A to se již dostalo nejenom na sociální síť bratislavské kavárenské elity, ale i do kostela té nejzapadlejší víscky na východní hranici.

Tygr střední Evropy s pevnými hodnotami

Slováci jsou tradičně více věřící než Češi (ostatně, občas se objeví názor, že Česko je nejateističtější země na světě, takže Slováci to v překonávání Čechů tak těžké nemají). Podle posledního sčítání obyvatel z roku 2011 se plných 62 % hlásí k římsko-katolickému vyznání, dalších cca 6 %, resp. cca 4 % se hlásí k evangelické a řecko-katolické církvi, a to jsou jenom čísla za tři největší církve na Slovensku. Být křesťanem prostě stále na Slovensku patří k dobré výchově, k tradici, která se dodržuje a ctí. Na druhou stranu Slovensko určitě není žádná ultrakonzervativní země. Kreativita Slováků je vidět například v rychlém tempu růstu HDP: česká média ke konci minulého roku poměrně zhusta informovala, že Slováci již předhlonili Čechy v kupní síle. Ale nejenom ekonomika je oblastí, kde je vidět kreativitu „mladších“, a tím pádem tak trochu i více drzých bratrů: v úspěšných formátech se inspirují na Slovensku nejenom české televize, které se nezdráhají si občas vypůjčit i slovenské tvůrce, ale alespoň verbálně i česká vláda. Účtenková loterie možná brzo zdomácní i v Čechách.

V tomto kontextu však možná někoho překvapilo, že v čile se modernizující společnosti najednou objevila iniciativa tzv. referenda o rodině, za kterou by se podle některých (poněkud extrémních) hlasů možná nemusel stydět ani takový Tálibán. Samozřejmě, je to přirovnání velice extrémní, ale takový závan konzervatismu možná ani ve slovenských kostelech nikdo nečekal. O co vlastně v referendu jde a kdo za ním stojí? Co je to za událost, že postavila na nohy téměř celou zemi a o které se na sociálních sítích vedou vášnivé diskuze? Nabízíme zde malého průvodce základními otázkami kolem slovenského referenda.

Kdo je to Aliancia za rodinu a co přesně se jí povedlo?

Když tato organizace v prosinci 2013 vznikla, nikdo tomu asi moc velký význam nepřikládal. Kdo tedy tvoří organizaci, které se, jak se zdá, podařilo zburcovat část slovenské občanské společnosti? Na webu iniciativy se dočteme, že „Aliancia za rodinu je občianska iniciatíva organizácií a jednotlivcov... na podporu

hodnôt manželstva a rodiny“. Dle vlastní deklaráce se neváže na žádnou ideologii, náboženské vyznání nebo politickou stranu. Celkově se jí povedlo zastřešit 107 organizací ze sociální oblasti, oblasti pomoci dětem, postiženým, vzdělávacích organizací nebo dokonce organizací prosazujících lidská práva. Z přehledu na stránkách Aliance se dá snadno zjistit, že se jedná především o různé křesťanské organizace.

Mluvěcími organizace jsou Anna Verešová, Anton Chromík a Peter Kremský, osoby, které ještě před rokem na Slovensku znal málokdo. Ani vševědoucí Google o nich moc neví, snad kromě toho, že paní Verešová žije u Žiliny a pracuje jako sociální pracovníce, druhý jmenovaný je bratislavským advokátem a poslední je bývalým novinářem deníku Sme a ekonomického týdeníku Trend. Mnoho víc o nich jen tak nezjistíte a v podstatě žádný ze třech mluvčích nebyl ve veřejném prostoru známý na celém Slovensku.

Této do té doby nepříliš známé organizaci se povedlo sesbírat do září 2014 více než 400 000 podpisů, získat podporu hlavních slovenských církví a po úspěšném překonání překážky v podobě přezkumu ze strany Ústavního soudu dosáhnout toho, že prezident Andrej Kiska 27. listopadu 2014 referendum vyhlásil. A to po vášnivé debatě na sociálních sítích, po pravých i falešných pastýřských listech a dalších na Slovensku dosud nevidaných projevech veřejné diskuse (dá-li se tomu tak říkat). Vášně na obou stranách byly tak vzvednuté, že dokonce kázání jednoho kněze, vysílané ve veřejnoprávním rozhlasu, bylo prošetřováno pro podezření ze spáchání trestního činu.

Na co se to ptají?

Referendum o rodině obsahuje (dle slovenské tradice) tři skoro neutrálně formulované otázky:

- „Súhlasíte s tým, aby sa manželstvom nemohlo nazývať žiadne iné spoluzitie osôb okrem zväzku medzi jedným mužom a jednou ženou?“
- „Súhlasíte s tým, aby párom alebo skupinám osôb rovnakého pohlavia nebolo umožnené osvojenie (adopcia) detí a ich následná výchova?“
- „Súhlasíte s tým, aby školy nemohli vyžadovať účasť detí na vyučovaní v oblasti sexuálneho správania či eutanázie, ak ich rodičia alebo deti samé nesúhlasia s obsahom vyučovania?“

Původně mělo referendum obsahovat i čtvrtou otázku „Súhlasíte s tým, aby žiadnemu inému spoluzitiu osôb okrem manželstva nebola priznaná osobitná ochrana, práva a povinnosti, ktoré sú právnymi normami k 1. marcú 2014 priznané iba manželstvu a manželom -

najmä uznanie, registrácia či evidovanie ako životného spoločenstva pred verejnou autoritou, možnosť osvojenia dieťaťa druhým manželom rodiča?“ Ta však nebola uznaná Ústavným súdom, ktorý její ústavnosť posuzoval na podnet prezidenta Andreje Kisky.

Jak zorganizovat referendum

Úspěšně „zorganizovat“ na Slovensku referendum není jen tak. Buď se vám povede přesvědčit poslance parlamentu, aby přijali návrh na jeho zorganizování, anebo sesbíráte 350 000 podpisů, což je asi 7 % obyvatelstva Slovenské republiky. Pokud se vám to povede a získáte dostatek platných podpisů, odevzdáte úspěšnou petici a prezident do 30 dnů vyhlásí referendum. To se pak koná do 90 dnů od jeho vyhlášení.

Aby to nebylo tak jednoduché, zákonem je regulovaný i předmět referenda. Na jedné straně se v referendu nesmíte ptát na otázky základních práv a svobod, daně, odvody a státní rozpočet, na straně druhé se naopak referendum musí konat vždy pro potvrzení ústavního zákona o vstupu do státního svazku s jiným státem nebo o vystoupení z něho.

Na to, aby bylo referendum platné, musí se ho zúčastnit nadpoloviční většina voličů (cca 2 miliony osob). Ani poté však není vyhráno: referendum je toliko konzultativní, přičemž parlament formálně nemá povinnost přijmout příslušné právní normy, které by odrážely výsledek referenda. Je otázkou, jestli by si troufl parlament jít proti vůli voličů – v dosavadní historii ještě vlastně nebyla příležitost jeho odvahu pořádně otestovat.

Sedm referend, z toho pouze jedno platné

Doposud bylo na Slovensku vypsané 7 referend. První z nich se konalo v roce 1994 a vyvolalo ho poměrně obskurní Združenie robotníkov Slovenska, které bylo členem Mečiarovy vlády do roku 1998. Tématem referenda bylo prokazování původu prostředků použitých při privatizaci. Účast dosáhla necelých 20 %. Toto referendum bezpochyby nebylo výsledkem nějaké hlubší debaty ve společnosti o zásadní otázce dalšího vývoje, jak to je možné vidět u švýcarských referend. Spíše šlo o předvolební promo populistické party kolem legendárního prostřeckého dělníka Jána Luptáka. Slovy slovenských humoristů „to šme še pobavili!“.

Toto nepřilíš šťastné referendum, kdy došlo k nepochopení tohoto institutu, bohužel zafungovalo jako precedent. Referendum se stalo nástrojem populistických snah tu vlády, tu koalice, sloužící spíše k politické reklamě než k ventilaci veřejné debaty. Ostatně, i dnešní premiér Fico má jistě ne úplně malé zkušenosti s organizováním peticí za vypsaní referend směřujících k povalení vlády.

Ze sedmi pokusů o platné referendum byl jenom jeden úspěšný, a to v roce 2003, kdy se hlasovalo o vstupu Slovenska do EU. A ani v tomto případě nebylo vše růžové – dodnes si mnozí myslí, že nebyť vystoupení tehdejšího premiéra Dzurindy v televizi, kdy vyzýval k účasti na referendu (což bylo už na hraně zákonného zákazu jakkoliv ovlivňovat referendum), nemuselo přijít požadovaných více než 50 % občanů. Ostatně, konečný rezultat 52,15 % zúčastněných voličů moc slavný taky není.

Aliancia za rodinu sice překročila první překážku, ale stále nemá vyhráno (článek vzniká před referendem). K urnám musí dostat dostatečný počet voličů, což není jednoduché. Věci neprospívá už jenom to, že Slováci žijící v zahraničí nemohou hlasovat korespondenčně ani na ambasádách. Navíc, týden před referendem zjistil průzkum pro deník Sme, že se k němu chystalo asi jenom 35 % občanů, 40 % se zúčastnit nechtělo a zbytek váhal.

Referendum bude neúspěšné, přesto má smysl

Pokud někdo zná slovenské poměry, nemusí být zrovna Sibylou, aby uhádl, jak celé referendové dobrodružství dopadne. S ohledem na průzkumy se potvrdí slovenská tradice, že pokud s referendovými otázkami někdo nesouhlasí, prostě hlasovat nejde. S největší pravděpodobností referendum platné nebude, a velká většina těch, kteří přesto přijdou, bude pro navržené otázky.

Paradoxně by však autor těchto řádků byl rád, pokud by mohl konstatovat, že kterákoliv část předpovědi nevyšla. Dokázalo by se tak, že slovenský volič dospěl, pochopil smysl institutu referenda a aktivně se zapojil do veřejného diskurzu. Protože, ať si myslíme o Aliancii za rodinu cokoliv, jedno jí upřít nelze – povedlo se jí nastartovat společenskou debatu způsobem, jako ještě nikomu před tím. Na Slovensku se vypsal první skutečně „občanské“ referendum, které není přímo produktem koaličně-opozičního souboje, ale je vygenerováno občanskou společností. A to je úspěch.

Martin Petr

■ Propagační leták Aliance pro rodinu

Zdroj: Facebook/alianciazarodinu

Intelektuální slalomáři

Rychlé úsudky

Ohrožení pořádku v demokratických zemích terorismem vyvolává řadu grafomanských vášní. Většinou si každý takovýto grafoman rychle vytvoří pozici a pak už jen sbírá argumenty pro svůj rozjezd. V české debatě se pojednou vyrojilo množství odborníků na islám a jeho historii, jakož i na migrační historii dneška. Martin Konvička, zakladatel iniciativy „Islám v ČR nechceme“, dává v Právu (22. 1. 2015) k lepšímu, co našel v knihovně svých předků o historii islámu. Pan Jan Keller interpretuje v tentýž den tamtéž kusým způsobem přítomnost muslimů v západoevropských zemích. Z Kellerovy perspektivy se vytratil fakt, že muslimové v západní Evropě mají většinou jinou historii než západoněmečtí „gastarbeitři“, kteří do Německa přicházeli kvůli nedostatku pracovních sil koncem šedesátých a v sedmdesátých letech. U bývalých koloniálních mocností jako Velká Británie, Francie či Nizozemí došlo k imigraci muslimského obyvatelstva z bývalých kolonií v okamžiku jejich ztráty a osamostatnění. Proto známe tolik muslimů z Indonésie v Nizozemí, z Indie ve Velké Británii, či z Alžírsku ve Francii. Ti, kdo se podíleli na správě kolonií, byli většinou pro osvobozenecká hnutí „zrádci“, a bylo samozřejmé, že koloniální mocnost je musí ochránit. Ještě než se kolonie osamostatnily, sloužili branci například z britských kolonií ve druhé světové válce a zasloužili se o naše osvobození. Stačí navštívit vojenské hřbitovy a přesvědčit se o tom, kolik muslimů bylo mezi padlými. Konfrontační pohled na tuto historii není na místě a musíme vyhodnotit složitost historie 20. století dříve, než začneme soudit.

Kultura a tradice

Často se hovoří o kultuře a pan Konvička muslimy líčí jako kulturu založenou na pomstě a brání se diferenciaci. Tím vlastně osočuje moje turecké sousedy v Německu, kteří mají z muslimských radikálů větší strach než průměrná populace, protože muslimští radikálové je považují za zrádce. Tito sousedé zoufale komunikují s křesťanskými a židovskými sousedy a koordinují s nimi svá ochranná opatření. Komunikovat o islámu s pomocí vědomostí založených na Ottově slovníku naučném a na základě pohledu na hnutí PEGIDA v Drážďanech je vážné opomenutí faktů. PEGIDA prospívá v bývalém východním Německu v končinách, kterým se před rokem 1989 říkalo „údolí nevědomých“, protože tam nebylo možné zachytit signály západo-německých či západoberlínských televizí. Cizinců je v této končině tak málo, že s nimi občané většinou nemají žádné zkušenosti. Soudí se tedy podle pocitu a názor se vytváří pouze z vybraných zdrojů. Pohled do jiných částí Německa vede ke zcela odlišnému dojmu. Tradice soužití je tu dlouhá, děti různého původu spolu chodí do školy, tolerantnější praxe udělování občanství (i za podpory Ústavního soudu) působí již po několik generací. Mezi politickými elitami je řada političek a politiků převážně tureckého původu

a právě oni to jsou, kdo se znalostí jazyka mohou tureckého prezidenta Erdoğana kritikou nedemokratické praxe provokovat k nepřičetným výrokům. Povrchní úsudky se nevyplatí. Například místopředsedou hessenské vlády je Tarek Al-Wazir. Jeho arabské jméno zakrývá fakt, že je po matce (ó hrůzo, ještě tohle) sudetský Němec. A podstatný sektor německé kabaretistické tvorby pochází od umělců tureckého původu. Proto se většina Německa podstatně liší od toho, co zažíváme v Sasku.

Historie

Historie vztahů monoteistických náboženství je pestrá. Tradice užívání násilí je u křesťanů a muslimů podobná. Dobývání Svaté země a křesťansko-muslimské konflikty z počátku druhého tisíciletí jsou dostatečně známy. Známý jsou ovšem i příklady vzájemného ovlivňování obou kultur. Tolerance se nevyvíjela paralelně ani jednostranně. Křesťané také nebyli vždy onou kulturou, která si váží bližního a jiné etické podněty nezná. Když například dobyli králové Ferdinand a Izabela v roce 1492 Granadu, poslední muslimský stát na Iberském poloostrově, skončilo tolerantní soužití muslimů, židů a křesťanů, které mohlo existovat jen pod osvícenou ochranou muslimských vládců. Muslimská kultura Evropě také zachovala podstatnou část antických pramenů, pro které křesťané původně neměli smysl. A židé, kteří před křesťanskou intolerancí prchali, našli své útočiště v Osmanské říši, kde pak nejen v okolí Soluně používali jazyk „judeo“, tedy přivezenou středověkou španělštinu. Osmanští vládcí si byli přínosu, který k nim tato skupina přivezla, dobře vědomi a k imigraci ji vyloženě zvali.

Český příklad

Ve stejném století, které ničilo vysokou kulturu Maurů na Iberském poloostrově, jsme v Čechách zažívali husitské hnutí, které bylo silně obrazoborecké a zničilo značnou část naší hmotné kultury. O toleranci husitů se také v podstatě nedá hovořit. Jejich principem byl boj. Když se jedna z jejich odnoží později stala tolerantní a nenásilnou bratrskou církví, vznikly problémy s většinovým katolicismem. Tricetiletá válka je dalším příkladem netolerantních konfliktů, tentokrát mezi křesťany. A právě v této situaci je zajímavé zmínit, kde bylo možné očekávat tolerantní zacházení. Jedním z exilových útočišť Jana Ámose Komenského byl Šarišský potok, místo v Sedmíhradsku, satelitním knížectví Osmanské říše, která byla schopná zajistit patřičnou toleranci. Podobně žila i řecká náboženská a národnostní skupina v Konstantinopoli a v Malé Asii až do doby, kdy nacionalistické impulsy 19. století vyvolaly genocidy (například Arménů Mladoturky) a způsobily hledání „národních“ hranic tam, kde žádné takové hranice neexistovaly. A v této situaci posilovalo nábožensky podmíněné „ukazování prstem“ na ty druhé, metoda, která se objevuje ve zvýšené míře dnes. Jen mnohonárodní „staré“ Rakousko se snažilo o integraci převážně muslimské Bosny a Hercegoviny na principu tolerance. Tuto idylu pomáhalo zničit národovecké Srbsko, a to nejen atentátem na Františka Ferdinanda, který provedl ortodoxní Srb

Gavrilo Princip. Ke konci 19. století nahradil nacionalismus etickou kostru danou univerzálně pojatými monoteistickými náboženstvími. Bylo to nikoli ve prospěch svobody a demokracie, ale spíše na jejich úkor. A tehdy také vznikal Ottův slovník naučný, svědectví své doby, ale také zdroj vědění některých dnešních nadšenců, jako například zmíněného Martina Konvičky. Vědění ovšem musí vycházet ze stále intelektuální činnosti, ze snahy doplňovat si znalosti a vést debatu, což je pravým opakem agresivního uplatňování kánonizovaných obsahů. Snadno tedy dojdeme k závěru, že historie je složitější než populistické impulzy. Vyrojilo se příliš mnoho zjednodušovatelů, kteří jako by si chtěli vypůjčit heslo jednoho politického hnutí - „prostě vám to vysvětlíme“.

Kulturní paměť

Naše kultura je ovšem bohatší a pozoruhodný pohled by uměl najít i pozitivnější vize. Jen příkladem může být Mozartův „Únos ze Serailu“, kde se s humorem hodnotí nejen předsudkový pohled na islám, ale i předsudky samotného islámu, nebo Dumasův „Hrabě de Monte Christo“, v němž hrabě zachraňuje krásnou muslimku Haydée před běsněním francouzského důstojníka. O dialogu kultur svědčí

i básnická sbírka Johanna Wolfganga Goetha „Západovýchodní díván“. Budeme muset autory rychle vyhrknutých odsudků nejdříve poslat do školy. Teprve pak se s nimi budeme moci dohodnout, že se radikálnímu islámu musíme postavit, ale snad spíše tak, jak se Jiří z Poděbrad postavil k radikálnímu husitství. Historická analogie ukazuje, že k tomu budeme potřebovat i tolerantní vyznavače islámu, které ovšem musíme aktivně vyhledávat.

Společensky to funguje. Nejen proto, že nám na truc panu Okamurovi turecký döner chutná, ale také proto, že si rádi dáme i řecký gyros, což je vlastně totéž, i když by mezi těmito produkty měla existovat náboženská hranice, kterou necítíme. V západoněmeckých městech jsou většinou stánky obou národností vedle sebe a náboženské či národovecké války se nevedou.

Jaroslav Šonka

■ Do Berlína se jezdí i za kebabem.

Foto: Tomáš Fošum

Tak to neřeš. Neřeš?

V době vánočních svátků jsem otevřela přílohu celostátního tisku a se zájmem si přečetla rozhovor s mluvčím prezidenta republiky Jiřím Ovčáčkem. Rozhovor mě zaujal především tím, že pan Ovčáček neodpovídal na otázky, které mu redaktor kladl. A přesto byl text otištěn jako „rozhovor“. Jistě i nezodpovězené otázky vykreslují obraz člověka, možná kolikrát lépe než tisíc slov. Ale... Nejsme na sebe navzájem příliš hodní? A umíme se vůbec ptát?

Můžeme se vymlouvat na minulost a říkat, že politické systémy sklouzávající k diktatuře ptaní nepodporují. Ba je dokonce trestají podle různých paragrafů. V češtině dokonce se ujala dnes velmi frekventovaná fráze: „To neřeš.“ Ptát se neumíme. Není pak divu, že se nikdo neptá nás. Ať už soused, projektant supermarketu nebo politik.

Jakým směrem se dnes ubírá naše společnost? Kupodivu záleží i na ars quaerere čili umění ptát se.

A možná to není ani umění (řemeslo), ale i nadání. A to nejspíš nejtědřejší dar, objevuje se téměř u každého malého dítěte. Je s ním ovšem zacházeno velmi macešsky a s klidným svědomím ho mnozí z nás necháváme zakrtnět.

Není to nutné. Ptejte se. Bavme se otázkami. Probudme zvědavost. Na úradě, při pohledu na špinavou ulici... A proč to musí být tak a proč by to nešlo jinak? Třeba nás odpověď překvapí, inspiruje, otevře nám nové obzory.

Pan Ovčáček si dal za cíl odpovídat na otázky tak, aby tazatel rezignoval - navzdory tomu, že jeho otázka zůstala nezodpovězena. I takové měřítko si člověk může stanovit pro své rétorické umění. Nicméně jed rezignace není pro náš život žádoucí. Ať už osobní nebo občanský. Nechceme se přece dobrovolně otrávit rezignací a nakazit své dny nezájmem, který nás vzdaluje tepu života. Ptejte se a pamatujte: Hloupý není ten, kdo neví, ale ten, kdo se neptá.

Marie Jüptner Medková

O české oligarchii aneb musíme je přinutit

Jediná pochvala za 3 roky

Věřím tomu, že vše vzniká z vražd a bojů. A že Andrej Babiš bude prvním oligarchou, který se stane elitou. Elitou, která začne přihlížet nejen ke svému zájmu, ale k zájmu celé společnosti. Přibližně tak zněla slova, která filozof Václav Bělohradský proměnil v České televizi 12. října.

Když o něco později vedli rozhovor s Babišem redaktoři Respektu (27. října), všimli si, že Bělohradského citace leží spolu s výňatky z Aristotela a Platóna na jeho stole. Babiš se v nich zhlédl: „Já jsem se staral celý život o sebe, ale dneska se snažím sloužit veřejnosti“. Podle jeho slov představují jedinou pochvalu, které se mu za poslední tři roky dostalo. A tak se stalo, že někdejší apologet Václava Klause a pozdější autor Pěti důvodů proč volit ČSSD opět vyšel naproti tomu, kdo je právě v kurzu. Ponechme pro tentokrát Bělohradského jeho svědomí a pohledme na to, v čem je jeho provokativní myšlenka inspirovaná Aristotelem nosná.

Aristotelova myšlenka středu

Ideální vláda (Politeia) mísí podle Aristotela procedury a hodnoty demokracie a oligarchie a spojuje jejich umírněné podoby. Pokud bohatí anebo chudí opustí středovost a jejich vláda se vychýlí do krajnosti, vznikne v prvním případě oligarchie, jak ji rozumíme dnes, a v druhém případě demokracie ve smyslu bezohledné vlády chudých nad bohatými (chcete-li většiny nad menšinami), která nebude příliš vzdálena např. diktatuře proletariátu, jak jsme ji zažili před rokem 1989. Kombinací neukázněné demokracie a oligarchie vzniká situace, kdy si neukázněný lid myslí, že vládne, ale ve skutečnosti vládnou oligarchové, a to demagogicky, tedy tím, že rozněcují temné vášně lidu a manipulují s nimi ke svému prospěchu. Tak se stane, že čistá oligarchie se smísí s čistou demokracií a vznikne

to nejhorší, co si Aristoteles dovede představit. Tyranie.

Největším štěstím pro obec je, když na ni mají rozhodující vliv střední vrstvy, čili ti, kteří nemají málo ani hodně a také jejich jednání a myšlení v sobě vyvažuje obě krajnosti. Myšlenka středu spojuje Aristotelovu Etiku a Politiku - je hlavní ctností člověka i obce. Politeiu (někdy překládanou i jako republiku) si berou za svou bohatí i chudí, neboť ti i oni v ní jako v zrcadle spatřují především sami sebe, a žádnou jinou vládu tudíž nechtějí. A tak všichni mají, co chtějí.

Za klíčové dále Aristoteles považuje, aby se nikdo nemohl obohacovat z úřadů. Našimi slovy: aby ti nahoře nekradli. Jen tehdy bude možné, aby všichni mohli volit (a věřit, že mají demokracii), ale chudé nebudou úřady přitahovat, protože se z nich nebude možné obohacovat, a tak si budou moci nerušeně hledět svého a nakonec také zbohatnout. A (z)volení budou bohatí, kteří si v nejlepším případě naopak hledět (jen) sami sebe přestanou, ale stanou se ctnostnými, když vezmou za svůj prospěch celé obce. Což je přesně ten moment, v který v případě hnutí ANO a Andreje Babiše chce věřit

Bělohradský. Že se oligarchové stanou pod tlakem okolností, ale i o své vůli aristokraty.

Podmínky umírněné oligarchie

Význačný český právník a komentátor Jiří Příbáň se rozčiluje nad tím, že obyčejní lidé u nás stále častěji volí bohaté a považují to za normální. Představu, že bohatý člověk je důvěryhodnějším politikem, protože jeho bohatství se považuje za nejlepší prevenci proti korupci, označuje za perverzní. Je výrazem toho, že si lidé neváží sami sebe, a tak rezignují na demokracii a zvolí někoho, komu se podařilo to, co jim ne: toho, kdo „to“ dokázal a je takřikajíc za vodou. Také on se dovolává Aristotela, nicméně uniká mu anticiký pojem demokracie. Ta neznamená, že chudí mají volit chudé (jako třídy sledující své zájmy v marxismu), ale že mohou volit všichni, a že zvolí někoho, kdo bude přihlížet k zájmu celku a jeho středu.

Příbáň varuje před neschopností (a neochotou) rozlišovat byznys a politiku a brání (hodnou) demokracii před (zlou) oligarchií. Jeho apel u nás již dlouho zní jako gong - lidé mají dost „kluků a holek od vedle“, kteří bezostyšně

Diskuse o oligarchii

ČT 24 Pomůže Babiš Česku? Bělohradský je optimistický, zároveň ale varuje (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/288968-pomuze-babis-cesku-belohradsky-je-optimisticky-zaroven-ale-varuje/>)

Aristoteles Politika V.

Aristoteles Etika Nikomachova, kniha II.

Respekt Rockefeller Babiš (<http://respekt.ihned.cz/fokus/c1-63012960-rockefeller-babis>)

Jiří Příbáň České společnosti hrozí politická perverze (<http://archiv.ihned.cz/c1-63312650-ceske-spolecnosti-hrozi-politicka-perverze>)

Bělohradský Bělohradský: Společnost rozpoltila přímá volba prezidenta (<http://video.aktualne.cz/dvtv/belohradsky-spolecnost-rozpoltila-prima-volba-prezidenta/r~4f7b57aa8f9011e4ba57002590604f2e/>)

zbohatli (Stanislav Gross, Marek Dalík, aktuálně Vratislav Mynář) a prahnou po spravedlnosti.

Jak ale upozorňuje Bělohradský, paušální kritika oligarchie je kýčem. Lid totiž sám sobě vládnout nemůže, a proto zmocňuje své zastupitele, aby mu vládli, čímž oligarchie vzniká nevyhnutelně. V tomto smyslu je každá demokracie více či méně oligarchická. Šťastná fúze nás a jich je možná jen tehdy, když se lidé v úřadech nebudou obohacovat, a budou tak činit proto, že je k tomu přinutí zákony, veřejné mínění, jejich

stávající bohatství nebo (nejlépe) jejich ctnost. Kritizovat oligarchii za to, že je oligarchií, a snažit se ji nepustit do politiky nemá podle Bělohradského smysl. Musíme podle něj věřit, že oligarchové se stanou elitami, neboť nic jiného nám nezbyvá.

A za sebe dodejme: nejen věřit, ale i nastolit podmínky, za kterých by Andrej Babiš a jemu podobní mohli (a museli) opustit vůni svých peněz ve prospěch obecného blaha. To znamená: znemožnit obohacování, upevňovat právní stát, pěstovat svobodné veřejné mínění, svobodnou hospodářskou

soutěž a způsobilost oligarchů stát se elitami posoudit příležitostně ve volbách. Pravidla jsou pomyslnými hradbami, které jsme vztyčili, abychom se ochránili před nimi (oligarchy) i před námi samotnými. Silvia Berlusconiho soud nakonec poslal do domova důchodců, aby se tam staral o pacienty s Alzheimerovou chorobou. Pokud čeští oligarchové přestanou dodržovat pravidla a stanou se Aristotelovými slovy neukázněnými, měl by je stihnout podobný úděl. Máme-li být republikou, a ne plutokracií.

Jan Jüptner

Středoevropské osudy zvonařského rodu Pernerů

V raném středověku byly zvony odlévány v klášterních hutích, od 13. století pak tuto činnost přebírali kovoliječtí řemeslníci usazení ve městech. Výroba zvonů vyžaduje jak patřičnou řemeslnou zručnost, tak i nadání a zkušenost hned v několika uměleckých disciplínách. Detaily úspěšné výroby zvonů obsahovaly řadu tajemství, která se předávala z otce na syna. Málokdy zůstávaly tyto rodinné firmy po dlouhá staletí na jednom místě. Často se v souvislosti s dějinnými událostmi i rostoucím zájmem o zvony stěhovaly nebo větvaly. Příkladem je dynastie Pernerů.

Ze své čtyřistaleté zvonařské historie žil a pracoval rod Pernerů téměř 250 let v Čechách. Od svých počátků v Jižních Tyrolích až do předloňského roku v Pasově odlévali zvony tisíc let starou technologií do ručně vyráběných sušených jílových forem. Speciální bronzovou slitinu – zvonovinu sestávající ze 78 % mědi a 22 % cínu – tavili v plamenné peci vytápěné smrkovým dřevem. Tento tradiční způsob výroby je velmi pracný a časově náročný. Ve spojení s typickým pernerovským tvarem – „žebrem“ – je však zárukou nejdokonalejší akustické i výtvarné kvality zvonů. O to smutnější je skutečnost, že se předloni rozhodla rodina Pernerů výrobu zastavit. Slavný zvonařský příběh tak zřejmě skončil. Co bylo na jeho počátku a co na jeho konci?

Příchod do Čech

První doložené zprávy o této rodině nacházíme v matrice farního kostela v Brixenu v Jižních Tyrolích. Zde se místnímu občanu a střihači suken Danielu Pernerovi narodil r. 1634 syn Jan Křtitel. Ten se stal pravděpodobně prvním zvonařem v rodině. Jeho syn, rovněž Jan došel přes Německo, Krušnohoří a Ostrov nad Ohří do Plzně, kde v roce 1701 v centru města otevřel první zvonařskou dílnu. Nejstarší dokumentované zvony (1703) z této dílny byly umístěny v kostele Sv. Jakuba v Ledcích. V Janově

díle pak pokračovali jeho potomci, kteří vytvářeli zvony především pro kostely v západních Čechách. Zvony z Pernerovy dílny se vyznačovaly charakteristickým průřezem (oním výše zmíněným žebrem), ozdobnými reliéfy, nápisy i např. výtvarným provedením závěsných korun.

Pernerové vystřídali v Plzni postupně tři různá působiště, z nichž se zachoval dům U tří zvonků v Pražské ulici, kde je dnes cukrárna. Až do 1. světové války odlišili velké množství zvonů, z nichž převážná většina byla zrekvírována pro vojenské účely. Rakouské úřady však zajistily fotografickou dokumentaci všech zabavených zvonů, takže máme dodnes o nich aspoň přehled. Ve výrobě zvonů se pak v Plzni mimo období světových válek pokračovalo až do r. 1948.

Pod Černou věží

V roce 1772 se vnuk prvního z plzeňských Pernerů, Josef Perner ml. usadil v Českých Budějovicích. Svatbou s neteří zemřelého budějovického mistra Antonína Pögla získal dům se zvonařskou dílnou v Kněžské ulici v bezprostřední blízkosti Černé věže a katedrály. Zvonařské mistrovství a vedení firmy pak přebírali členové rodu z otce na syna. V dílně v Kněžské ulici odlévali zvony až do r. 1929.

Postupně nabývalo budějovické zvonařství Pernerů převahu nad svou plzeňskou mateřskou dílnou v množství i závažnosti produkce, začátkem 20. století pak vybudoval Rudolf Perner na okraji města v Suchém Vrbném druhou, větší výrobní zvonařskou dílnu. On a jeho syn téhož jména odlévali zvony nejen pro velké diecéze v Českých Budějovicích a dolnorakouském St. Pöltenu, ale též např. pro Nigérii a Angolu. V období 1. republiky vyrobili prakticky všechny důležité zvony pro plzeňské kostely, včetně 4 400 kg

pokračování na straně 28

dokončení ze strany 27

těžkého Sv. Bartoloměje, a řadu zvonů pro pražské kostely, mj. baziliku sv. Jiří na Hradě, Loretu, Strahovský klášter, Týnský chrám a funkcionalistický kostel sv. Václava ve Vršovicích. Bohužel všechny tyto plzeňské a pražské zvony, a nejen ony, podlehly vojenským rekvizicím za 2. světové války. Pro mimořádnou akustickou i výtvarnou hodnotu však zůstala ušetřena kolekce osmi velkých zvonů, tvořících i originální zvonohru, na Svaté Hoře u Příbrami. Ostatně vysoká muzikálnost byla tomuto rodu vždy vlastní. Svědčí o tom i fakt, že dvě dcery budějovických Pernerů byly učitelkami klavíru.

Nucený odchod z Čech, nový začátek v Pasově

Podnikatelská rodina Pernerů se vždy hlásila k německé národnosti, prakticky všichni zaměstnanci však byli Češi, což nebylo v Budějovicích samozřejmostí. Během války byla Pernerova dílna v Suchém Vrbném převedena na vojenskou výrobu a sám Rudolf Perner ml. byl vzhledem ke své národnosti v posledních týdnech války povolán do německé armády. Do Českých Budějovic se vrátil v prvních květnových dnech roku 1945. Brzy byl zatčen českou revoluční gardou, celá rodina pak „odsunuta“ do Bavorska a na firmu uvalena národní správa. Po r. 1948 byla znárodněna a zařazena do národního podniku Zukov Praha.

Rodina Pernerů trávila první týdny v Bavorsku ve sběrném táboře v Ismaningu. Rudolf Perner ml. však

nelenil a na pozemku bývalé cihelny v Pasově vybudoval novou slévárnu zvonů. V roce 1948 bylo odlито prvních 23 zvonů, a pak už jejich produkce neustále rostla, Rudolf Perner ml. odlil mj. pro pasovský dóm osmitunový Pummerin, který nazval podle legendárního zvonu svých rodných Budějovic. Za své zásluhy obdržel význačná vyznamenání: Spolkový záslužný kříž, Papežský řád a Zlatý mistrovský list.

Smíření s vlastí

Zatím poslední v řadě Rudolfů Pernerů (IV., nar. 1969) se začal výrobou zvonů zabývat ve svých 14 letech. Produkci firmy neustále rozšiřoval, takže se začátkem 21. století stala největší slévárnou zvonů v Německu. Pro pasovský dóm zhotovil další veliký zvon Misericordia, dále vyrobil zvony např. pro katedrálu Frauenkirche v Mnichově. Řadu zvonů dodali pasovští do všech světadílů, včetně exotických zakázek pro Indii či Nový Zéland. Po roce 1989 došlo k velkému návratu nových Pernerových zvonů do Čech a na Moravu. Prvním mistrovským dílem Rudolfa Pernera IV. byly zvony pro kostel sv. Vojtěcha v Č. Budějovicích z roku 1993, které opatřil českými i německými nápisy s tématem smíření. Celá řada zvonů pak následovala nejen do jižních Čech, například pro Prahu zhotovil dvě zvonkohry: na Vyšehradě a v Kobylisích. Z projektů realizovaných na Moravě je nutno zmínit především největší zvon odlitý v českých zemích po 2. světové válce pro katedrálu sv. Václava v Olomouci (hmotnost 4 800 kg) a kolekci zvonů pro poutní místa na Svatém kopečku a Hostýně.

Konec po 400 letech?

V létě 2013 jsem byl svědkem tradičního odlévání kolekce zvonů v Pernerově pasovské slévárně. Připravené formy jednotlivých zvonů byly zapěchovány v zemi pod plamennou pecí vytápěnou dřevem již řadu hodin. V okolí licího místa stála v čele se svým farářem řada věřících z obce, pro niž se zvony odlévaly. Rudolf Perner osobně jako zvonařský mistr se přesvědčil o správném stavu a teplotě zvonoviny. Než dal povel k odpichu pece, přítomný kněz se pomodlil za zdárné odlití zvonů jako nástroje a symbolu křesťanské víry. Tekutý kov pak byl vpuštěn do licích kanálků a z nich do vysušených zvonařských forem. Vše bylo pak ponecháno asi týden pomalému chladnutí. Teprve po vyjmutí vychladlých zvonů ze země se zjistilo, zda se odlily zdravé a s patřičnou kvalitou zvuku.

Jednalo se o derniéru, neboť již nějaký čas předtím se pan Perner rozhodl další odlévání zvonů v Pasově zastavit, především z důvodu klesající poptávky po nových zvonech. Navíc zmíněný tradiční způsob formování a odlévání zvonů již přestává být konkurenceschopný. Je tak bohužel pravděpodobné, že éra zvonařského rodu Pernerů se stává historií.

■ Zvon svatý Bartoloměj, určený pro stejnojmenný plzeňský chrám.
Foto: archiv autora

Jiří Fošum

Adam Czartoryski: polský vlastenec v ruských službách

Polský šlechtic, kníže Adam Jerzy Czartoryski (1770-1861) je důležitou a nejednoznačnou osobností polské historie. Pozoruhodnými turbulencemi procházel především jeho vztah k Rusku, jež stálo u konce polské nezávislosti. Nejprve s ním coby polský vlastenec válčil, aby posléze udělal v carských službách velkou kariéru. Nakonec svou orientaci na Rusko za dramatických okolností přehodnotil a emigroval do Paříže, kde v 91 letech zemřel.

Zastánce polské nezávislosti

Czartoryského komplikovaný vztah k Rusku dokresluje fakt, že jeho biologickým otcem byl zřejmě tehdejší ruský vyslanec ve Varšavě Nikolaj Repnin. Navíc jeho „oficiální“ otec Adam Kazimierz Czartoryski byl v polské vnitřní politice tradičně straníkem Ruska.

Jako jeden z nejbohatších Poláků a člen významného rodu získal Czartoryski kvalitní vzdělání, když studoval v skotském Edinburghu. Během cest po Evropě se seznámil s Herderem či Goethem a získal řadu dalších kontaktů, které pak využil v budoucí kariéře. Do vlasti se vrátil v přelomovém roce 1791, kdy byla přijatá liberální Ústava 3. května, přičemž mladý kníže se stal jejím příznivcem. Nová konstituce měla ze zaostalého Polska znovu učinit velmoc. Rusové ale o takovou změnu poměrů nestáli a iniciovali druhé dělení Polska (1792). V krátké a neúspěšné válce bojoval Czartoryski jako dobrovolník a dostal nejvyšší vyznamenání za prokázané hrdinství.

Po polské porážce obvinil spolu s mnohými dalšími krále Stanislawa Augusta Poniatowkého ze zrady a nakrátko skončil ve svém prvním politickém exilu. Někdy v této době u něj zřejmě dochází buď ke změně názoru na rusko-polské soužití, nebo ke smíření se s nově vzniklou situací. Za jeho proruským obratem nejspíš stála jednak obava o vlastní majetky a kariéru a jednak zmíněná rodinná tradice spočívající v orientaci na Rusko. Tím se Czartoryski příliš nelišil od jiných zástupců konzervativní šlechty, pro mnoho Poláků byl však zrádcem.

Ministr zahraničí carského Ruska

Povstání v roce 1794, po němž Polsko zmizelo z mapy Evropy, strávil v Petrohradu a lobbboval za zabavené rodinné majetky. Vstoupil do carské armády a stal se pobočníkem a přítelem budoucího cara Alexandra, jenž nastoupil na trůn v roce 1801 po zavraždění svého otce Pavla I. Na přelomu století byl Czartoryski krátce velvyslancem v Sardinii, po návratu do Ruska měl na Ministerstvu osvěty na starosti osm západních gubernií se sídlem ve Vilně. Začal s budováním sítě farních škol, kde se vyučovalo polsky. Za mnohé mu vděčí také vilenská univerzita. Vzdělání a kulturu podporoval po celý svůj život, ať ho osud zavál kamkoli. Ostatně sám psal básně a překládal antické autory.

V letech 1804-1806 byl ruským ministrem zahraničních věcí. Na svém rodovém sídle v Puławach představil Alexandrovi v roce 1805 plán, který předpokládal sjednocení Slovanů pod vládou ruského cara. V tehdejší realitě by to však znamenalo válku s Pruskem a osvobození polských oblastí, které při třech děleních Polska Prusko získalo. To ovšem Alexandr I. odmítl. V souladu se svou koncepcí Adam Czartoryski nesouhlasil se vznikem Varšavského velkovévodství (1807-1813), které bylo podřízeno napoleonské Francii.

Splněný cíl

Po Napoleonově pádu bylo na Vídeňském kongresu (1814-1815) obnoveno Polské království (tzv. Kongresové, neboli Kongresovka) spojené s Ruskem personální unií v osobě cara Alexandra. Knížeti Czartoryskému, který byl během Vídeňského kongresu Alexandrovým poradcem, se tak částečně splnil jeho politický cíl – většina polsky mluvícího obyvatelstva se ocitla pod žezlem dynastie Romanovců. Na počátku existence Kongresovky byla Czartoryského pozice v království silná. Podílel se například na vytvoření poměrně liberální ústavy, která se ovšem v praxi příliš neuplatňovala. Postupně jeho vliv slábl a více se prosazoval faktický vládce Polska velkokníže Konstantin, který byl carovým bratrem. Kníže se tak postupně dostával v království do opozice, což jen stvrdila smrt Alexandra I. v roce 1825.

Právě přísná Konstantinova vláda v Polsku byla důvodem nepokojů, které v roce 1830 přerostly v Listopadové povstání. To Czartoryského jako nejdůležitějšího představitele konzervativního tábora vyneslo do čela Prozatímní vlády. Adam Czartoryski doufal v diplomatické řešení vzniklé situace, k dohodě s carem Mikulášem ale nedošlo. Ačkoli by se mohlo zdát, že jako nejvyšší představitel státu (resp. povstání) bude mít situaci pod kontrolou, opak byl pravdou. Převahu záhy získali radikálnější liberálové usilující o republikánské Polsko, kteří cara sesadili. Kníže Adam při podepisování detronizace, s níž nesouhlasil, prohlásil: „Ztratili jste Polsko“. Ruská odvěta na sebe nenechala dlouho čekat. Možnost pomoci ze zahraničí se jako tolikrát v polských dějinách ukázala býti iluzorní. Rusové utopili povstání v krvi a knížete Czartoryského odsoudili k stětí sekerou.

Hôtel Lambert

Tou dobou byl však už v emigraci, když pobýval převážně v Paříži. Kolem něj se shromáždila polská konzervativní emigrace, občas nazývaná „Hôtel Lambert“ – podle pařížského paláce, jež v roce 1842 Czartoryski zakoupil a kde se polští emigranti scházeli.

pokračování na straně 30

dokončení ze strany 29

Vedle Czartoryského konzervativců v Paříži sídlilo také Polské demokratické tovaryšstvo, které mělo výrazně republikánský a demokratický charakter (až k vyvlastnění šlechty). Z nich se odtrhly radikálně levicové Hromady polského lidu, se sídlem v Londýně; ty ale nikdy nedosáhly většího významu.

Adam Czartoryski se snažil přesvědčit evropské velmoci, aby zaujaly protiruskou linii a podpořily polskou nezávislost. Ale jako mnoho emigrantů před ním a po něm nebyl příliš úspěšný. Poláci se snažili za svou věc bojovat prakticky všude, kde to jen šlo, často i za pomoci dost bizarních strategií, které mohly carské Rusko oslabit, ale nemohly obnovit polský stát. Účastnili se například horalského protiruského povstání Imáma Šamila, který chtěl nastolit teokracii na Kavkaze. V 40. letech kníže Czartoryski inicio-

val jiný projekt založený na spolupráci s muslimy. Tentokrát šlo o obnovení Polska ve spojení s osmanským impériem, což vyvrcholilo polskou účastí v Krymské válce na straně Turecka. Poláci nicméně žádného úspěchu nedosáhli, stejně neplodná byla snaha v revolučním roce 1848 vytvořit francouzsko-pruskou koalici proti Rusku. Poté se Adam Jerzy Czartoryski stáhl z veřejného života. Zemřel v roce 1861 poblíž Paříže.

Nejednoznačný odkaz

V dnešním Polsku je Czartoryského odkaz vnímán rozporuplně. Jeho hodnocení lze do určité míry vyčíst z toho, jak kdo vidí polská povstání. Jde o klasický spor mezi pozitivismem a romantismem. „Pozitivisté“ odmítají povstání a válečné úsilí jako mrhání tvůrčími silami národa, které by šlo využít k drobné práci i k snaze o reformy třeba i v nepřátelském prostředí. „Romantici“ vidí vzpouru

a boj jako reálné řešení. Tento spor v současném Polsku nabývá na síle i v případech jiných dějinných milníků (např. obrana země v roce 1939).

Adam Czartoryski paradoxně naráží u obou myšlenkových směrů. Pozitivisté jej kritizují, že během Listopadového povstání nedokázal zabránit detronizaci cara a vyjednat alespoň částečně nezávislé Polsko, romantikům zase vadí jeho předchozí angažmá v ruských službách, považují ho za zrádce. Pro Czartoryského zastánce byl řekněme skeptickým patriotem, který po porážce nezávislého Polska na konci 18. století už nevěřil v jeho obnovu a snažil se zajistit národní existenci pod carskou orlicí. Vývoj Listopadového povstání byl pro něj velkým rozčarováním a tento dějinný milník pro něj, jako pro mnohé jiné, znamenal naprostou změnu názorů prakticky ze dne na den.

Jan Škvrňák

László Németh a jeho „Hřích“

Maďarský spisovatel László Németh (1901-1975) v sobě spojuje – trošku nadneseně řečeno – rozum a cit, logiku a estetiku. Ačkoli je autorem řady esejů a divadelních her, v češtině jsou dostupné pouze jeho romány.

Děj „Hřichu“ v kostce

Némethovy romány jsou silně psychologické. Autor dokáže vylíčit nejniternější přání, tužby a myšlenky. U svých postav nezamlčuje špatné stránky jejich osobnosti a ty dobré nijak nevyzdvihuje. Důležité jsou pro něj okolnosti a společenské poměry. Přesto nejde o čistě společensko-kritické romány, pro Németha je důležité to, jak se „výjimečný“ jedinec dokáže poprat se světem a svým nejbližším okolím. K popisu duševních pochodů a myšlenek slouží Némethovi vypravovací způsob tzv. proudu vědomí. Velký vliv na něj měla Virginie Woolfová, ačkoliv si tento vypravěčský postup upravil podle svých potřeb.

Věnujme se nyní blíže románu Hřích (Bűn), který vyšel v roce 1936. Děj je vyprávěn ve třetí osobě a společně s vypravěčem sledujeme venkovského mladíka Lájose, kterak se snaží zajistit si své místo pod sluncem. Odejde z rodné vsi za sestrou do Budapešti a marně shání práci. Najde ji teprve s pomocí sestry a jejího milence na stavbě funkcionalistické vily. Díky své úslužnosti a ochotě se mu načas podaří naklonit si majitelku domu. Nijak přitom

neřeší zhoršení vztahů s ostatními dělníky. Po dokončení stavby Lájoš zůstává jako noční hlídač, a posléze topič a zahradník. Obyvatelé domu ho postupně přestávají brát na vědomí. Služka (pyšná a zlomyslná krasavice, do které se hlavní hrdina bezhlavě zamiluje) mu dělá naschvály, majitelka domu Lájose víceméně ignoruje, vychovatelka dětí mluví pouze německy a pro Lájose má pouze pohrdlivý úsměv. Hovoří s ním jedině manžel majitelky domu, který se mu snaží specifickým způsobem pomáhat. Celý děj končí Lájošovým odchodem neznámo kam.

Proč vznikl „Hřích“?

V době napsání románu na Maďarsko tíživě dopadala hospodářská krize a stoupala nezaměstnanost. Nový ministerský předseda Gyula Gömbös otočil kormidlem směrem k hitlerovskému Německu. Németh k tomu napsal: „Naše země se stala jedním z dílčích bitevních polí, kde se utkává socialismus s fašismem. O tom, že se přikloním k socialismu, je už ve mně odedávna rozhodnuto.“

Németh se nedokázal ztotožnit s heslem „všechno zpátky“ a přiklonem k Hitlerovi, který měl Maďarsku pomoci vrátit území ztracená po 1. světové válce. Nevnímal Trianonskou smlouvu jako křivdu a považoval třenicu se sousedními národy za zbytečné. Největší sympatie měl k Čechům – po vypálení Lidic se začal učit česky a studovat českou kulturu a historii. Své znalosti zúročil po válce, kdy napsal drama o Janu Husovi a přeložil do maďarštiny několik románů Aloise Jiráska.

Némethovi předchůdci

Sociální tematika a solidarita s chudými se v maďarské literatuře vyskytovaly už před Némethem. Zmíňme tři předchůdce a zároveň jeho vzory. Jednalo se o velké osobnosti důležitého časopisu Nyugat, který formoval maďarskou literaturu 20. století. Prvním z nich je básník Endre Ady, který před první světovou válkou bojoval proti konzervativní maďarské šlechtě, ze které sice sám pocházel, ale přimknul se k chudým. V Némethově románu Hřích je Adyho jméno několikrát zmíněno, Németh prostřednictvím pána domu hodnotí Adyho takto: „Ady? To byl vynikající básník. V celé Evropě nebylo většího básníka. Byl upřímným přítelem chudých.“ Navíc je pán domu svou manželkou mazlivě nazýván Bandi, což je domácká podoba jména Endre. A dalších odkazů na dílo Endre Adyho bychom v románu našli ještě mnohem více.

Dalším Némethovým předchůdcem byl Dezső Kosztolányi, především básník, který však za svůj život napsal také čtyři romány. Kosztolányi kladl důraz na estetickou hodnotu uměleckých děl, zatímco pro Adyho bylo důležité, co se říká, pro Kosztolányiho jak se to říká. Do všech svých románů schoval Kosztolányi svoje stanovisko k posttrianonským událostem. V románu „Služka“ (Édes Anna, 1926) vyjádřil svůj postoj k sociální tematice, kde se prostoduchá služka (stejně jako Lájoš v Némethově „Hříchu“) snaží ukrojit si také trochu životního štěstí, dokonce i vyznění obou románů je podobné – Anna i Lájoš si musí nést své břemeno sami, opuštěni ode všech.

Németha ovlivnil i Zsigmond Móricz, hlavní představitel tzv. lidového proudu, ke kterému se Németh také řadí. Móriczův román „Buď dobrý až do smrti“ (Légy jó mindhalálig, 1920) popisuje příběh chudého studenta, který je svými lépe zaopatřenými spolužáky i měšťáckými učiteli vysmíván, neustále bojuje s pocitem, že je na místě, kam nepatří. Stejně tak Némethův Lájoš, který je vystaven posměškům jak panstva, tak i dělníků.

Napsal také esej „Moje česká cesta“ (Az én cseh utam).

Je velmi pravděpodobné, že maďarské přiblížování se k fašismu a bída vzniklá po Velké hospodářské krizi vyprovokovaly Németha k sepsání románu „Hřích“. Svou roli sehrála i jedna událost z osobního života spisovatele. Ve třicátých letech po častém stěhování se Némethova manželka rozhodla postavit v Budapešti vlastní dům, což tváří v tvář všudypřítomné bídě nedokázal Németh své ženě nikdy odpustit a nový dům těžko přijímal za svůj.

Proč právě „Hřích“?

Interpretovat název románu nám mohou pomoci předchozí řádky. Hříchem se může stát nový dům postavený navzdory rozšířené chudobě, může to být i otázka sociální nespravedlnosti, která byla v meziválečném Maďarsku obzvláště palčivá. Hříchem se může stát i nemožnost pomoci druhému z jeho nouze (a to nejenom té materiální), ať už nám brání naše omezené možnosti, zaslepenost nebo neochota. Román

se končí pohledem na ukřižovaného Krista, který vzal všechny hříchy světa na sebe, ale jeden nikoliv: Lájoš si nandá na záda tlumok a odchází z domu. Znamená to, že se Lájoš usmíruje se světem, že bere hřích nespravedlnosti na sebe? Nebo to znamená právě to, že ani Ježíš s tímto hříchem nic nezmuže? Z obojího určitě trochu, ale tyto otázky ať si zodpoví každý sám... po přečtení „Hříchu“.

Némethovo pojetí socialismu

Do postavy pána domu v „Hříchu“ Németh nejvíce projektoval své sociální smýšlení. Nejjásadnější v tomto směru je poslední třetina románu, kde se objevují pánovy rozhovory na sociální témata s přáteli nebo manželkou. Nejčastěji mluví ovšem s Lájošem, když společně budují zahradu kolem domu. Snaží se prostoduchému mladíkovi vysvětlit, jaký má postoj ke světu, k jeho nespravedlnostem. Možnost nápravy vidí ve vzdělání, v malé škole, kde by se „nevyučovalo tomu, čemu učí jiné školy. Nevychovala by dělníky pro pány, ale pro sebe samé.“

Pánovy úvahy mají ovšem jednu vadu, málo se ohlíží na pomaleji chápavého Lájoše a volí slova, kterým jeho společník sotva rozumí. Ten ani pořádně nechápe otázky, které směřují k velikosti jeho vesnice, kolik lidí zde pracuje na svém a kolik na panství, jaký je poměr protestantů a katolíků atd. Sám Lájoš by byl raději, kdyby se ho zeptal na témata jemu blízká: „Paní Horváthová (pánova žena) se vypyta-la Lájoše na jeho soukromí jen jednou. Mluvilo se o matčině smrti, o sestře a o otci, o kmotrovi, o Lájošově vinohrádku. Ještě teď se mu srdce zalije slzami, když si vzpomene na svou sirubu, která mu nikdy v životě nepřipadala tak bolestná a krásná jako tenkrát u petrolejky, když ji uznaly obě ženy. Ta záplava otázek, kolik, odkud, kdo, co, jako by zčechnala jen z velké dálky, docela mírně známou, po uplynulém půlroce poněkud pěknější změť barev, vůní a hlasů, v níž se proměnila jeho rodná vesnice. Kdo ví jaké s ním má pán úmysly?“

Zajímavá je scéna, kdy na návštěvu přijde starý pánův přítel, kterého otázka dělnictva a chudáků tolik nepálí. Proč by se měl vzdávat všech výhod, které mu jeho peníze poskytují? Svému kamarádovi vytýká, že přes samou společnost nevidí svět. V jedné scéně na zahradě, kde jsou přítomni Lájoš, pán a jeho přítel, dojde k zajímavé situaci. Pán zahleděn do svých úvah a nápadů, kterak napravit svět, si nevšimne smutné Lájošovy tváře, na kterou ho upozorní teprve přítel otázkou: co Lájoše trápí? Zde je jasně vidět Némethovo stanovisko, že sebelepší myšlenky socialismu nemůžou dojít naplnění, pokud se místo na jedince soustředí na společnost.

László Németh svůj vztah k socialismu, především k jeho marxistické odnoži, vyjádřil slovy z roku 1936: „Na čem závisí má pozemská spása? Na tom, zda se socialismus dokáže roztáhnout tak pružně, aby se lidskost, jako je moje, mohla vmísit do jeho vod.“ Nebude tedy hřích, posuneme-li némethovský socialismus na rovinu čapkovského humanismu.

Alena Micolášková

Jak zhmotnit vizi aneb když se projekty dělají dobře

Každý, kdo se v posledním čtvrtstoletí pustil s opravdu upřímným nasazením do adrenalinového sportu s názvem realizace neziskových a nezávislých projektů, nejen že si čas od času sáhl na dno svých sil, ale také na dno své peněženky. Dříve celkem štedré grantové programy začínají systematicky uzavírat své kohoutky, a je tak třeba hledat jiné způsoby, jak své záměry financovat. Bohužel velká řada českých neziskovek a iniciativ, některé do značné míry rozmazlené v minulosti snadno získanými granty, neví kudy kam. Jenže přínos projektů vzešlých z úsilí občanského sektoru je pro naši společnost naprosto nepopíratelný, a tak je třeba čerpat inspiraci tam, kde se to daří.

Paměťové projekty mohou být „sexy“

Pro příklady nemusíme chodit daleko (ikdyž pro jeden budeme muset vyrazit do pohraničí). Jsou jím dva zdánlivě rozdílné projekty „živých“ památníků: obnovení Jáchymovské stezky realizované občanským sdružením, dnes tedy už spolkem, Političti vězni.cz, a vývoj Památníku Šoa Bubny, který zajišťuje stejnojmenná „ópeeska“. Oba projekty pracují s pro nás zásadními místy paměti, oba jsou příkladem geniálně provedené propagace a fundraisingu a oba spojuje jméno Tomáše Boušky. Coby předseda a spoluzakladatel první ze jmenovaných organizací vysvětluje svou motivaci k uchopení této výzvy: „V ČR funguje několik jednotlivců i nevládních iniciativ, např. ReSite nebo Aspen Institute Prague, kteří hezky pečují o diskusi nad rozvojem veřejného prostoru ve městech. Podstatně méně pozornosti zatím v ČR věnujeme periferním oblastem, příhraničí a malým sídlům. Je to logické, ale nikoli neměnné. Zvláště v oblastech s bohatou historií lze veřejný prostor dobře poznávat, rozvíjet a obohacovat. A právě o to se snažíme v případě našeho dobrovolnického projektu v Jáchymově.“

Obnova, rozšíření a propagace chátrající a v mnoha místech doslova mizející naučné stezky slouží především k revitalizaci naší národní paměti. A nejedná se pouze o téma trestanecké těžby v uranových dolech v 50. letech minulého století, jež je třeba osvěžit. Jáchymov nabízí pro naši historii mnohem více příběhů: Marii Curie-Sklodowskou, těžbu stříbra, ražbu tolarů, radonové lázně, tábory nuceně nasazených válečných vězňů, odsun Němců a spoustu dalších, jež by rozhodně neměly zapadnout do blaženého nevědomí společnosti.

Crowdfundingem proti „skleróze národa“

Rozpočet byl definován částkou 128 000 Kč, přičemž celý obnos bylo třeba získat samozřejmě velmi rychle – problém vlastní snad všem projektům. Proto Političti vězni.cz zvolili crowdfunding, relativně novou metodu, která je postavena na získávání velkého množství

drobných příspěvků skrze oslovování dárců na internetu či sociálních sítích. Tento princip „davového financování“ má většina z nás spojený především s výběráním peněz na nová alba nejruznějších hudebníků, publikace knih, případně nastartování nějakých velmi alternativních a kreativních záměrů – často podnikatelských. Nicméně se dosti překvapivě ukázalo, že lidé mají zájem takto podpořit i paměťové projekty, pokud jsou tedy prezentovány dostatečně poutavě. A tak tomu v případě jáchymovské naučné stezky bylo. Mimo vtipnou a velmi svěží videoupoutávku byl avizován i koncert skupiny The Tap Tap v den slavnostního otevření zrekonstruované stezky, plánovaného na 27. červen tohoto roku. Potřebná suma byla kompletní mnohem dříve, než měla uzávěrka stanovená pravidly crowdfundingového serveru nemilosrdně prezentaci zastavit. Úspěšná kampaň si vysloužila místo v reportáži ČT, a ve finále se místo původních 128 000 Kč vybralo podstatně víc.

Dobře komunikovaná vize především

Poněkud ambicióznějším - co do tematického objemu i rozpočtu – je Památník ticha v pražských Bubnech. Z tohoto nádraží byly během druhé světové války vypraveny transporty s desetitisíci židovských obyvatel z Prahy do ghatt a koncentračních táborů. Po osvobození se nádraží změnilo v nástroj odsunu tentokrát pražských Němců.

To, co činí chystaný památník tak výjimečným, je především bravurně komunikovaná vize jak směrem k partnerům projektu, tak i směrem k veřejnosti a médiím. Projekt počítá s urbanistickými prvky citlivě zasazenými do veřejného prostoru v nejbližším okolí památníku. Jde především o vyznačení trasy od takzvaného seřadiště na prostranství mezi Veletřním palácem a dnešním Parkhotelem, odkud byli Židé přesunuti již přímo na bubenského nádraží do transportních vlaků (nikoli tzv. dobytčáků, ale do civilních vagonů, aby zbytečně nepoužily pozornost).

Památník Šoa Praha o.p.s. v roce 2012 založili dokumentarista Pavel Štingl a herec a divadelní ředitel Tomáš Töpfer. Celá koncepce je již od prvopočátku velmi šikovně řešena se všemi možnými aktéry a to i formou workshopů - ať už se jedná o České dráhy, městské zastupitele, ministerstvo kultury, ČVUT, firmu plánující obří developerský projekt, jenž památník doslova obklopí, či další paměťové organizace, které svou aktivitu s památníkem alespoň částečně propojí, a mnoho dalších subjektů i jednotlivců. Právě Pavel Štingl, který je autorem projektu a ředitelem organizace, na vysvětlení celé problematiky uvádí: „Projekt pracuje s pamětí místa, s minulostí okolního města a s otiskem jeho kulturních skupin do tváře metropole. Samotné nádraží

„Základní kolej“

Prvním uměleckým prvkem instalovaným do veřejného prostoru v blízkosti Památníku ticha Bubny je socha s názvem „Základní kolej“, která bude slavnostně odhalena 9. března 2015 před budovou nádraží. Její název je parafrází pro „základní kámen“ projektu. Sochař Aleš Veselý, autor návrhu, prostřednictvím koleje linoucí se více než 17 metrů šikmo k nebi vyvolává představu Jákobova žebříku. Socha je jasným vzkazem organizátorů, že proměna bubenského nádraží v Památník ticha započala.

je výstavním atributem. Ukrývá příběh místa, ze kterého bylo deportováno na 50 000 židovských občanů Prahy do koncentračních táborů. Je spousta památníků minulosti. Byly doby, které budovaly památníky budoucnosti. Co potřebujeme dnes - památník současnosti. Místo, kde se o stigmatěch minulých i současných dá otevřeně mluvit.“ Tomáš Bouška jako hlavní koordinátor celého projektu k tomu dodává: „Rukopis genocidních politik je závratně podobný bez ohledu na letopočet i místo na planetě a je toho bohužel smutným důkazem právě aktuální dění ve světě. V Bubnech o tom chceme vést dialog prostřednictvím paměti přeživších i přihlížejících, paměti místa i dochovaných předmětů, ve spolupráci s médii, politiky, odborníky i širokou veřejností.

Klíčem k naplnění tak ambiciózního záměru je nezávislost tohoto projektu a kvalitní vzdělávací programy. A na tom nyní pracujeme.“

Oba citovaní nedávno představili projekt v USA a hledali touto cestou možné finanční prostředky. V jejich úsilí je vydatně podpořila Madeleine Albrightová, která je členkou čestného výboru Památníku. Organizace má dokonce již za sebou několik úspěšných výstav - zatím mimo prostory nádraží. To v současnosti stále slouží běžnému provozu, v brzké budoucnosti mělo ale ustoupit urbanistickým změnám natolik, že mělo být kompletně zlikvidováno. Nebýt úsilí organizace Památník Šoa Bubny, přišli bychom nadobro o jedno z historicky velmi cenných míst s pohnutým osudem.

Úspěch paměťového projektu v crowdfundingové kampani objevuje nové možnosti získávání prostředků. Ale především tento typ financování a zároveň propagace tématu umožňuje široké veřejnosti mnohem větší prostor pro sdílení problematiky - jednoduše každý může být svým způsobem součástí projektu a může se s ním lépe identifikovat, což je pro společnost nesmírně ozdravné. Crowdfunding je skvělým nástrojem pro jednorázové jasně definované akce. Na rozsáhlejší projekty je třeba mnohem komplexnější přístup a v tomto směru je Památník ticha naprosto nedostižným ve svém rychlém, jasném, ale zároveň velmi pokorném přístupu v oslovování partnerů i veřejnosti. Propracovanost detailů, s jakou v Bubnech postupují při realizaci památníku a všech doprovodných akcí, rozhodně nemá v Česku obdobu a snad se stane i velkou inspirací pro další organizace usilující o aktivaci zásadních témat společnosti. Probít se totiž skutečně až k dokončení vysněného záměru, zhmotnit vizi a neztratit při tom příznivou vlnu entuziasmu, na níž se vše nese, není ani trochu jednoduché.

Kateřina Hamplová

■ Budoucí Památník ticha jako platforma pro diskusi a vzdělávací centrum.

Zdroj: archiv Památníku Šoa Praha o.p.s.

V útrokách německého parlament(arism)u

V nedávno uveřejněném článku v internetové verzi The Wall Street Journal si autoři posteskli nad nepřehledností a komplikovaností značení v budovách Evropského parlamentu – a nejde než s nimi souhlasit. S čím už ale souhlasit nelze, je, že za vzor Evropskému parlamentu dávali jeho berlínského bratrance, Bundestag.

Je sice pravda, že německý parlament oplývá velmi propracovaným a sofistikovaným značením téměř na každých dveřích, změť zkratk, specificky řazených čísel označujících křídla jednotlivých budov a jednosměrných dveří ale na mnoha tisících metrech čtverečních ve výsledku ztrácí efekt.

Ne jen Říšský sněm

Bundestag netvoří jen podle Normana Fostera zrekonstruovaná budova bývalého Říšského sněmu se svou světoznámou kopulí a s plenárním sálem. Do ní by se 631 členů parlamentu se svými asistenty, s aparátem jednotlivých politických frakcí a se zaměstnanci parlamentní správy jistě nevešlo.

Vedle několika budov na hlavní třídě Unter den Linden a vedlejší Wilhelmstraße tak komplex parlamentu doplňují tři budovy, a to Jakob-Kaiser-Haus (JKH), Paul-Löbe-Haus (PLH) a zatím nedokončený Marie-Elisabeth-Lüders-Haus (MELH). Jen pro představu – největší z trojice, JKH, je složen z celkem osmi budov s užitnou plochou 152 000 m², a ukrývá tak prostory pro asi 1 745 kanceláří.

V podstatě všechny budovy parlamentu jsou propojeny asi tuctem různých tunelů, podchodů, průchodů a mostů. A právě ty mohou být v mnoha případech kamenem úrazu a s trochou štěstí (nebo snad smůly) se může jednoduchá cesta neznalého stážísty mezi kanceláří v JKH a knihovnou v MELH protáhnout - včetně bloudění v podzemí - na slušnou půlhodinku. Snaha dát v těchto podmínkách za dost německé „pünktlichkeit“ se tak

může značně zkomplikovat. Na druhou stranu díky kreativnímu rozvržení komplexu a při troše snahy je možné po pár měsících začít své německé kolegy oslňovat novými trasami mezi místní jídelnou a vaší kanceláří.

Inspirace v historii

„Bludištní“ komplex ve své dnešní podobě začal vznikat poté, co v roce 1991 padlo rozhodnutí přesunout Spolkový sněm a Spolkovou vládu z Bonnu do Berlína. Postupně tak na základě mezinárodních architektonických soutěží vznikla zcela nová, moderní parlamentní čtvrť. Podobně jako jsou budovy Evropského parlamentu pojmenovány po velkých Evropanech a podporovatelích evropské integrace, nesou i jednotlivé budovy jména po důležitých osobnostech německé historie: po Jakobu Kaiserovi, německém politikovi a představiteli odboje během druhé světové války, Paulu Löbem, bývalém prezidentovi Říšského sněmu, či po Marie-Elisabeth Lüders, jedné z nejdůležitějších představitelk německého ženského hnutí.

Ekologicky přívětivá architektura

Vzhled a architektura jednotlivých staveb jsou specifické tím, že úspěšně

snoubí historické, moderní, kulturně hodnotné i technologické prvky a je zde možné nalézt mnoho kontrastů mezi materiály i stavebními styly. Specifický důraz je také kladen na efektivitu budov a na ochranu životního prostředí. Parlament kupříkladu disponuje propracovaným energetickým konceptem zahrnujícím mimo jiné systém ukládání tepla a chladu pod zemí. V létě je tak možné budovy šetrně chladit a v zimě vytápět. Sofistikovanou funkci má také kopule hlavní budovy, jelikož slouží nejen jako střecha, ale má i svou technickou roli, kdy do plenárního sálu dovádí přirozené denní světlo, ven z něj potom vydýchaný vzduch.

Jak dovnitř?

Kromě klikatých chodeb a sofistikované architektury má německý parlament s tím Evropským společné mimo jiné také to, že nabízí stáže univerzitním studentům a absolventům. Případným zájemcům, kteří by rádi prozkoumali jeho útroby podrobněji, by proto jistě neměl uniknout program Internationales Parlaments-Stipendium des Deutschen Bundestages.

Jana Růžičková

■ Slavná kopule přivádí do hlavní budovy Bundestagu přirozené denní světlo.

Foto: Tomáš Fošum

Od Lembergu po Lviv – příběh středoevropského města

Lvov (latinsky Leopolis – město Lva) patří mezi evropská města, která zažila v průběhu 20. století řadu tragédií, jež zcela změnila jejich charakter.

Před první světovou válkou byl Lvov, tehdy v němčině známý jako Lemberg, součástí stejného soustátí jako české země a hlavním městem jedné z rakouských provincií (Království haličsko-lodoměřského). Ta navíc získala v roce 1861 autonomii, jež byla později v souvislosti s rakousko-uherským vyrovnáním ještě rozšířena. Po roce 1918 se město stalo součástí obnoveného Polska, tentokrát jako Lwów, aby bylo po 17. září 1939 okupováno Rudou armádou a po druhé světové válce definitivně přičleněno k sovětské Ukrajině – pro změnu jako ruský Львов. Teprve s rozpadem Sovětského svazu se Lvov definitivně stal ukrajinským městem známým jako Львів (Lviv).

Pestrá směs národů

Tragédie Lvova spočívá v tom, že v něm podobně jako v mnoha jiných středoevropských městech došlo v důsledku druhé světové války k zásadním populačním změnám. Podle polského sčítání lidu z roku 1931 tvořily dvě třetiny populace města Poláci, pětinu Židé a Ukrajinci, kteří dnes tvoří jednoznačnou většinu obyvatel města, bylo necelých 10 %. Nelze zapomenout ani na sice početně malou, ale historicky vlivnou arménskou menšinu, jež byla nicméně pod vlivem dominantního etnika zcela polonizována. Zmínku si jistě zaslouží i nepočtená německá nebo česká menšina. Němci a Češi se do Lvova dostali ve větší míře jako rakouští úředníci po dělení Polska. Malá česká krajanská komunita sdružující se v spolku Česká beseda, který sídlí na adrese Rynek 17, žije ve Lvově dodnes.

Demografickou situaci ve Lvově drasticky zlomila až druhá světová válka. Židovská menšina nenávratně zmizela v kataklyzmatu druhé světové války a Holokaustu, zatímco Poláci byli v důsledku posunu polské hranice směrem na západ násilně vysídleni (podle dobové propagandy repatriováni) na dříve německá „znovuzískaná území“. Novým „Lvovem“, kam zamířilo nejvíce vysídlenců, se v poválečném Polsku stala dolnoslezská Wrocław, kterou pro změnu museli opustit místní Němci.

Polsko-ukrajinské soupeření

Pokud vůbec lze Lvov charakterizovat, pak jako město ležící na rozhraní. Historicky sice Lvovu dominovali Poláci a římsko-katolická církev. Jeho vznik v 13. století ovšem spadá do vlády knížete a později krále (korunovaného papežským legátem jako prvního a posledního krále Rusi) Danyla Haličského, jehož knížectví (království) vzniklo vyčleněním se z Kyjevské Rusi. V polské paměti hraje Lvov dodnes z mnoha důvodů významnou

roli. Přinejmenší stejný symbolický význam však má i pro Ukrajince a to i přesto, že historicky tvořili výraznou menšinu populace města. Venkovské zázemí Lvova totiž bylo i před druhou světovou válkou většinou ukrajinské. Ostatně v celkovém součtu bylo Poláků a Ukrajinců v rakouské Haliči zhruba stejně. První z nich však tvořili elitu a jednoznačně dominovali velkým městům od Krakova přes Lvov až po Stanislavov (dnešní Ivano-Frankivsk).

Proč zůstává v Polsku paměť o Lvově hluboko zakořeněná, velmi trefně vyjádřil polský historik Stanisław Nicieja, který se městem dlouhodobě zabývá. Kromě vynuceného mlčení o něm před rokem 1989 není historie polského Lvova příliš poznamenaná tradiční martyrologií. Zatímco v ruském záboru Polska probíhala povstání za nezávislost a Poláci v něm podléhali stále větším represím, Halič s centrem ve Lvově získala v rámci Rakouska autonomii. Díky tomu Lvov přitahoval polské elity a stal se jedním z největších center polské kultury a vzdělanosti. Například meziválečná Lvovská matematická škola v čele s profesorem Stefanem Banachem je pojmem dodnes. Totéž platí i pro Ossolineum – do války druhou největší polskou knihovnu, která sice byla v roce 1947 znovuotevřena ve Wrocławu, část původních sbírek ale stále zůstává na Ukrajině.

Tato situace pochopitelně pomohla i haličským Ukrajincům, jejichž národní hnutí se zde narozdíl od carského Ruska mohlo rozvíjet v rámci možností normálně. Není náhodou, že právě ve Lvově vznikla v roce 1868 ukrajinská osvětová organizace Prosvita a Halič byla nazvána „ukrajinským Piemontem“, z něhož mělo vzejít sjednocení celé Ukrajiny. Ostatně ve Lvově byla také dvakrát – v letech 1918 a 1941 – neúspěšně vyhlášena ukrajinská nezávislost.

Lvovská přísaha

Polsko-ukrajinské symbolické „soupeření“ o význam Lvova se odehrává i v mnoha dalších rovinách. K zásadním polským symbolům patří takzvaná „Lvovská přísaha“ krále Jana Kazimíra. Poté co se v období švédské potopy „zázračně“ ubránil obležený klášter Jasná Hora v Čenstochové, složil v roce 1656 polský král ve Lvovské katedrále přísahu, v níž světil Polsko pod ochranu Panny Marie, které zároveň přiřkl titul „královny Polska“. Pro Ukrajince je zase Lvov duchovním centrem řecko-katolické církve. Řecko-katolická katedrála svatého Jiří je vedle římsko-katolické (latinské) a arménské třetí Lvovskou katedrálou. V jejích kryptách jsou navíc pohřbeni vrcholní představitelé řeckých katolíků včetně takových osobností, jako byl Andrij Šeptyckyj nebo Josip Slipyj, který žil v sovětském období v exilu ve Vatikánu.

pokračování na straně 36

ZRANĚNÁ MĚSTA

dokončení ze strany 35

Snad nejzásadnějším symbolem spojeným se Lvovem je pro obě strany takzvaná „Obrana Lvova“ respektive „Lystopadovyj čyn“. V období konce první světové války, kdy se rozpadalo Rakousko-Uhersko a po více než 120 letech znovu vznikalo nezávislé Polsko, měli své ambice i Ukrajinci. Těm se 1. listopadu 1918 podařilo k zdešení Poláků obsadit takřka celý Lvov, který prohlásili za hlavní město takzvané Západoukrajinské lidové republiky. V důsledku toho vypukl ve Lvově spontánní polský odpor. Tato „Obrana Lvova“ proti Ukrajincům za účasti takzvaných „lvovských Orlat“ se stala vedle bitvy u Varšavy v roce 1920 doslova jedním ze zakladatelských mýtů druhé polské republiky. Legendou bojů o Lvov je dodnes právě ona účast „Orlat“, tedy mladých polských dobrovolníků. Jeden z nich Antoni Petrykiewicz, který padl ve věku 13 let, je dodnes nejmladším nositelem nejvyššího polského vojenského vyznamenání Virtuti Militari. Jím byl ostatně jakožto jediné polské město spolu s Varšavou kolektivně vyznamenán i samotný Lvov.

Lyčakovský hřbitov

Na počest těchto bojovníků vznikl v meziválečném období v části nejslavnější lvovské nekropole – Lyčakovského hřbitova takzvaný Hřbitov lvovských Orlat, který byl zcela zdevastován v sovětském období a stal se jablkem sváru – podobně jako například stavba pomníku lvovských profesorů povražděných nacisty – i v polsko-ukrajinských vztazích po rozpadu SSSR. Nakonec byl obnovený hřbitov slavnostně otevřen v roce 2005 za účasti prezidentů obou zemí, přičemž vedle něj byl zbudován památník Ukrajinské Haličské armády a Sičovým Střelcům, tedy ukrajinským jednotkám, které bojovaly v letech 1918–1919 proti Polákům. Významným symbolem je ostatně i samotný Lyčakovský hřbitov, který je velmi cenný i z uměleckého hlediska. Leží zde totiž polští povstalci z let 1830 i 1863 a mnoho známých osobností včetně například spisovatelky Marie Konopnické. Ukrajince zde zase reprezentuje mimo jiné slavný spisovatel Ivan Franko. Nově na Lyčakov přibyli i mrtví aktivisté z kyjevského Majdanu a vojáci padlí v bojích na Donbasu.

Architektonický unikát

I přes všechny tragédie 20. století se naštěstí podařilo zachovat takřka celé předválečné jádro Lvova, což z něj dnes činí po architektonické stránce zcela unikátní město. Bez nadsázky každá epocha od renesance přes baroko, secesi, modernismus, stalinské období až po 80. léta a časy nezávislé Ukrajiny v něm zanechala své stopy.

Podobně jako jiných měst i Lvova se dotkla módní reprezentativní přestavba v 19. století, což si vynutila i jeho pozice jakožto hlavního města autonomní Haliče. Poté co se v roce 1826 zřítla věž staré radnice, byla

vybudována nová. Z druhé poloviny 19. století pak pochází reprezentativní bulváry prospekt Svobody s budovou opery a prospekt Ševčenka vytvářející takzvané „lvovské korzo“. Zajímavostí je, že na jejich místě původně tekla řeka Poltva, která byla v roce 1888 pro účely přestavby svedena do kanalizace. Ze stejného období pochází i budova lvovské polytechniky, haličského zemského sněmu (dnes budova univerzity) nebo nádraží z počátku 20. století.

Mezi nejviditelnější jizvy druhé světové války patří zničená centrální synagoga „Zlatá růže“ na starém městě, částečně zničená zástavba v prostoru za operou kolem hotelu Lviv (kde bylo za války židovské ghetto) a v okolí hlavní pošty mezi ulicemi Dorošenka a Kopernika, která byla na začátku války bombardována. Samotná budova pošty paradoxně dodnes stojí na svém místě. K druhé světové válce neodmyslitelně patří i dnes polozapomenutý koncentrační tábor Janowska, kterým prošel i Simon Wiesenthal, či vězení na Łackého, kde v roce 1941 NKVD zmasakrovala místní vězně.

Středoevropské kulturní centrum

Ani všechny tragické změny, které v 20. století potkaly Lvov, naštěstí nedokázaly zničit jeho unikátní charakter, který je patrný i v rámci současné Ukrajiny. Dnešní Ukrajinci úspěšně navazují na starší tradice a daří se jim oživovat Lvov, který je jednoznačným kulturním centrem dnešní Ukrajiny, kde kvete i občanský aktivismus, který se ze Lvova šíří dále do zbytku Ukrajiny. Lvov je jednoznačně jediným velkým ukrajinským městem, které si bez váhání zaslouží nálepku „středoevropské“. Právě tato středoevropskost v kombinaci s nádechem východní omšelosti vytváří ve Lvově zcela unikátní atmosféru, kterou nelze popsat slovy, ale je třeba ji zažít na vlastní kůži.

Michal Lebduška

■ Ukrajinský Lvov zůstává stále i trochu polský – viz sortiment na zdejším bleším trhu. Foto: Tomáš Fošum

Vnímat všemi smysly

Magdalena Hellebrandová vystudovala obor Kvalita potravin, po škole ale přesešla na gastronomii. Napsala knihu Magdalenčina medová kuchařka, stala se zkušenou cukrářkou a v současnosti vede kulinářský seminář pro zahraniční studenty. Momentálně je na rodičovské dovolené. Žije v Kralupech u Mělníka.

Kvalita potravin. Jak ses k takovému oboru dostala?

S výběrem oboru to bylo docela jednoduché. Chtěla jsem na univerzitu, která by byla v Praze, abych nemusela bydlet někde na koleji. Nejvíce se mi líbila suchdolská škola, protože je takovým univerzitním městečkem sama o sobě. Všechny budovy u sebe, zelené plochy trávníků a množství záhonů, skleníků a všechno na okraji Prahy, mimo centrum. Tak jsem zvolila Fakultu agrobiologie, přírodních a potravinových zdrojů a na ní vybrala tři obory. Udržitelné využívání přírodních zdrojů, Zahradnictví a Kvalitu potravin. Zkoušky jsem udělala na všechny tři. Nejvíce mne to táhlo na zahradnictví, ale na základě tátovy rady jsem se rozhodla pro obor Kvalita potravin a nikdy jsem toho nelitovala.

Ty ses ale kontrolorkou potravin nikdy nestala, ne?

Ne. Potřebuji dělat něco kreativního, něco, kde zapojuju hlavu i ruce a hlavně vidím výsledky své práce. A ty musí být pozitivní. Více než do potravinářství jako takového mne to vždycky táhlo ke gastronomii. Nakonec jsem našla práci v malé luxusní kavárničce v Praze na Újezdě a tam začala jako „člověk pro všechno“.

Pečení dortů začalo tam?

Dělala jsem servírku a baristku, část týdne jsem pak byla v kuchyni, kde jsem sem tam upekla něco sladkého, a jinak dělala, co bylo zrovna potřeba. Třeba mytí nádobí nebo přípravu zeleniny. Nejvíce mne to ale bavilo v kuchyni. Dortů a zákusků bylo potřeba stále víc a víc, a tak jsem se nakonec stala cukrářkou

na plný úvazek. Každý týden jsme měnili skladbu dezertů a to mne bavilo. Čas od času jsem si povídala o svých výtvořech se zákaznicí, zjistila, co jim chutná a vyhovuje a co je ještě potřeba ladit. Neumím dělat perfektní načančané dobroty a vlastně se mi většinou ani moc nelíbí. Postříkat něco sametovým sprejem nebo zlatem je efektivní, ale je to jiná cesta než ta, která mě baví. Ráda si hraju spíš s chutí a nápaditostí obsahu.

Seminář pro Američany

Ted' už ale v kavárně neděláš...

Po dvou letech jsem odešla na mateřskou. Věnuju se jen pečení doma, pro kamarády a pak ještě vedu kulinářní seminář na americké univerzitě ze Severní Karolíny, která má v Praze pobočku. Je to škola designu a studují tu architekti, fotografové a módní návrháři. Tehdejší americká ředitelka měla českou maminku a Prahu si zamilovala, tak se tu rozhodla založit pobočku školy, na které tehdy ve Státech učila.

Jak takový seminář vypadá?

Představuju studentům českou kulturu skrze naše jídlo. Každý týden spolu připravujeme kompletní menu, a pak ho spolu jíme. Baví mě povídat jim o logice sezónních produktů, představovat jim kvalitní české suroviny a ukazovat jim, jak snadno a levně se můžou najíst a mít plně pod kontrolou, co jedí. Je to práce hodně kreativní, naplňující a navíc ideální k mateřské. A popravdě řečeno, získat si Američany a učarovat jim není moc těžké. Většina z nich není z domova zvyklá na vaření nebo pečení, a když jim člověk ukáže přípravu slepičího vývaru od slepice až po talíř voňavé polévky s domácími nudlemi, nechá je malovat povídky na valašské frgály nebo rozřízne vanilkový lusk a nechá je vyškrábnout semínka do tvarohu, snadno si získá jejich zájem. Během těch let učení jsem si uvědomila, že mne to

baví ještě víc než samotné pečení a vaření. Předávat nápady a triky je ještě víc naplňující a radostné než jen tvořit o samotě.

A co Češi, nepotřebovali by taky takový seminář? Jíme dnes kvalitnější potraviny než před revolucí?

Žila jsem v komunismu jen čtyři roky, tak nemohu porovnávat. Doma jsme jedli kvalitně, ale většinu potravin jsme měli z vlastních zdrojů. Mám ale pocit, že lidi jídlo začíná čím dál víc zajímat. Doba se sice zrychluje, ale lidé postupně zjišťují, že v kuchyni u vaření se dá po stereotypní práci v kanceláři u počítače dobře relaxovat. Chtějí dělat něco, co můžou vnímat všemi smysly. S tím přichází i zájem o suroviny. Informace jsou snadno dostupné a díky sociálním sítím se víc diskutuje o kvalitě a původu. Jsem v tomhle optimista a věřím, že i se sháněním kvalitních produktů to bude stále snazší a všechno bude dostupnější.

S éčky je to složitější, ale stačí zapojit hlavu

Hodně se mluví o tzv. špatných éčkách, před rokem 89 nebyly?

Myslím, že v poslední době šly dopředu technologie a s tím i způsob, jak v potravinách nahradit dražší složky levnějšími. V tom se asi některé potraviny liší od těch, co byli k sehnání před dvaceti lety. Normy se obecně taky posunuly a požadavky na kvalitu v mnohém polevily. Ale zase jen záleží na výběru. V základních potravinách žádná špatná éčka být nemusí, tak nás ani nemusí trápit.

Takže život bez éček je možný?

Záleží na tom, čemu říkáme éčka. Zkratkou E se označují i přirozené látky, které do potravin přidáváme kvůli jejich dobrým vlastnostem. Třeba i taková kyselina citronová, kterou všichni známe a v mnohém může pomáhat, má svůj kód. Obecně se zavedlo označování těchto přírodních látek pro jednodušší psaní, kratší názvy. Proto je dobré naučit se ve zkratkách orientovat. Ale obec-

pokračování na straně 38

pokračování ze strany 37

ně vzato, chce to hlavně zapojit hlavu. Není těžké jíst sezónní potraviny, nekupovat polotovary, ale základní suroviny a nechtít po hotových výrobcích, aby měly nesmyslně dlouhou dobu trvanlivosti. Pak se bez zbytečných éček skutečně hravě obejdu.

Jak se dostat k dobrým surovinám?

V Praze existují malé prodejny, které hodně řeší, odkud výrobky berou, a snadno zde získáme o výrobcích podstatné informace. V malých městech mimo Prahu je to trochu těžší, ale s trochou práce se to také dá. Chce to se dívat kolem sebe, ptát se v malých obchodech, odkud berou své zboží, a hodně si člověk pomůže i s internetem. Najít v okolí farmy a statky s místní produkcí zeleniny a ovoce není moc těžké. Horší je to s masem nebo mléčnými výrobky.

Já mám štěstí, že jsem už na škole potkala kamarádku, ke které si teď pro maso jezdíme. Krávy se tam pasou na loukách, vidím, jak se s nimi zachází a kdo jim večer dává dobrou noc. Pak, když přijde jejich čas, kamarádka napíše, objedná u ní tašku úhledných balíčků a těmi nacpu mrazák. Stejně tak беру od ní i vepřové, sem tam i skopové. Ale třeba zdroj drůbeže zatím nemám. Takže kuřata doma vlastně nejíme. Ryby zase nakupuji přímo v rybářství z Kokořinska. Jezdí jednou měsíčně do našeho města a přivezou čerstvé sladkovodní ryby, které jsem si dva dny předtím sama objednala. To je úžasný luxus. A mléčné výrobky se snažím aspoň občas koupit u "bučící dodávky" kamaráda z nedalekých Holubic.

Pečivo si pečeme vlastní, nenašli jsme v okolí žádného dobrého pekaře, odkud by nám chleba chutnal, tak se snažím o vlastní zásobování.

No jo, ale co třeba exotické plodiny, jako je třeba káva?

Kupujeme ji od malé pražírny poblíž Prahy. Lidi z Doubleshotu známe osobně a líbí se mi koncept jejich podnikání. Pokaždé, když držím v ruce voňavý balíček jejich

zrnkové kávy, můžu si najít na jejich stránkách fotky z farmy toho konkrétního farmáře, který danou kávu vypěstoval. S každým farmářem se majitelé firmy znají a vědí, jak se stará o rostliny, jak sklízí kávu, jak se chová k zaměstnancům, kolik má dětí a tak. Ta přímá cesta od farmáře přes pražírnu rovnou do mého hrnečku mě fascinuje. A když to jde u tak exotické suroviny, jako je káva, musí to jít i u jiných potravin.

Kdo je přísnější, evropské, nebo naše kontrolní orgány?

Většinou jsem se setkala s tím, že české normy a nařízení se snaží být přísnější. Problém je ale s dovozem a taky označováním. Třeba u medu stačilo, že se v naší zemi zabalí do sklenic, a už bylo napsáno, že byl vyroben v České republice. A parametrům našich norem přitom mnohdy nevyhovoval. Ale nová legislativa už se i s tím snaží něco dělat. Momentálně je finalizovaná vyhláška, která udává, že při výrobě musí být použito nejméně 75 % složek pocházejících z Česka.

Podle mne je nejlepší hledat si producenty, kterým jde o kvalitu ne kvůli normám, ale kvůli zákazníkovi. A čím kratší je řetězec od výrobce ke konzumentovi, tím je kvalita transparentnější a původ dohledatelnější.

V knize Podvody na talíři německého autora Thilo Bodeho se uvádí, že výrobci záměrně podávají informace na obalech potravin zmatečně, např. ohledně obsahu cukru. Setkala ses s něčím takovým?

Věřím tomu. Výrobci zaznamenali, že lidé už víc čtou jejich obaly a víc se zajímají o složení. Tak hledají cesty, jak si s tím poradit po svém. Někdy jsou informace na obalech dost zvláště napsané. Ale výrobkům s dlouhým výčtem složení se instinktivně vyhýbám. Když pro mne složení není jasné, jsem obezřetná a takový výrobek nechám ležet. A taky je dobré mít otevřené oči a sledovat, o čem se mluví. Třeba časopis dTest často při svých testech upozorní na finty, kterými se výrobci snaží člověka

"zblbnout". Podobně slouží i pořady Romana Vaňka, jako je Peklo na talíři nebo Jídlo s r.o. a podobné. Člověk se tak pořád může vzdělávat a učit, na co si dávat pozor a co na výrobcích sledovat.

Čeho si tedy mám na etiketě všimnout?

Vždy hledám zemi původu. Měla by být napsaná v malém oválku pomocí zkratky naší země – "CZ". U produktů, u kterých vím, že je umíme v Čechách vyrobit nebo vypěstovat, nevidím důvod sahat po zahraničních. Nelíbí se mi představa, že by ke mně například tvaroh měl jet tisíce kilometrů.

Pak se dívám na složení. Mám ráda čisté produkty, kam se toho moc nepřidává. Jogurt má být z mléka a ničeho jiného. Jakmile je v něm škrob, nechci ho, protože až budu chtít škrob, uvařím si brambory nebo pudink, v jogurtu nemá co dělat. Když už jednou za čas kupuji šunku, chci tu, co je v ní maso a tuk, a nikoli zbytečné další věci. Hotových výrobků vlastně moc nekupuji a sahám spíš po surovinách, ze kterých pak něco vařím.

Taky se dívám na balení. Nemám ráda moc velké použití obalů, balení do několika vrstev pytlíků a podobně. Přemýšlím i o recyklaci. Třeba tetrapakové kartony jsou na recyklaci mnohem náročnější než plasty, i na to je dobré myslet.

Dají se vytrénovat chuťové pohárky tak, aby poznaly kvalitní potraviny od nekvalitní?

Vytrénovat se určitě dají. Důležité je znát, jak chutnají jednotlivé suroviny. Snažit se jíst věci přirozeně sladké, nepřeslazené a nepřesolené. Koření taky stačí s mírou. A důležité je i prostředí, v jakém jídlo jíme. Když si na jídlo uděláme čas, jíme ho v klidu, s přáteli, v příjemném prostředí, dokážeme ho víc vnímat. Snažme se u jídla nedělat nic jiného, nečíst, nekoukat na televizi, ale vnímat ho víc všemi smysly a soustředit se na něj. Pak z něj můžeme využít maximum a menší množství si pořádně užijeme!

U televizních kuchařů inspiraci nehledám

Když mluvíš o televizi, co říkáš pořadům Ládi Hrušky, který propaguje "levné vaření"?

Televizi nemáme, takže jsem se o něm doslechla až z různých vtipů a žertíků. Jeho pořady jsem nikdy neviděla. Často přemýšlím, proč mají podobné figurky jako Babica a jiní tolik úspěchů. Nevěřím, že je to o penězích. Lidé mají často zkreslené představy o tom, co je levné. Když jsem jednou ze zvědavosti zavítala na mimibazar a zkoukla recepty, které tu maminky píší, byla jsem překvapená. Rohlíková pizza s párky a kečupem přeci není nic levného. Umíchat mouku s vodou a droždím, potřít plechovkou rajčat a posypat sušenými bylinkami vyjde levněji, a bude to navíc dobré. Taková francouzská krémová cibulová polévka je taky levná, ale úžasně chutná. Chce to jen trochu přemýšlení. Své studenty učím často vařit polévky, protože většinou znají jen ty ohřívané z plechovek. A když pak propočítáme cenu za jednu porci, dostáváme se na korunové částky a přitom jíme výborné syté jídlo.

U koho se inspirovat, jak dobře jíst a vařit?

Já jsem se inspirovala u svých rodičů a babičky. A teď sbírám inspiraci od kamarádů, přátel. Občas narazím na zajímavý blog, který je mi blízký i způsobem, jakým je psaný. Většinou se mi líbí australské blogy, kde řeší jak vzhled jídla, tak i suroviny, ze kterých je připravují. Hodně inspirace můžeme čerpat i díky sociálním sítím. Třeba skupinu Pečem pecen na facebooku mám moc ráda. Když si večer prohlížím fotky krásných popraskaných, placatých, kulatých, lesklých i matných bochníků chleba, mám najednou příjemný pocit a cítím tu vůni až k sobě domů. Kdo rád a často chodí do restaurací, může hledat tipy na speciálních stránkách, kde lidé píší své zkušenosti z různých podniků. Šikovný je na to třeba Yelp nebo Scuk. Obecně mě baví se o jídle bavit mezi přáteli. Je to nekonfliktní téma a propojí i lidi, kteří by si třeba v jiných tématech nerozuměli.

Používáš kuchařky?

Ráda listuju kuchařkami. Inspirací a nápadů o vaření je nepřeberné množství. Moderní doba nám mnohé usnadňuje, ale také se musíme v té záplavě informací umět orientovat. Když už mám všeho dost, otevřu nějakou starou kuchařku, třeba od Sandtnerové nebo Vrabce a jen tak si pročítám, jak se tehdy hospodařilo v kuchyni. Je to úžasně povznášející a člověk zjistí, že není těžké se k těm kořenům vrátit.

Ty jsi taky jednu kuchařku sama napsala...

Ani bych neřekla, že jsem vyloženě napsala kuchařku. Jako studentka na gymplu jsem hodně jezdila s tátou, který je včelař, po výstavách, kde jsme prezentovali včelí produkty a kvalitní český med. Táta je hravý a podnikavý, tak jednou vymyslel, že dobrým lákadlem do našeho stánku by byla vůně čerstvě pečených

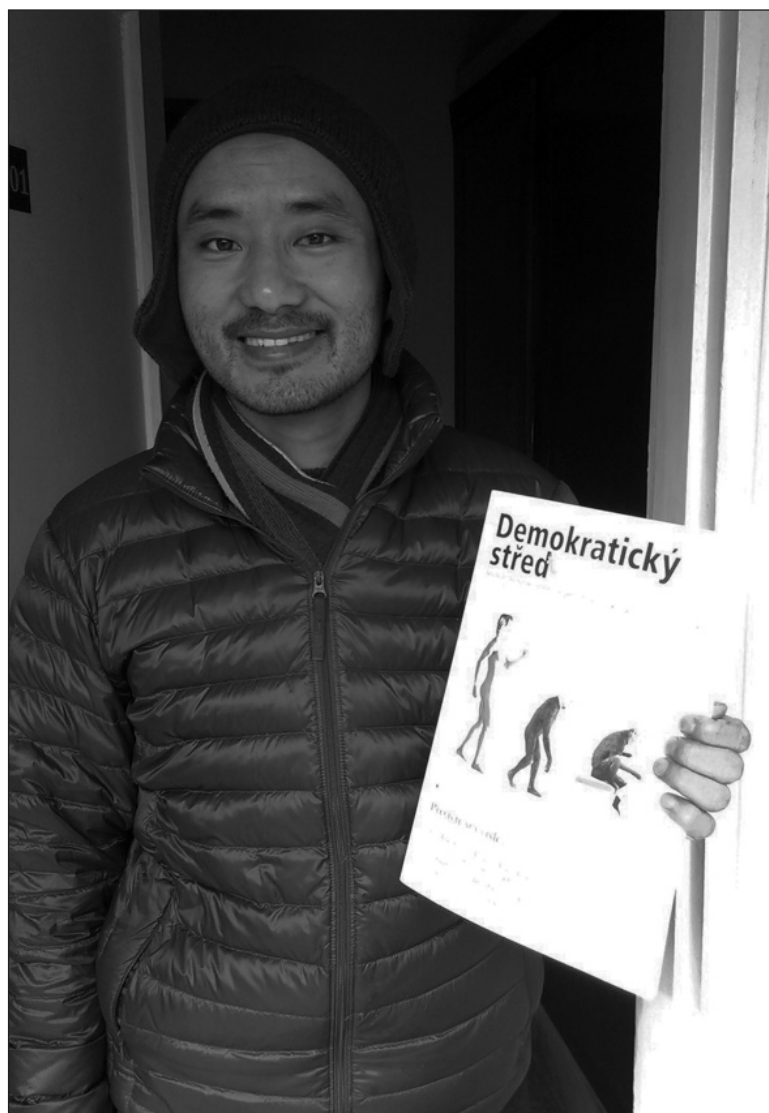
■ Chutnou pizzu z kvalitních surovin lze upéct za 31 Kč. Nevěříte? Recept od Magdaleny Hellebrandové (na snímku) naleznete na www.demokratickystred.cz. Foto: Archiv M. Hellebrandové

medových sušenek. Koupil v bazaru malou troubu. Těsto jsme dělali podle mého oblíbeného receptu z jedné velšské dětské kuchařky a provoněli výstaviště čerstvými sušenkami. Sušenky lidem chutnaly, a ptali se na recept. Tak jsme pro tyto potřeby vytvořili kuchařku s medovými recepty. Jsou tu jak sladké nápady na využití medu, tak i slaná jídla, kde med hraje svou větší či menší roli. Velká část kuchařky je pak věnovaná české klasice medových perníčků. Tu připravila maminka, která je na medové perníky odborník. Po čase mi ještě má hodně dobrá kamarádka doplnila recepty hravými obrázky, které si navíc děti mohou vybarvovat. Je to takový milý sešitek s nápady, jak používat v kuchyni med. O vlastní kuchařce mám docela jiné představy. Nechávám si to zatím jako takový vzdálený sen, kterému chci dát čas, nechat zrát představy a až někdy jednou třeba přijde správný čas, zrealizujeme ho.

Marie Jüptner Medková

Připravujeme:

- Zelená politika ve střední Evropě
- Rozhovor s Milanem Horáčkem
- Čeští oligarchové

■ Osvícený časopis pro osvícené čtenáře. 😊 Foto: Kateřina Hamplová

Pro zájemce o předplatné:

Pište prosím na náš redakční mail redakce@demokratickystred.cz.
Roční předplatné stojí 150 Kč i s poštovným.
Číslo našeho účtu je 2400332468/2010.